

TÁN

M Ú V E T

XXIX. évfolyam
1998. 1.

HU-ISSN 0134-1421

Ára: 240,- Ft / US\$ 6 / DM 9 / ATS 60

TÖRLEY

Csak az alkalom változik

HAGYOMÁNY ÉS MINŐSÉG 1882 ÓTA

TARTALOM

XXIX. évfolyam • 1998. 1. szám

ORSZÁGOS PROGRAMAJÁNLAT	2	RAJZOS TÁNC TÖRTÉNET	
HÍREK ITTHON	4	Bottyán Mariann–Kaán Zsuzsa: <i>Hogyan lett</i>	
HÍREK KÜLFÖLDÖN	5	24 <i>Noverre balettreformátor?</i>	
KIÁLLÍTÁSKALAUZ		HAZAI TÜKÖR	
<i>Népek táncai I. – Táncfotók a Falvay-gyűjteményből</i>	6	*Timár Sándor: <i>Táncház – 25 éve az ifjúság</i>	
BÚCSÚZÓUL		25 <i>szolgálatában</i>	
<i>Szabó Iván (1913–1998)</i>	26	Timár Sándor: <i>Az „Adventi vendégjárás” margójára</i>	
• Vitányi Iván megemlékezése	7	Rollinger Károly: <i>Junior és ifjúsági magyar</i>	
• Novák Ferenc búcsúztatója	7	27 <i>bajnokságok '98</i>	
AKTUÁLIS	9	28 <i>Köszöntjük kitüntetettejünket!</i>	
INTERJÚ		VILÁGTÜKÖR	
Dienes Gedeon: <i>„Az orkesztika az én</i>		*Kaán Zsuzsa: <i>Árnyak és fények</i>	
<i>mozdulatfilozófiám!” –</i>		<i>a Het National Ballet repertoárján –</i>	
Beszélgetés <i>Tatai Mária</i> mozdulatépítéssel	10	28 <i>Pillanatkép az 50. Holland Fesztiválról – III. rész</i>	
KICSODA ÖN...		Zalán Magda: <i>A mexikói szarvastáncról</i>	
<i>... John Taras? – „Balanchine-t tartom a legnagyobb</i>		<i>a kínai modern balettig –</i>	
<i>koreográfusnak” –</i>		<i>Poszt-népi és neo-etnikus táncegyüttesek</i>	
Lőrinc Katalin interjúja	12	30 <i>Washingtonban – II. rész</i>	
KRITIKA		32 Forrai Éva: <i>London etnikai lázban</i>	
*Kaán Zsuzsa: <i>Befejezetlen múlt –</i>		<i>Magyar növendékek külföldön</i>	
<i>A Fáklya Horvát Táncegyüttes</i> bemutatója	13	33 • Párczen Zsófia: <i>Élet a párizsi Jeunne Balletban</i>	
• *Pór Anna: <i>Vasaslegenda – 50 éves a</i>		• Blaskó Borbála: <i>Hol nevelkednek Pina Bausch</i>	
<i>Vasas Művészegyüttes</i> tánckara	14	33 <i>„szegfűi”?</i>	
Vadasi Tibor: <i>Hármas táncműködés – A MÁNE</i>		TÁNC TÖRTÉNET	
<i>ismeretterjesztő programja</i>	16	Königer Miklós: <i>Tükröződések – Georg Kolbe-kiállítás</i>	
*Gelencsér Ágnes: <i>A rosszul őrzött lány</i>		34 <i>Berlinben</i>	
<i>új főszereplőkkel</i>	17	Hézsó István: <i>„Terpszikhoré jegye alatt” –</i>	
*Gelencsér Ágnes: <i>A Rambert Dance Company</i>		35 <i>Marie Taglioni, a balettromantika királynője – I. rész</i>	
<i>Budapesten</i>	18	OPERAPÁHOLY	
Kaán Zsuzsa: <i>Memóriazavar – Jegyzetek egy kritikához</i>	19	36 Mátai Györgyi: <i>Két premier – két címszereplő</i>	
*Kaán Zsuzsa: <i>Vadócok – a Frenák Pál Társulat</i>		37 CONTENTS (TARTALOM – angolul)	
<i>a Petőfi Csarnokban</i>	20	38 NEWS FROM HUNGARY (HÍREK ITTHON – angolul)	
HAZAI TÜKÖR		NEWS FROM ABROAD	
<i>Budapesti Operabál – harmadszor (Kanyó Béla képriportja)</i>	21	39 (HÍREK KÜLFÖLDÖN – angolul)	
<i>„európaS” Magyar Táncdíj – ötödször</i>	22	40 EXCERPTS (Szemelvények angolul a *-gal jelölt írásokból)	

- Az 1. szám az 1998. február 28-ig megtartott táncsemények között válogat.
- A lapban közzétett írások nem feltétlen tükrözik a kiadó és a szerkesztőség véleményét.

ORSZÁGOS PRO

• Valamennyi külön időponttal nem jelzett előadás este 19 órakor kezdődik.

Magyar Nemzeti Balett

Magyar Állami Operaház

1061 Budapest, Andrásy út 22. Tel.: 153-0170
IV. 12., 13. A makrancos Kata (18 óra)
IV. 19., 21. Giselle
IV. 22. Giselle (Az „európaS” Magyar Táncdíj
V. ünnepélyes átadása)

Pécsi Balett

Pécsi Nemzeti Színház

7061 Pécs, Perczel Mór u. 17. Tel.: (06-72) 226-266
IV. 15., 24., V. 1., 31. Évek – Carmina Burana

Kamara Színház

7061 Pécs, Perczel Mór u. 17. Tel.: (06-72) 226-266
IV. 17. Stílusok '98 (Premier; 19.30 óra)
IV. 19., 28.,
V. 19., 20., 28. Stílusok '98 (19.30 óra)

Győri Balett

Győri Nemzeti Színház

9022 Győr, Czuczor Gergely u. 7. Tel.: (06-96) 312-044
IV. 2., 3., 5., 15. Carmen
IV. 20. Az operaház fantomja (Debrecen)
IV. 22. Carmen (Új Színház, Budapest)
IV. 24. Carmen
V. 4. Carmen (Szolnok)
V. 9. Carmen
V. 12. Párkák (Veszprém)
V. 17–V. 21. I. Országos Táncművészeti Találkozó '98
V. 24., 25. Carmen (Erdély – Románia)

Szegedi Kortárs Balett

Szegedi Nemzeti Színház Kamaraszínháza

6720 Szeged, Horváth Mihály tér 3. Tel.: (06-62) 476-556
IV. 6. Trallala (Varsó – Lengyelország)
IV. 14., 15. Trallala
IV. 27. Trallala (15 és 20 óra – Szolnok)
IV. 29. Adios (20 óra, Székesfehérvár,
Tánc-világnapi Gála)

Magyar Fesztivál Balett

1124 Budapest, Csörsz u. 18. Tel.: 319-9855
IV. 4. Menyegző – A kékszakállú két arca
IV. 18. A nap szerettei – Dzsungel
(10.30 óra – ifjúsági előadás)
IV. 19. A nap szerettei – Dzsungel
(16 óra – ifjúsági előadás)
IV. 24. A nap szerettei – Trisztán pas de deux – Dzsungel
IV. 25. A nap szerettei – Dzsungel
(16 óra – ifjúsági előadás)

Budapest Táncgyűttes

1014 Budapest, Szentháromság tér 6. Tel.: 201-6613
IV. 29. Dobozi csárdás (20 óra, Székesfehérvár,
Tánc-világnapi Gála)
V. 11. Folklorműsor
V. 22.–VI. 5. Belgiumi turné

BM Duna Művészgyűttes

BM Duna Palota

1051 Budapest, Zrínyi u. 5. Tel.: 111-3026

Honvéd Táncszínház

1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. Tel.: 210-0000
IV. 2. Nagypáék tánca – A helység kalapácsa
(11.30 óra, Vác)
IV. 5. Lúdas Matyi (10 óra, Magyar Honvédség
Művelődési Háza)
IV. 9. Lúdas Matyi (14 óra, Szentendre,
Kossuth Főiskola)
IV. 4–18. Lengyelországi turné
IV. 20. János vitéz (13.30 és 16 óra, Győr,
Bartók Művelődési Központ)
IV. 21. János vitéz (14 óra, Győr, Bartók Művelődési
Központ)
IV. 23. János vitéz (11 és 14 óra, Pápa, Jókai
Művelődési Központ)
IV. 27. Nagypáék tánca – A helység kalapácsa
(17 óra, Csorna)
IV. 29. Szekérbölcső (Premier; 20 óra, Székesfehérvár,
Tánc-világnapi Gála)

Magyar Állami Népi Együttes

1011 Budapest, Corvin tér 8. Tel.: 117-2754
IV. 5., 11., 12., 19., 21., 23., 26., 28., 30.
V. 3., 5., 7., 10., 12., 14., 17., 19., 21., 24., 26., 28., 31.
(Az előadások 20 órakor kezdődnek.)

Közép-Európa Táncszínház

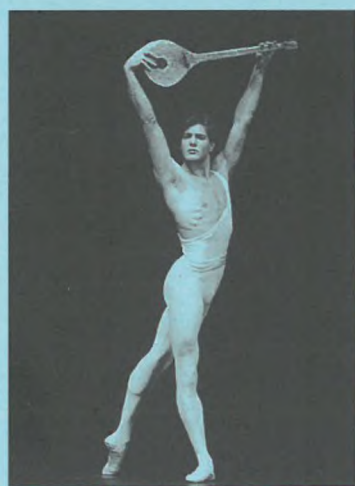
1071 Budapest, Bethlen Gábor tér 3. Tel.: 342-7163
IV. 19. Napközel (Tivoli Színház, IV. Alternatív
Színházi Szemle)
IV. 27. A kert (21 óra, Győr, Mediawave Fesztivál)
IV. 28. Hungarian Rock (21 óra, Győr,
Mediawave Fesztivál)
IV. 29. A kert (Székesfehérvár, Tánc-világnapi Gála)
V. 9. Lakodalom (18 óra, Veszprém)
V. 11. Hungarian Rock – Lakodalom (Tivoli Színház)
V. 26. Tűzgrás (Premier)
V. 27., 28.,
29., 30., 31. Tűzgrás

GRAMAJÁNLAT

(● A műsorváltozás jogát a társulatok fenntartják!)

I. Országos Táncművészeti Találkozó '98 – Győr

V. 5.	18.00	Állami Népi Együttes: „Az én szívem játszik”	
	22.00	Pécsi Balett: Évek Carmina Burana	
V. 16.	20.00	Honvéd Együttes: Moszkva tér Bozsik Yvette Társulata: Egy faun délutánja	22.00 Győri Balett: Fomin koreográfia Tranz Danz? Putto & Panja: Csendes dal
V. 17.	16.00	Magyar Táncművészeti Főiskola	22.00 Közép-Európa Táncszínház: Lakodalom
	19.00	BM Duna Művészegyüttes: Kortáncok (avagy a koreográfusok áldozatai) Budapest Táncegyüttes	Szigligeti Táncársulat: A pokol színei– Lucifergegetes
V. 18.	19.00	Magyar Állami Operaház: Sylvia	22.00 Madách Színház Táncműhelye: Megszállottak Budapest Táncszínház: In a Row
V. 19.	19.30	Győri Balett: Carmen	22.00 Sámán Színház: Alakoskodók
	22.00	Compagnie Pál Frenák (Franciaország)?	
V. 20.	19.00	Szegedi Kortárs Balett: Szilánkok Etienne	22.00 Állami Népi Együttes: „Elment a madárka” Budapest Táncegyüttes: Nomád nemzedék BM Duna Művészegyüttes: Ajtók (a kékszakáll-legendára)
V. 21.	19.00	Gálaest	22.00 Artus Táncegyüttes: Portré C?

A címdalton: **Balanchine–Stravinsky: Apollon Musagetes**
A címszerepben: **Solymosi Tamás**, az „**európaS**” Magyar Táncdíj egyik 1998. évi kitüntetettje
Fotó: Axel Zeininger

TÁNCMŰVÉSZET

A magyarországi táncágazatok közéleti, kritikai, elméleti és tánc történeti folyóirata.

Főszerkesztő: **Kaán Zsuzsa**
Művészeti tervező: **Einhorn Péter**
Grafikus: **Bottyán Mariann**
Angol szöveg: **Melis Hanna**

A szerkesztőség címe: **1035 Bp., Kerék u. 34. fszt. 1.**

A szerkesztőség telefonszáma: **(36-1) 368-5470**

Szerkesztőségi órák: **kedd–péntek, 11–14 óráig.**

Lapmenedzser: **TRIONFO Bt.**

Kiadja a **Táncművészet Alapítvány**

A kiadásért felel: **Kaán Zsuzsa**

Terjeszti a Magyar Posta Rt., a HÍRKER Rt., az NH Rt., az InterTicket Kft. és más alternatív terjesztők. **Előfizethető Budapesten** a Magyar Posta Rt. Hírlapüzletági Igazgatóságánál (levélcím: 1846 Budapest), az ügyfélszolgálati irodákban, a Hírlap-előfizetési irodában (**HELIR**, 1089 Budapest, Orczy tér 1., levélcím: 1900 Budapest), **vidéken** a postahivatalokban közvetlenül és postautalványon. **Belföldre előfizethető** még a szerkesztőségben közvetlenül, vagy csekkbefizetéssel. (Előfizetői csekk a szerkesztőség címén levélben, illetve telefonon igényelhető. Évi hat szám ára: **1440,- Ft. + postaköltség**). **Külföldre** előfizethető: átutalással a Táncművészet Alapítvány devizaszámlaszámán (ABN Amro Bank–2660807351; 1133 Budapest, Pozsonyi út 77–79. Hungary). Évi hat szám ára: **US \$ 45/DM 70.**

Nyomdai előkészítés: **Magyar Hírlap Prepress Stúdió**
Nyomás: **PAUKER Nyomda Kft.**
Felelős vezető: **Vértes Gábor**

A hátsó borítón: **Kricskovic – héber népzene: Eszter imája**
Táncolják: **Molnár Dorottya** és **a Fáklya Horvát Táncegyüttes** szolistái
Fotó: **Kanyó Béla**

Balet

A **Tériné Horváth Margit Balettmesteri Alapítvány** díjait a szokásos három kategóriában az idén **Cserta József**, a Magyar Nemzeti Balett szólotáncosa, **Sebestény Katalin**, a Magyar Táncművészeti Főiskola balettmestere és **ifj. Dózsa Imre**, a Magyar Táncművészeti Főiskola IX. évfolyamos növendéke kapta. A díjakat a kitüntetetteknek **Téri Evelyn** kuratóriumi elnök, a Bécsben működő balettmester és szak tudósító **III. 17-én** adta át a Magyar Állami Operaház Székely Bertalan termében.

Néptánc

Újévköszöntő címmel ismét megrendezésre került az immár hagyományos, kétnapos, országos jelentőségű programsorozat Budapesten. **I. 31-én** délelőtt a **Martin György Néptáncszövetség** az Erkel Színházban tartotta meg a **Néptáncantológia '98** című műsort, valamint – ugyanazonnap – a **Néptáncosok bálját** az Almásy téri Szabadidő Központban. A **Muharaj Elemér Népművészeti Egyesület** ugyanitt, még a bált megelőzően rendezte meg a **Kalákatánc** című vendégjátékát – hagyományörző együttesek szervezői közreműködésével és részvételével. Másnap, **II. 1-én** az **Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület** – az Erkel Színházban tartotta meg az utánpótlás-csoportok seregszemléjét, amelyre szinte az egész országból érkeztek gyermektáncgyüttesek, s a programban a szarvasi Gyermek-szólotánc Fesztivál díjazottjai is felléptek.

***

A budapesti **Folklor Centrum** 1998-ra szervezett 71 előadásán a **Honvéd Táncszínház**, a **Budapest Táncgyüttes**, a **Bartók Táncgyüttes** és a **Bihari Táncgyüttes** lép majd fel rendszeresen, s mutatja be a magyar tájegységek gazdag táncagyományait igénes színpadi feldolgozásban. **Urbán Gyula** igazgató és munkatársai azonban kulturális szolgáltatásaik további bővítését is tervezik. Az idegenforgalmi igényben autentikus cigányfolklor-műsorokat is ajánlanak a hazai s a külföldi érdeklődőknek. **Február 13-án** már e koncepció jegyében tartották meg a Bartók Táncgyüttes fellépésével közös műsorban a **Kalyi Jag Együttes** nagysikerű bemutatóját.

***

A **Táncház Egyesület** március 14–15-én – az **Örökség Gyermek Népművészeti Egyesülettel**

és a **Népművészeti Egyesületek Szövetségével** együttműködve – immár a **XVII. Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár** eseménysorozatát rendezte meg a Budapesti Sportcsarnokban. A népzene, a néptánc és a tárgyalkotó népművészet seregszemléjén számos amatőr és hivatásos előadó, gyermek- és felnőtt néptáncgyüttes, zeneiskolások és hagyományörző népművészek vesznek részt, és szórakoztatják az idelátogatókat az **1848-as forradalom és szabadságharc 150. évfordulója alkalmából**. A kétnapos rendezvény kiemelkedő programja a **Keleti táncvihar** című, nagyszabású nemzetközi néptáncprodukció, amely egyúttal az idei **Budapesti Tavasz Fesztivál III. 13-i** nyitó gála-programja is.

***

A **Kaposvári Tavasz Fesztivál** keretében március 14–30. között kerül sor a **Somogyi Tavasz '98** gazdag rendezvényprogramjára. A hangversenyek, kiállítások, konferenciák mellett jelentős szerepet kap a tánc is: **III. 15-én** a Csíky Gergely Színházban a **Somogyi Táncgyüttes** tart előadást, **III. 21–25. között** rendezik meg a **Nemzetközi Népzenei- és Néptánc-találkozót**, színes szabadtéri programokkal. Ezek sorát egészíti ki **III. 20-án** a **Kaposvár közönségi Budapestet** című vendégjáték, amelynek egésznapos programjában a **Vörösmarty téren** a **Somogyi Népzenei Együttes** és a **Somogyi Táncgyüttes** ad műsort a főváros közönségének.

***

Fennállásának 40. évfordulóját ünnepli az idén a **Bartók Táncgyüttes**. Ebből az alkalomból **III. 20-án** és **29-én** a **Hargita Állami Székely Népi Együttes** lép fel a Folklor Centrumban, **IV. 3–5. között** részt vesz a **Zalaegerszegi Kamaratánc Fesztiválon**. **IV. 25–26-án** a **Martin György** tiszteletére rendezett **Nemzetközi Legényes Verseny és Emlékműsor** keretében lép fel a Budapesti Művelődési Központban. Ugyanitt bekapcsolódik a **Bartók Gyermekcsoportok V. 9-én** tartandó találkozójába, majd – rendszeres folklorprogramjai mellett – **augusztus 14–23. között** az **Európa Díjas Együttesek Fesztiválján**, Székesfehérvárron lép fel.

Kortárs tánc

A **Műhely Alapítvány** és New York-i partnerszervezetei: a **Dance Theater Workshop** és a **Danspace március 21–23-án** a Mu Színházban megrendezi **Kelet- és Közép-Európa fiatal táncművészeinek találkozóját**. A találkozó célja, hogy lehetőséget teremtsen az egymás szomszédságában, ám egymástól mégis elszigetelten alkotó kortárs táncművészek munkáinak kölcsönös megismerésére s a tapasztalatcserére, továbbá egy amerikai táncfesztiválon való részvételre. A találkozón 10 magyar táncművész/gyüttes tart 15 perces munkabemutatót: **Panja-Putto**, **Szabó Réka** csoportja, **KompMánia**, **Off Társulat**, **Péntek Kata**, **Cie 2 in 1**, **Phobos**, **Gál Eszter**, **Sámán Színház**, **Nemes Zsófia-Király Attila**. A 13 külföldről érkező (cseh, szlovák, horvát, szlovén, orosz és lett) kortárs táncosok hasonló, **showcase**-bemutatókat tartanak. A találkozó külön jelentősége, hogy megrendezésére – a táncosokon kívül hazai s külföldi szervezők és szakemberek részvételével – első alkalommal Budapesten került sor.

Lapzártakor

érkezett a hír, hogy főszponzori megállapodást írt alá a **Philip Morris Magyarország Kft.** a **Magyar Táncművészek Szövetségével**. A megállapodást **március 16-án**, csütörtökön, **Garamszegi Gábor** ügyvezető igazgatóhelyettes és **Fodor Antal**, a táncszövetség elnökségének ügyvezető tagja látta el kézjegyével Budapes-

ten (lásd. *képünkön*). Az egyezség értelmében a Philip Morris lesz az idén **május 15. és 22. között** Győrben megrendezendő **Első Országos Táncművészeti Találkozó, Nemzetközi Táncvideofilm és CD-ROM Fesztivál** kiemelt támogatója. A fesztivál nemcsak első, de egyedülálló is lesz a maga nemében. A Győrbe látogató közönség átfogó képet alkothat a mai magyar tánc legkiválóbb teljesítményeiről, egymás után láthatja a legjobb együtteseket, videofilmmel és CD-ROM-okkal ismerkedhet. A Philip Morris nagy megtiszteltetésnek tekinti, hogy a táncművészet e rangos ünnepének fő támogatója lehet.

E-MAIL: danceart@mail.c3.hu

WEB-cím:

<http://www.c3.hu/~danceart/>

(A Soros Alapítvány támogatásával)

A Savaria TSE, a Nemzetközi Formációs Táncfesztivál bajnokcsapata (Miskolc, 1997.)
Fotó: Rollinger Károly

Magyarok a nagyvilágban

A szombathelyi Savaria TSE 1997. decemberében Münchenben a **Latin mix Formációs Világbajnokságon** óriási bravúrral bejutott a döntőbe, és megszerezte a **negyedik** helyet! Magyar formációs táncosoktól ez igencsak jelentős eredmény, amelynek fontos előzménye, hogy tavaly már az Európa Kupán a második, és az Ausztria Openen első lettek. A Savaria TSE – ezt megelőzően – már 1988-ban, **Rimányné Kiss Anikó** vezetésével elért egy VB-ötödik helyezést (de akkor nem a döntőben szerepelve!). 1997 elejétől új koreográfusuk: **Horváthné Berta Ágota** mellé új edzőt is szerződtettek a német idegenlégiós: **Marcus Sónyi** nemzetközileg is elismert tréner személyében. Kettőjükön is múlik, hogy a Savaria feljutása – ráadásul a Dalotti Tibor-vezette rivális magyar formációs csapattal (az 1993-ban döntős hatodik helyet elért budapesti Botafogoval) szemben – hogyan folytatódik München után Budapesten, a **Latin-amerikai Táncok Formációs Európa Bajnokságán**, május 16-án a Budapest Sportcsarnokban?

* * *

A Tánc-Világszövetség **Európa-központja február 7–9.** közötti, hágai ülésén egyeztetette és jóváhagyta azokat a munkatervet, amelyeket nyolc bizottságának vezetői ismertettek. Ezek egyike, a Tudományos, Kutatási és Dokumentációs Bizottság, **dr. Dienes Gedeon** vezetésével – többek között felvállalta az EUDRID (European Dance Research Information Directory) gondozását és kiterjesztését. Az új munkatársak között van a spanyol Estrella Casera Garcia (aki egyúttal a Technológiai Bizottság igazgatója), a portugál Wanda Riberio da Silva (aki az Oktatási és Egészségügyi Bizottság igazgatója) és Neja Kos, aki Szlovénia részéről vállalta az információk biztosítását. Az EUDRID, amely jelenleg több, mint harminc európai ország tánckutatói intézményeit és kutatói tartalmú kiadvány, a Soros Alapítvány jó-

voltából az interneten is hozzáférhető az alábbi web-címen:

<http://www.c3.hu/~dienesbu>

Balettverseny

Svájcban, a Lausanne-i Palais de Beaulieu-ban megrendezett **Prix de Lausanne** kezdte idén a nemzetközi balettversenyek sorát, **január 27. és február 1.** között. A versenyt **március 10–14.** között a Magyarországon, Budapesten két évenként megrendezendő, **III. Rudolf Nurejev Nemzetközi Balettverseny** folytatja 16–20 évesek számára. Ezt követi **június 13–28-ig** a Mississippi állambeli Jacksonban a minden negyedik évben megrendezésre kerülő **USA Nemzetközi Balettverseny** – 15–19 éves „junioroknak” és 20–26 éves „senioroknak”. Bulgáriában a két évenként megtartott, nagy hagyományokkal rendelkező **Várnai Nemzetközi Balettversenyre** az idén **július 18–29.** között kerül sor, 15–19 éves ifjúsági, és 26 évesnél fiatalabb felnőttek kategóriájában. Oroszországban Szentpétervárott, a **Maya Nemzetközi Balettversenyt** rendezik meg **augusztus 17–22.** között – „balett” és „modern” kategóriában, 17–26 éves táncosok számára. Az izraeli Tel Avivban, a **Suzanne Dellal Nemzetközi Táncversenyt** **október 19–28.** között rendezik meg, csak „modern” kategóriában, 18–40 éves táncos korosztálynak. Végül Franciországban, **november 5–23.** között, két ütemben, a **8. Párizsi Nemzetközi Táncverseny** zárja a sort – „kortárs tánc”, majd „klasszikus balett” kategóriában – a Champs-Élysées Színházban. Itt tartják meg **november 23-án** mindkét kategória győzteseinek gálaestjét is.

(A budapesti III. Nurejev Nemzetközi Balettversenyről következő számunkban tudósítjuk kedves Olvasóinkat – A szerk.)

Bécsi Fesztivál

A zenei és színházi csemegékben egyaránt gazdag 1998-as **Bécsi Fesztivál** a nemzetközi táncélet néhány kiemelkedő személyiségét és társulatát is vendégül látja. Brüsszelből – **június 5-i** premierrel – **Meg Stuart** érkezik a **Splayed Mind Out** című, tavaly ősszel, Stockholmban bemutatott új alkotásával, amelyet a koreográfusnő – szokásához híven – egy vizuális művésszel, **Gary Hillel** közösen készített. (Meg Stuart további műveivel egyébként máris meghívást kapott az 1999-es és 2000-es Bécsi Fesztiválra is.)

Június 10-én Düsseldorfból a koreográfus **VA Wöfl** vezetésével érkező **NEUER TANZ** nevű kortárs csoport mutatkozik be, amely munkáikban már olyan messze távolodott a tradicionális balett-alapoktól, amilyen messzire csak lehetett. VA Wöfl számára maga a tér az esemény, a mozdulatok pedig artistikus segédeszközök ahhoz, hogy kompromisszumok nélküli, „radikális” színpadi univerzumot teremtsen.

Az idei Bécsi Fesztivál legjelentősebb eseménye azonban – a rendezők szerint legalábbis – a **Frankfurti Balett** vendégjátéka, élükön világhírű koreográfusokkal és művészeti vezetőjükkal, **William Forsythe**-tal, a klasszikus balett tán legmerészebb megújítójával, aki koreográfiáiban új balettesztétikát teremtett.

A **Frankfurti Balett** bemutatózó előadását **május 17-én** tartja a Theater an der Wienben.

Barisnyikov 50 éves

New Yorkban **január 21-én**, négyrészes (!) szülősten ünnepelte meg saját 50. születésnapját korunk legnépszerűbb klasszikus balettsztárja, **Mihail Barisnyikov**. A fáradhatatlan, s ötvenévesen is rendkívül friss, fiatalos „Misa” pályájának legfőbb állomásait az egész balettvilág ismeri: először a Kirov, majd az USA-ban az ABTh, a NYCB, és ismét az ABTh, de már az igazgatói poszton, majd 1990-ben a **Fehér tölgy Táncprojekt** megalapítója. Most pedig **„A tánc és zene estje – A fehér tölgy kamaraegyüttessel”** című, szenzációs önálló produkcióval (s a zenészekkel) máris turnéra indult, Californiába. Műsorán a **Három orosz prelúd** című táncetűdöt (Mark Morristól, Sosztakovic három zongoraszóljára) **José Limon** 1942-ben önmagának komponált híres **Chaconne**-ja, majd két vadonatúj koreográfia követte. A fiatal Morris-táncostól, **Kraig Patterntól** a **Tryst**, ragyogóan demonstrálva Barisnyikov nyughatatlan energiáját, s végül a **Heartbeat**: mb, amelyben a művész félméztelen testére szerelt kis szerkezet segítségével, saját szívverésének felerősített elektromos impulzusaira táncolt. **„Tette mindezt oly frissen és ruganyosan, ahogy azt egyetlen élő táncos sem tudná utánacsínálni!”** – ismerték el az amerikai lapok szigorú kritikusai.

Népek táncai I.

Táncfotók a Falvy Gyűjteményből

A *Népek táncai* sorozat első kiállítását, amely *Molnár István, Karsai Zsigmond és Falvy Károly* stílussteremtő magyar néptáncművészekről készült táncfotókból áll, *Falvy Károly* 1947–1987 közötti, és *Korniss Péter* fotóművész 1968-ban készült felvételei alapozták meg.

A néptáncos egyéniségekről készült fotógyűjtemény új jelenség. A tánc a pillanat, mindig a jelen művészete. Egy-egy elkapott mozdulat megismételhetetlen. A mozdulat önmagában akármilyen szép és izgalmas, mégiscsak nem több, mint a létezés emlékeztető villanása. A képek valamilyen rendezettsége azonban felerősíti a megörökítésre érdemes pillanat hitelességét. A táncfotó képes felidézni – újszerű módon – magát a táncos látványának élményét. A táncfolyamat egészéből az elkapott felvételek ugyanis a ritka pillanatok „megállított” látványát nyújtják. Ezeket a látványban

csak villanásként érzékeljük. A folyamat folyton változó érzelmi és térbeli jelenségében eltűnnek a szemünk elől, képtelenek vagyunk annak mélyebb, részletesebb érzékelésére. A táncfolyamat az „egész” mondani-, vagy közölnivaló élménye és nem a villanások látványáé.

A táncfotók mozaikjából összerakott képsor látványa egészen más természetű. A 47 darab képből álló gyűjtemény sokszor nem egyidőben rögzített, többségükben zene és közönség nélkül készített felvételei teljesen új élményt képesek nyújtani magáról a táncosról, valamint a tánc folyamatáról, méginkább azonban a táncos személyességéről, egyéniségéről, átfűtöttségéről, testi-lelki összerendezettségéről, netalán a táncban megfogalmazott érzelmekről, gondolatokról. A kiemelkedő pillanatok képi rögzítése – ha a fotót készítő sikerrel oldja meg feladatát –, mintegy a lényegét összegezi, a látottakról leszűrt tapasztalatokat és a szóban ki nem fejezhető emberi magatartásokat menti át az utókor számára. Ezért egyfajta új művészeti törekvés megindítója is lehet.

A táncos *egyéni teljesítményének* ez az eddig soha meg nem fogalmazott gondolata kínálta olyan gyűjtemény alapjainak lerakását, amely a jövőben mások hasonló törekvéssel *továbbépíthető* és sajátosan érzékletes emlékműve lehet a magyar tánc művészetének. A fél évszázad alatt összegyűlt felvételek néptáncunk valóban művészi rangú dokumentumai, s emellett annak a bizonyosságai, hogy már a kezdeti időszakban *ezenek az alapokon* új szemléletű, a korunk gondolatait igényes módon megfogalmazható alkotások is születtek. A gyűjtemény ezekre a küzdelmekre és sikeres erőfeszítésekre is emlékeztet. Bizonyítja, hogy tartósan sikeres művészi törekvések csak az életkorral és az átélt korszakkal összefüggő időben várhatók el. Az elért kezdeti eredmények értékét emeli meg, hogy olyan korban „léteztek”, amikor a körülmények a valóban szabad és *egyéni* művészi törekvéseknek korántsem kedveztek.

A kiállítást *Vásárhelyi László* koreográfus nyitotta meg. Énekelt és hegedült *Magyar Ildikó*.

Képünkön: *Falvy Károly* az Országos Idegennyelvű Könyvtár kiállítótermében • Fotó: *Asztalos Zoltán*

A repro felvételeket (ahol az eredeti negatívok az időviszontagságaiban elvesztek) *Haris László* fotóművész, a képek kidolgozását az MTI Labor végezte. A gyűjtemény *Falvy Károly* személyes tulajdona, aki ezúton mond köszönetet az Országos Idegennyelvű Könyvtár főigazgatójának és munkatársainak a kiállítás megszervezéséért. Budapest, 1998. január 29.

Szabó Iván

(1913–1998)

Valaki azt mondta róla: egy ember, akinek nem volt öregkora. Valóban aligha lehet őt jobban jellemezni. Nemcsak azért, mert az utolsó, halálos kór egyben az első betegsége volt, hanem inkább azért, mert sosem változtatott a viselkedésén és a magatartásán. Mi legalább is azt láttuk, hogy pontosan ugyanúgy jön, megy, siet, figyel, szemlélődik, nevet, búsul, ugyanúgy érdeklődik minden iránt, és ugyanúgy vállal közösséget minden arra érdemes művel, eszmével, csoporttal, emberrel, mint tíz, húsz, negyven, hatvan évvel ezelőtt – ki mióta ismerhette. Ezért van, hogy néptáncosok sok egymásra következő nemzedékének volt barátja.

Tudtuk persze, hogy a néptánc hivatalosan csupán „kiegészítő műfaj” volt a számára, de mindig úgy gondoltuk, hogy valóban csak az officinális minősítés szerint. Névjegyére – ha egyáltalán volt kedve hozzá, hogy csináltasson – bizonyára az volt írva, hogy *szobrászművész* (bár rajzolt, kerámiát készített – de ez tényleg jól illik a plasztikus művészethez). Művésztelepi házának ajtajára is ez volt írva, és így szerepelt a telefonkönyvben. Valójában azonban ő a művészetet abban a szélesebb, kicsit még mindig renaissance értelemben művelte, amelyben a különféle műfajok, művészeti ágazatok jól összeférnek egymással. Az anyag formálásának ugyanaz a szenvedélye vezette, amikor kőben, bronzban, fában dolgozott, és amikor az emberi test mozdulatait formálta költészetté. Hosszú életének első felében és csak viszonylag rövid ideig foglalkozott aktívan a táncsal. Főiskolás korában szeretett bele, fellépett különböző rendezvényeken, táncolt Milloss Aurél *Csupajátékában* (olyan „profikkal”, mint Molnár István vagy Csányi László), és aztán 1942-ben elszegődött Muharay Elemér népi együtteséhez, hogy ő legyen ott a néptánc munkavezetője. Előbb Molnár Istvánnal közösen, majd amikor Molnár megalakította a maga együtteseit, egyedül. 1945 után is folytatta, egyre nagyobb igénnyel és kísérletező kedvvel, míglen ő lett az első magyar hivatásos néptánc csoport, a Honvéd Művészegyüttes tánckarának vezetője.

Igen, némiképpen belesodródott ebbe a szerepbe. Nem elszánt, céltudatos kapaszkodással jutott fel az akkor születő új művészeti ág egyik első emberének posztjára, de nem ok nélkül. Látszólag könnyedén csinálta, valójában a legszigorúbb munkával és fegyelemmel kiküzdött művészi normák szerint. Így történhetett, hogy ennek a néptáncban töltött alig tíz évnek a munkája sokban hatott meghatározó erővel az egész magyar néptáncművészet további sorsára. Jánosi Sándorral, Molnár Istvánnal és Rábai Miklóssal együtt odatartozik, most már sajnos formailag is azok közé az ősök közé, akiknek génjeit a későbbi nemzedékek – különböző összetételben – magukban hordozzák. Szerencsés esetben mindenkítől azt a gént viszik tovább, amely a legfontosabb üzenetet hordozza.

Szabó Iván néptáncművészetének legfontosabb üzenete maga a művészet volt: annak nyíltsága, tisztasága, távlatossága és harmóniája. Meglehetősen sokan abban jutnak előre, hogy egy-egy alap gondolatot megragadnak, és a végsőkig menő következetességgel kidolgozzák. Ő többfelé nyitott utat, mindegyikben végiggondolta a lehetőségeket, nagy formaérzékkel a legnehezebb feltételek között is remekműveket volt képes létrehozni. Megmutatta, hogy merre lehet továbbhaladni – de aztán másokra bízta, hogy végigmenjenek az úton. Felszabadító hatása volt, mert szemléletet adott, és az mindig az egészre irányult.

Csinálta, amíg tudta. Amikor a Honvéd Együttes (és a honvédség) új vezetése már olyat kívánt volna tőle, ami nem egyezett az ízlésével, fájdalom nélkül otthagya. De a néptáncot sosem. Hiszen még jó egy évvel ezelőtt se nagyon lehetett nagyobb bemutatót, vitát, összejövotelt nélküle elképzelni.

Mi, akik ismertük és szerettük – és ilyen a néptáncosok egész társadalma – mindig magunk között fogjuk érezni. Mint apánkat és mint társunkat. Megértő és bíráló tekintete nagyon fog hiányozni.

Vitányi Iván

1913-ban született. 85 év alatt élete összefonódott ezzel a számunkra nagyon szomorú századdal. Gyermekeként voltak már élményei az első világegyéből. Ifjúvá a trianoni megaláztatás sokáig tartó közérzetével érett meg. Felnőttként élte meg a második világháborút. Háború után a fényes szellők lobogásával, optimizmusával készült már velünk, tanítványokkal arra, hogy ezt az országot majd mi formáljuk olyanná, amilyen sokunk vágyaiban élt. Nem így lett. Még a lelkes koalíciós idők végén 1948-ban Muharay Elemér javaslatára Veres Péter író, akkor parasztpárti honvédelmi miniszter, felkérte a Honvéd Együttes megalapítására.

Szellemisége a mai napig érvényes, annak ellenére, hogy 1950-ben, mikor a politikai légkör megfagyott, volt erkölcsi ereje, tartása, hogy művészeti vezetői megbízatását visszamondta.

És ekkor vésőt vett a kezébe és eredeti mesterségéhez, a szobrászathoz ment vissza. Olyan idők jöttek, amikor egy idegen eszmét, egy tőlünk idegen kultúrát akartak ránk erőszakolni. Az ő vésője, illetve keze ugyanúgy, mint amikor táncíróként dolgozott, csak a saját értékeinket, az ezeréves magyar szellemi kincset formálta kőből, fából, agyagból. Nem tisztem szobrászról, plakettjeiről beszélni, de mi a tanítványok, akik a táncos pályát folytattuk, mégis ezekből a *szabóiváni* művekből is tudunk erőt meríteni, hogy táncainkban megőrizzessük az igazi, a tiszta forrást. Az ő szilárd hitéből, melyhez vasköveteketességgel ragaszkodott, nem tudták kizökkenteni. Ebből a hitből nekünk is jutott annyi, hogy megmaradjunk a szépséges, mozgásanyanyelvünk keretein belül.

És most személyesen Téged szólítalak, Iván.

Te voltál sokunknak a remény, a példa, hogy gyönyörűen, szépen, erőben lehet megőregedni. Fesztiválok kavargása közben valamikor mi, 40 évesek, reggelente alig tudunk életet erőltetni magunkba, hogy hajnali nyolckor ott ülünk a zsűri, vagy a megbeszélések asztalánál. Te, a csoda öregúr már úszásból, lovaglásból jöttél frissen, vidáman.

Mikor már 50 évesek lettünk és azt hittük, hogy mindennek vége, Téged még mindig gyönyörű lányok vettek körül. Sápadt irigységgel bámultuk fáradhatatlanságodat. Irigyeltük a nyugalmadat, amit a legvadabb vitákban is megőriztél. Irigyeltük a türelmedet, tapintatodat, amivel higgadtan tudtál a rossz művekről is beszélni.

És fantasztikus volt, ahogyan a még csak bujkáló értékeket is ki tudtad hámozni egy-egy koreográfiából, a fölösleges alkotói sallangokból. Úgy láttad meg benne a szépet, mint szobrászként egy ostromba kódarabban a gyönyörű női testet.

Szerettük a csendes humorodat, és azt is, hogyha Te voltál a viccelődés célpontja, azt szelíden túrted. Szinte hihetetlen, hogy nem nézel soha többé ránk utánozhatatlan hunyorgó mosolyoddal, mikor számárságokat beszélünk.

Gyönyörűen tudtál beszélni az értékekről, a szépről, úgy, mint amilyenek a szobraid voltak.

Iván! Megpróbáljuk tovább éltetni szilárd értékrendedet. Hitetted, hogy van egy hazánk, ahová tartozunk, és ezt a hazát kell gyarapítanunk.

Én, aki az általam alapított Honvéd Együttes – sorban jelenlegi, de remélem, nem az utolsó – művészeti vezetője vagyok, ígérem, hogy nem hozunk szégyent rád. Alapító elveidet megőrizzük, mint első királyunk intelmeit. Szomorúságunkra most egy olyan paripára ültél, mely elindult veled napszentület felé, és soha nem fordul vissza.

Isten veled, és ha néha vissza-vissza nézel, gondold ránk szeretettel, mint ahogyan mi is rád.

Novák Ferenc

Elhangzott 1998. március 9-én a Farkasréti temetőben

MAGYAR HÍRLAP

- Nem lehet elég korán kezdeni...

„A 47 darab képből álló gyűjtemény sokszor nem egyidőben rögzített, többségükben zene és közönség nélkül készített felvételei teljesen új élményt képesek nyújtani magáról a táncosról, valamint a tánc folyamatáról, méginkább azonban a táncos személyességéről, egyéniségéről, átfűtöttségéről, testi-lelki összerendezettségéről, netán a táncban megfogalmazott érzelmekről, gondolatokról...”

(6. oldal)

„...Eredetileg építész vagyok, s arra döbentem rá, hogy amikor rendezek vagy koreografálok, az építészeti tervezéshez igencsak hasonló tevékenységet folytatok. A táncban az orkesztika rendszere talán azért ragadott meg különösen, mert arra építeni lehet, segít rendezni a tánc amúgy igen bonyolult világát. Az építészetben és a táncban is akkor sikerül egy alkotás igazán, ha a törvények szövegét meg tudnak jelenni az élő gondolatok, elképzelések...”

(11. oldal)

„...Amit pedig *Balanchine-stílusnak* neveznek, az nem más, mint a szentpétersvári iskola anyaga! Tavaly tanítottam be a C-dúr szimfóniát Szentpétervárról. Első mutatásra azonnal hibátlanul táncolták; ott aztán nem kellett veszekedni, hogy ide, vagy oda vidd a fejed! Ez az ő iskolájuk...”

(12. oldal)

„...A többszöri stílus-, és irányváltások hullámzó korszakai után az utolsó évtizedek végül a nyugodt, *egyenletes művészi és pedagógiai munka jegyében teltek el* a Kőfaragó utcában, *Stoller Antal* vezetésével. A *Nemzeti Színházban* bemutatott ünnepi műsor jól körvonalazható képet adott a mérnökből lett koreográfus művészi felfogásáról...”

(14. oldal)

„...Az egyes táncokat magyarázó szöveg előzte meg *dr. Pesovár Ernő* precíz megfogalmazásában, egyetemi színvonalon. Bizony jó lenne lefordítani a mondandót „gyerekül” és „külföldiül” is. Meg lehetne kérdezni egy tanítót, vagy tanárt, vajon hogyan mondaná el ő ezeket a tanítványoknak az ő szintjükön. A rólunk mit sem tudó külföldieknek szintúgy másképp kellene fogalmazni. A mostani szöveg legfeljebb a szakmai közönség számára volt érthető...”

(16. oldal)

„...Az itthoni eredeti betanítás légkörét valójában egyedül *Eichner Tibor* őrizte meg. Alain-je, a gazdag atya ütődött fiacskája pontosan olyan volt, mint *Ashton* angol színpadán, és olyan, mint nálunk egykor *Sipeki Levente* és *Forgách József*, akiket annak idején utánozhatatlannak tartott a társulat. Vagyis egészen kiváló alakítást nyújtott most is, akárcsak a korábbi évek során...”

(17. oldal)

„...Bruce korunk legjelentősebb táncalkotóinak egyike. Személyes ízlésem szerint a mai középnemzedék elsőszámú ékessége. És bizonyára nem mellékes megjegyezni, hogy ő a társulatalapító *Marie Rambert* utolsó közvetlen növendéke, számos szempontból követője. Hiszen épp úgy, mint halhatatlannak minősített mesternője, nyitott a balettművészet alapjaitól a széles spektrumú modern táncstílusokig. Emellett képes arra, hogy a különböző ágazatok felől érkező táncosai-ból egységes, kiváló technikai tudással, előadókészséggel rendelkező együttest alakítson ki, és működtessen...”

(18. oldal)

Kaán Zsuzsa
főszerkesztő

„...Nem igazán vidám dolog, hogy hazánk első számú napilapjában Anglia első számú modern balettegyüttese ennyire felszínesen és felelőtlenül ítéltesse meg. A vendégjáték produkcióiról íródott tényleges kritika bizonyíthatóan szakszerűtlen megállapításaival most nem is vitakoznék. De azt azért megkérdezem: vajon, a Népszabadság a Rambert Dance Companyval azonos színvonalú külföldi zenekar, vagy szintársulat vendégjátékáról közölne-e egy hasonlóképpen memóriazavaros, méltatlan méltatást?...”

(19. oldal)

„...A *klasszikus balettől* a dzsesszig, a modern balettig s *kortárs táncig* – a Semmelweis utcai iskolától Londonon át Párizsig, s ott Roland Petitől Janine Charrat-ig, majd az *önálló társulatig* (1989) ugyancsak viszontagságos út vezetett. Frenák alkotásaiban a legnehezebbet választotta: korunk emberi kudarcainak ábrázolását egészen a személyes élmények feldolgozásáig. Mert a *Vadócok* nem más, mint leleplező önvallomás...”

(20. oldal)

„...A tehetséges táncosok a táncházakban a hagyományt újraalkotják, mint ahogy ez hajdan a falvakban is történt. Nagyon reméljük, hogy hamarosan a falvak ifjúsága is követi a városokban kialakult gyakorlatot, s ezzel a hagyomány teljes életfolyamata fog megvalósulni. Így volt ez régen is, bízunk benne, hogy így lesz a jövőben is...”

(25. oldal)

„...A *Guangdong* táncosainak Amerikába hozott műsora egzotikum, de nem kuriózum. Táncaik nyelvezete, táncosaik tudása könnyen bármelyik errefelé ismert, elismert együttes vagy annak sztárjai mellé sorolja őket. Ami egyedül különös bennük, az a rendkívül fiatal együttes teljes, tökéletesen kiforrott készsége, és az, hogy annyi idő alatt, amíg mások a jó epigonságig sem mindig jutnak el, senkivel össze nem teveszthető, egyéni stílust tudtak maguknak kidolgozni...”

(31. oldal)

„...Sally Potter saját személyén keresztül ábrázolja az angol középosztálybeli nőt, akit elkap az etnikai láz, és a tangóban keres menedéket, értelmet és persze önmagát. Potter remek példája az önzésnek és önhittségnek. Az elkényeztetett középosztálybeli értelmiségi, akinek már mindene megvan, most valami „másra” vágyik: a tangó szenvedélyére. És azt hiszi, úgy érzi, hogy ezt meg is kapja, el is éri, sőt végül tükrözi is. Potter ügyesen megtanulta a lépéseket, de ettől még nem lett jó táncos. Sajnos, ezt senki nem árulta el neki, és azt sem, hogy ha egy jó táncfilmet akar csinálni, ne magának ossza ki a női főszerepet...”

(32. oldal)

„...Szinte egyedülálló csemege az az ötfigurás, meissenai procelánba „öntött” kompozíció, amelyet *Paul Scheurich* készített *Fokin: Karnevál* című balettje hatására, Tamara Karszavináról, mint Colombina és Vac-lav Nizsinszkijról, mint Harlekin.

Már maga a gondolat is hátborzongatóan szép, hogy nyolcvan évvel ezelőtt ezekben a helyiségekben, a két zseniális táncművész „táncolt modellt” Georg Kolbénak is...”

(34. oldal)

Tatai Mária és az Orkesztika Mozdulatszínház táncosai Fotó: Lisztes Edina

Az orkesztikával 1981-ben találkozott. Akkoriban pantomimos volt Köllő Miklósnál, de általában érdeklődött az emberi mozgás iránt. Tudomására jutott, hogy Angelus Iván vezet egy klubot, az Új Táncklubot (a Thököly úton). Itt három-hetenként rendeztek videóvetítéseket (pl. Martha Grahamról), és olyan meghívott előadók tartottak előadásokat, mint pl. dr. Vekerdy Tamás, aki a japán No-színházról beszélt. Ezek akkor új dolgok voltak. Az egyik alkalommal Mirkovszky Máriát hívták meg, aki az orkesztikáról szóló előadását két tanítványa bemutatójával illusztrálta. Korábban látta az Isadoráról szóló amerikai filmet és Dienes Valériáról is tudott, úgy hogy az előadás után, miután mindezt összegezte magában, odarohant Mirkovszky Máriához, és azt mondta: „Én is ezt akarom csinálni!”. Így kezdődött.

– Szóval Mirkovszky Mária tanítványa lettél.

– Igen. Közben a pantomimból kiszálltam, és más dolgokat is tanultam. Modern technikákat, amiket csak lehetett: *Jeszszkynél* dzsesszt, *Árva Eszternél* Grahamet. Ezek akkor nálunk mind úttörő kezdeményezéseknek számítottak. 1984/85-ben sikerült egy fél évet New Yorkban töltenem, ahol a híres Isadora-követőnél, Lori Belilove-nál Duncan-technikát tanultam, majd később Limón-technikát is. Árva Eszternél megismerkedtem egy volt tornatanárnővel: *Bognár Anikóval*, együtt tanultuk a Graham-technikát. Őt főként a dzsessz érdekelte, és mikor 1985-ben visszajöttem, Bognár Anikó kezdeményezésére és vezetésével létrehoztunk egy mozgásstúdiót, ahol Anikó természetesen dzsessz tanított. Ebben a stúdióban többek között *Szabó Durucz Zsuzsa* oktatta a klasszikus balettet, aztán *Berger Gyula* saját modern tánctechnikáját, volt kondícióóra is, én pedig, miután Mirkovszkynál évekig folyamatosan tanultam orkesztikát, Anikó biztatására elkezdtem *tanítani*. Valójában ő beszélt rá arra is, hogy színházat csináljunk. Neki tehát kulcsszerepe volt a pedagógiai és alkotói pályám alakulásában, és már ebben a sajátos indulásban is.

– És hogyan kezdtétek el a színpadi munkát?

– 1986-ban és 1987-ben tartottunk néhány orkesztikai bemutatót, és a siker hatására Anikó javasolta: „színpadra vele!” Támogatást kértem a Soros Alapítványtól, amely akkoriban kezdett művészeket is támogatni. Újságban is hirdettem egy kis csoport felállítására, és végül 12 lánnyal 1987-ben elkezdtünk az *Antik ünnepek* dolgozni *Irene Papas* görög népdalfeldolgozásaira, és ógörög zenei rekonstruk-

„Az orkesztika az én Beszélgetés Tatai Mária

cióra. A táncosok legtöbbször már korábban hozzám járt, a társaság egésze meglehetősen vegyes képzettségű volt. De nem bántam, ugyanis most mindenki szívesen vett részt a munkában. Az egyik tanítványom a Szépművészeti Múzeumban dolgozott, ő javasolta, hogy ezzel az első darabbal, az *Antik ünnepek* ott lépünk fel reneszánsz környezetben! Végül, 1987. december 6-án megtartottuk a bemutatót a múzeum reneszánsz csarnokában. Akkora sikerrel, hogy utána még háromszor előadtuk ugyanitt, majd a Petőfi Csarnokban, a Lágymányosi Községi Házban és a Szkénében is. Persze ez a darab a múzeumba született bele, és ott érvényesült igazán.

– Mi okozta, hogy a színpadi művek ezután mégiscsak nehezen szaporodtak?

– A Soros Alapítvány azt mondta, hogy ők nem fenntartók, hanem beindítók,

tehát bajban voltunk, mert ebben az időszakban egy induló színház nem tudta magát fenntartani. Így egy vegetálási korszak következett, amelyben ugyan születtek darabok, de ezek rövidek voltak, mert mindent önerőből kellett előteremteni. Nehéz volt próbatermet is találni, és a Mozsásstúdió 1988-ban anyagi okokból megszűnt. Hiába csináltunk három kisebb darabot, mégis már attól tartottam, hogy az egészet fel kell adni! S ekkor valaki hívott, hogy tanítsak az Iparművészeti Főiskolán.

– Szóval sikerült „feléledni”?

– Igen. A Zugligetben 1991-ben kezdtem el tanítani, és lassan újból kialakult a lehetőség, hogy színházat csináljunk. 1993-ra megszületett a „Szín-játék”, amely egyben valamilyen lelki fordulópontot is jelentett számomra.

Antik ünnepek

mozdulatfilozófiám!” mozdulatépítéssel

Ebben a „színek játéka”-ban főleg főiskolások szerepeltek, és így ez inkább vizuális játék volt, mint tánc, de hát igazodni kellett az adottságokhoz és a képzéshez. A rákövetkező évben készített *Hommage a Meredith Monk* az amerikai énekesnő nagyon inspiratív zenéjére, viszont már sokaknak a kedvence lett. S mivel közben folyamatosan tanítottam, mindig volt néhány olyan tanítványom, aki már több éve tanult. Sőt, a 90-es évek első felében egyikük, *Keresztúri Ildikó* a Molnár utcában már átvállalta a kezdőket, én pedig a Közgáz Kinizsi utcai kollégiumában folytathattam a haladókat. Ebben a fellendülési periódusban kerülhetett sor az *Eszkimó napóra* című érdekes kísérletre a Kiscelli Múzeumban, amire a múzeum kért fel, mert tudták, hogy ilyen helyen is fel szoktunk lépni. Egyébként érdekelt, hogy északon, ahol fél éven át nappal van, hogyan telik az idő. Kísérletül eszkimó népzene és bálnahangokat választottam, és igen lassú mozdulati megjelenítést alkalmaztam. A mozdulati események a falak mellett zajlottak, igen kevés elmozdulással, vagyis csak *relatív kinetikával*, hogy az orkesztika szaknyelvén fogalmazzak. A nézőközönség pedig a terem közepén állt, illetve vonult.

1996-ban ismét a tánc felé fordultunk a *Szombat-vasárnap* című darabbal. Úgy érzem, hogy a szombat a kikapcsolódás, a vasárnap inkább a meditáció napja. Ezért az első rész könnyedebb, vidámabb hangvételű, míg a másodikba filozofikus tartalom került, amely a táncot egy kicsit a színház felé mozdította el. Ez a vasárnapi rész önmagában véve is egy triptichon: a gyermekkor, a felnőttkor és az időskor triptichonja, mégpedig márdarhangoktól kísérve a végén félelmetes hatá-

Hidak

Fotó: Lisztes Edina

sú elektronikus hangokig. Itt *Szabados György* zenéjét használtam.

– **Nemrég láttuk „multi-médiás” munkádat, a Hidakat.**

– A *Hidak* egyetlen ötlet volt, amelyet 1997 tavaszán kezdtünk el. A világ hídjaival régi szerelemben vagyok, sőt minden nap átmegyek valamelyik budapesti hídon. Magát a darabot is a budapesti hidak ihlették. Mindegyik egy-egy kapcsolatformát juttatott eszembe. A híd ugyanis nemcsak egy folyón átívelő építmény, hanem két dolgot köt össze, és igazából az emberi kapcsolatokról szól. Például a harcról, a szerelemtől, az egyén és a közösség viszonyáról, a szabadság lehetőségéről, a kapcsolatteremtés kísérleteiről. Minderről mi a mozdulatok nyelvén beszélünk. A darab fontos része a dialettika. Az egymásba úszó képsorok *Lisztes Edina* fotóművész munkái. A műhöz gépezet és élőzenét egyaránt használtunk. A vetítések és néhány táncetűd alatt *Márkos Tamás* zongorázik és ütőhangszereken játszik.

– **A „Hidak”-ban az öt lány mellett csak egyetlen fiút láthattunk, ugyanakkor lányok táncoltak fiúszerepet. Mi ennek az oka? Nincs több férfi a társulatnál?**

– Sajnos, nincs. A táncot korunkban nem igazán tartják férfiműfajnak, ám hogy ez tévedés, azt a nagy férfitehetségek egyértelműen bizonyítják. Nagyon nagy szükség lenne a nemek kiegyensúlyozott jelenlétére a kortárs tánc területén is. Jelenleg alig akad egy-egy fiú a tanfolyamainkon.

– **Hogyan mutatnád be azt a táncrendszert, amellyel alkotasz?**

– Az elődök közül legjobban természetesen a Duncan-testvérek módszere és a *Dienes–Mirkovszky-irányzat*

hatott rám, valamint a Limón-stílus és a kontakt tánc. Egyetlen kortárs stílusba sem lehet azonban sorolni minket. A táncunkat a játékoság, az irónia, a filozofikusság jellemzi. Bizonyos értelemben posztmodernnek is vagyunk. Idézni szoktunk más irányzatokból is, szerepelt például néptánc, társastánc, jazz-tánc, sőt akrobatika is a darabjainkban. De egyetlen stílushoz vagy technikához sem kapcsolódunk kizárólagosan. Végülis a kifejező vagy szabad táncirányzatok lényege éppen ez, hogy pontos karakterét aktuális művelői adják meg.

Néha szigorú koreográfia alapján dolgozunk, máskor nagy szerepet kap az improvizálás. A legtöbb koreográfiát magam készítettem, ezekről elmondhatom, hogy ötvöződik bennük az ösztönösség és a tudatosság. A koreográfiát többnyire improvizálásból rögzítem, néha szigorú geometriai formák köré rendezem. A darabokba a táncosok maguk is hoznak koreográfiai ötleteket, sőt hosszabb betéteket, ez kétségtelenül előbbé, izgalmasabbá teszi a művet.

– **Említetted a geometriát. Ehhez kapcsolódnék, hogy mozdulatépítésnek tartod magad?**

– Igen, de ennél többről van szó. Eredetileg építész vagyok, s arra döbbsentem rá, hogy amikor rendezek vagy koreografálok, az építészeti tervezéshez igencsak hasonló tevékenységet folytatok. A táncban az orkesztika rendszere talán azért ragadott meg különösen, mert arra építeni lehet, segít rendezni a tánc amúgy igen bonyolult világát. Az építészeten és a táncban is akkor sikerül egy alkotás igazán, ha a törvények szövegtén meg tudnak jelenni az élő gondolatok, elképzelések.

Dienes Gedeon

Fotó: Szlabey Balázs

...John Taras?

„Balanchine-t tartom a legnagyobb koreográfusnak...”

Fotó: Mezey Béla

John Taras Az alvajáró címszerepének egyik budapesti alakítójával, Kövessy Angélával próbál a Magyar Állami Operaház színpadán.

– Nem aggódik, így pár nappal a bemutató előtt, amiért még nem „előadókész” a darab?

– Még rengeteget kell rajta dolgozni. Az a hosszú folyamat, amíg a táncosok ezt a stílust pontosan elsajátítják, a premierig biztosan nem lesz meg. Október 27-én érkezünk kollégámmal, Vicky Simonnal, tehát körülbelül két hét állt rendelkezésünkre, hogy Az alvajáróval és a C-dúr szimfóniával foglalkozzunk. Leckedarabok ezek, a táncos tanul általuk. Balanchine balettjeinek ugyanis a lényege, hogy egy egész együttes szakmai szintjén emel az, ha Balanchine-t táncol.

– „Kegyetlen” koreográfiák ezek. Úgy értem: a néző nem is sejtí, mennyire.

– Nem kegyetlenek, csupán igényesek. A nézőt pedig nevelni kell. Balanchine kinevelte a nézőrétegét Amerikában.

– Volt erre valamilyen módszere?

– Elsősorban a táncos-nevelés. Néha szimpóziumokat tartott a táncpedagógusoknak, a saját munkájáról, módszereiről. Elsőrendűen fontosnak tartotta az iskolát. Olyannyira, hogy amikor Lincoln Kirstein 1934-ben elcsábította Amerikába együttest alapítani, ő azt mondta: „Rendben, de akkor te csinálj egy iskolát, addig bele sem kezdek!” Így alakult meg a híres School of American Ballet. Amit pedig Balanchine-stílusnak neveznek, az nem más, mint a szentpétervári iskola anyaga! Tavaly tanítottam be a C-dúr szimfóniát Szentpétervárott. Első mutatásra azonnal hibátlanul táncolták; ott aztán nem kellett veszekedni, hogy ide, vagy oda vidd a fejed! Ez az ő iskolájuk.

– Szakmai körökben jól ismert fogalom a „Balanchine-balerina” típusa: ezt hallva, rögtön a 170 cm magas, 50 kg körüli táncosnő figurája jelenik meg a szemünk előtt. Hogyan felel meg ennek az elvárásnak az átlag magyar balerinaalkat?

– Nagyon jól. Nincs itt semmi baj. Ez nem centik kérdése: nyúlánk, szép lábai vannak itt a legtöbb táncosnőnek. Jó alakúak, ez a lényeg. A táncosalkat-ideál egyébként világszerte változik. Amikor Balanchine-nal először 1962-ben a Szovjetunióban jártunk, az együttesek vastag combú, köpcös táncosokkal voltak tele. Ma már ott is gyönyörű alakúak. Ez ott dől el, milyen gyerekananyagot választanak a felvételi vizsgákon az akadémiaikra!

– Balettjeiből nyilvánvaló: a nőket előnyben részesítette, mint koreográfus.

A 78 éves John Taras-szal, George Balanchine egyik kollégájával és jó barátjával, művei betanítójával a budapesti Balanchine-est bemutatója előtt néhány nappal, egy délelőtti főpróbán beszélgettünk.

John Taras, aki a világ számos együttesénél állította már színpadra Balanchine műveit, 1919-ben ukrán szülők gyermekeként született New Yorkban. Mihail Fokinnál kezdett balettet tanulni, később az Amerikai Balettkolába járt.

Első szerződését az Opera on Tour társulatába kapta, ahol Fokin-koreográfiákban táncolt. 1940-ben a New York-i Világkiállításon a Ford Pávilonban fellépett a Caravan Ballettel, majd turnézni kezdett, s hamarosan a Lincoln Kirstein–George Balanchine-féle American Ballet Caravan társulatához szerződött.

1942 és 1946 között a Ballet Theatre (a későbbi ABTh)) szólistája volt. Ugyanitt balettmesterként is működött, Lichine, De Mille, Nijinska, Balanchine és Tudor műveinek próbavezetőjeként. Itt koreografálta első művét, a Grazianát.

1948–59-ig a Grand Ballet Du Marquis De Cuevas balettmestere és nyolc új balett koreográfusa, mígnem Balanchine meghívta a New York City Baletthez, ahol 1984-ig mint koreográfus és balettmester dolgozott. Közben vendégmesterként működött Párizsban és Nyugat-Berlinben.

1984-ben Mihail Barisnyikov hívására az Americal Ballet Theatre (ABTh) társigazgatója lett. 1991-ben Trios címmel új balettet készített, és Moszkvában, a Bolsoj Balett repertoárját is Balanchine-művekkel gazdagította. 1996-ban Szentpétervárott a Kirov Balett számára betanította a C-dúr szimfóniát.

– Igen, neki sokkal érdekesebb volt nők számára koreografálni, még akkor is, ha közben remek férfiszerepeket is kreált.

– Nem akadályozta őt ebben a spícctechnika birtoklásának hiánya? Nem „súgtak neki” női munkatársak?

– Á, dehogy. Neki a fejében volt ez az egész. Egyébként a legjobb partnerei és a feleségei közül egyik sem volt tipikus balerina, inkább karakterek voltak. Alkotás közben gyakran hagyta táncosnőit, csinálják a maguk módján, úgy a legjobb.

– Honnan Önben ez a végtelen erő, amely mostanság is hajítja, hogy járja a világot ezekkel a művekkel?

– Hiszek bennük. Ennyi. Én Balanchine-t tartom a világon a legnagyobb koreográfusnak. Dolgoztam másokkal is: Fokinnal kezdtem, ezután íratkoztam abba a bizonyos Kirstein-féle Amerikai Balettkolába 1940-ben, innen indult kapcsolatom Balanchine-nal. 1941-ben már részt vettem nagy dél-amerikai turnéján. Néhány év múlva otthagytam, hogy másokkal is dolgozzam! 1959-ben Balanchine egyszer csak megkérdezte: „Emlékszel még Az alvajáróra?” Ő már 11 éve nem játszott, s el is felejtette. „Emlékszem” – mondtam. „Akkor gyere, tanítsd be az együttesnek!” Így lettem balettmestere, s így bízta rám később a C-dúr szimfóniát és más darabjait is.

– Milyen nehézséggel találta szembe magát a budapesti betanítás során?

– Elsősorban a nyelv okozott gondot. Szörnyű, hogy nem beszélék magyarul. (Így fogalmaz, és nem azt mondja: „Szörnyű, hogy a magyarok nem értenek angolul”...!) A másik gond az, hogy a magyar táncosok nem számolnak. Márpedig számolni kell; egy zenész is számol, hiába, nem minden oldható meg füllel. A legnagyobb balerínák közt is akad, akinek rossz füle van, a jó zenei stílusérzék ellenére. Egyszerűen: számolni kell!

– Úgy látom, a türelmét mégsem vesztí el.

– Mint balettmester, követem azt a magatartásbeli példát, amit Balanchine-től láttam. Nevezetesen azt, hogy amíg mások üvöltöznek, csapkodnak, addig ő soha nem emelte fel a hangját. Mindig finoman, udvariasan bánt a táncosokkal. Én is azt tapasztalom: ha a táncossal normálisan megbeszéltem a dolgokat, akkor ő is éppígy viszonyul a munkához.

Lőrinc Katalin

XII. 15.

Befejezetlen múlt

A Fáklya Horvát Táncegyüttes bemutatója

Kricskovics Antal sajátos koreográfusi ikonosztázában az elmúlt, csaknem négy évtized alatt háboríthatatlanul megfért egymás mellett szinte valamennyi balkáni néptáncdialektus, miként társulata, a Fáklya repertoárján is megférték a legkülönbözőbb zenei műfajok és stílusok egy műsorban vagy akár egyetlen műsorszámban is. „Nem ütötte egymást” a horvát népballada Bartók ütőhangszeres muzsikájával, a macedon dallam Muszorgszkijével, a bunyevác dalok Mikis Theodorakissal, vagy Kodály Missa Brevis az indiai klasszikus népzenevel. Mert mindig volt, ami harmonikus egységbe formálta a sokféle táncot és zenét: Kricskovics lázas képi fantáziája, amellyel a maguk nyersségében, szinte üstökön ragadta a motívumokat, és vagy tovább döngölte, vagy addig finomította őket, hogy végül oly engedelmesen simultak táncosai testére, mint valami ősi szertartáslepel.

A Fáklya Horvát Táncegyüttes legújabb műsora, a Befejezetlen múlt láttán is ugyanez a benyomásom. És nem csak azért, mert mindegyre megújuló társulata és „megfiatalodó” táncosai számára újra és újra átmenti hajdani klasszikusait. De mert az új műsor vadonatúj darbjait vagy átdolgozásait szintén e komplex alkotás- és látásmód jellemzi. Akárcsak régen. Hiába: Kricskovics is azon kevesek egyike, akit megszállottsága, vérmérséklete, és nem a kora ösztönöz-hajt a megújulásra.

Kovács Margitot is meghihlette volna az a képzőművészeti hatás, ahogyan például az Eszter imája című biblikus női tásban Kricskovics komponál. A héberek szent két

imaleplében lassan, magasatosan, vagy rezignáltan – társnői között – meztláb mozgó, forgó, toporgó nőalak az Ossián nevű zsidó együttes dallamaira –, a népét megmentő királyné várakozó-szorongó-ujjongó kedélyállapotát érzékelteti. A főalakok szoborcsoportját jól ellenpontozza a második pozíciós kis körtánc, amely – a hirtelen támadt csend után, az újabb nők érkezésekor – tomboló örömtáncá teljesedik. A fekete s vöröslőn terrakotta színű ruhákból kilátszó kézfejek és kivillanó lábfejek játéka Kricskovics egyik „örök szerelmével”: a modern, expresszív táncstílussal mutat rokonságot.

Nem nélkülözi a modern tánc alapjait a II. részt kezdő biblikus témájú táncmű: a Tékozló fiú sem. Kricskovics új felfedezettje a címszerepet kitűnő technikával táncoló Molnár János, aki vad s mégis narcisztikusan érzékeny, van táncművészete és színészi tehetsége, s aki minden bizonnyal még jó néhány Kricskovics-koreográfiát sikerre visz majd.

Az együttesi munka dicsérete a Hírnöktánc (a görög-török határmenti, laziko nevű harcítánc anyagából), amelyet jó tempójú népzeneire öt fekete inges fiú ad elő, összekapaszkodva, vállfogással, csigavonalban. Milyen erőteljes ez a koreográfia! Jól is táncolják, csak kár, hogy nagyon rövid. Akárcsak a másik Kricskovics-féle remekmű: a Krétai leánytánc, amely nem más, mint az eredetileg egy krétai parasztcsoporttól gyűjtött dallamokra ringó 12 lány archaikus fűzértánc, gyönyörű, cizellált kézfejekkel, apró lépésekkel. Az est egyik legszebb darabja, mely – akárcsak a Hírnöktánc –, le-

hetne hosszabb. E két „egynemű” kompozíció mindenesetre egy kettőst keretez: a Vangelis zenéjére készült Szembe szét című pas de deux-t. Illés Sznezsana nagyon tisztán dolgozik, hajlékony a felsőteste, szépek a karjai. A koreográfiából érződik, hogy szívesen lenne szabad, de betörni is hagyná magát. Kár, hogy párjának (Simon Dean) a lelke sem rezdül. Táncra is ettől lesz statikus, mondhatni, „egy tömbből faragott”.

A program igazi meglepetése persze a Dodole (Esovárazslás): az abszolút friss darab. Alapja az ősi, Dráva-menti horvát és sokác népszokás, amely szerint régebben az esőistenhez fohászkoztak az emberek, s később, a kereszténység hatására halottjait kérlelték esőért. A legöregebb sírból kihúzták a korhadt fejfát, és elmentek vele a tóhoz. Ahogy száradt, apadt a víz, úgy viték és szúrták le egyre beljebb és beljebb a keresztet. Ez az összetett, ősi pogány és keresztény szertartás egybeforrasztva, stilizált néptáncjátékban elevenedett meg a Budai Vigadó színpadán – díszleteket nem is, csak egyetlen konkrét eszközt: a keresztet használva.

A kiszáradt erdőt jelképező, görnyedt törzsekből-karokból építkező, énekhangra jobbra-balra dőlő csoportozatból remek tömegtánc bontakozott ki. A legöregebb születe tűnt fel egy keresztel: a Fekete asszony (Agatics Zvezdana), aki egyszersmind a halált, a rontást, a gyűlölködő, gonosz öregséget is jelképezte. A lassú, rituális tánc során (Eredics Gábor zenéjére) a keresztet egy ifjú lánynak (a „kiválasztott” szerepet kellő áhítattal és lendülettel alakító Kricskovics Jelicanak) adta át, akit ezzel az ősi tudományok birtokosává is avatott. Az ő vezetésével kezdődött meg az esővárazslás. Majd anélkül, hogy „kortárs módra”, igazi vízzel lucskosra vizezték volna magukat, tökéletesen érzékeltették, hogy a szertartás eredménnyel járt: mennydörgés hallatszik, középre szaladnak, kezüket feltartják, és örömteli körtáncal ünneplik az eljövendő tavaszt, a megújuló, fiatal életet... A gyökereiben baranyai néptáncanyag, pl. a dobos részekenél a kóló rezgése, alaplépései mind „megmérettek” és „nehéznek találtattak” a Kricskovics-féle színpadi feldolgozás „megszüntette megőrző” stilizációs módszerén. Úgy tűnt, a Dodole – nemes egyszerűségénél fogva – melynél hatásosabb tavaszköszöntővel – tél derekán – a szerző tán nem is zárhatta volna estjét, méltó párja lett a már jól ismert „klasszikusnak”: az 1977-es szolnoki Fesztivál-nívódíjas „alaplépek”: az I. részt záró Carmina Buranának, amelyet a mai fáklyások is kitűnően tolmácsolnak.

Kricskovics – mint már annyiszor –, ezúttal is bebizonyította, hogy tehetséggel, szakmai hozzáértéssel és az újító merészségével korszerű táncszínház születhet a néptánc termőtalajából.

Kaán Zsuzsa

Fotó: Kanyó Béla

Kricskovics–Eredics: Dodole • A testvér: Halmos Ádám • Dodola: Kricskovics Jelica

Vasaslegenda

50 éves a Vasas Művészegyüttes tánckara

A jubiláló Vasas Művészegyüttes – az ünnep est nyitóképe

November végén a Nemzeti Színházban megrendezett *Forog a tánc*, *forog* című díszelőadással nyitotta meg egyhetes jubileumi ünnepsorozatát a Vasas Művészegyüttes tánckara. A patinás együttes gyökerei még félvszázadnál is korábbra, a két háború közötti időkre, a Vasas tornászoknak a Magdolna utcai székházában bemutatott legendás *Prometeus* című pantomimjátékára nyúlnak vissza, amikor is a rendőrség és a cenzúra éberségét kijátszva, némajátékkal szólaltak a sötétségből a fényre vezetett nép reménységéről. Jómagam 1945-ben, a romokba dőlt országban találtam rá a háború által megtizedelt, vezető nélkül maradt vasas tornászok gárdájára, amikor is megtiszteltek bizalmukkal, hogy hajdani hírnevükhöz méltóan szerepelhessenek az első szabad május elsején a Városligetben. Közösen álmotduk meg a feltámadó ország reménységeit megfogalmazó „*Munkás-paraszt összefogás*” című, mozgásművészetből és néptáncból ötvözött táncjátékot. A gépek mozgását mímelő overálos munkások, szántó-vető, arató parasztnak táncát az „új élet új dalaival”, a „*Már termelnek újra a gyárak, az élet a romból kinő...*” kezdetű dalfűzérrel kísérte a kórus. Míg végül a vörös lobogó és a májusfa tövében járt diadalmas körtáncsal („*Sej a mi lobogónkat...*”) zárult a városligeti, euforikus fogadtatásban részesülő, nagy találkozás. A Prometeus hagyományát folytató szimbolikus játékok helyét később mindinkább a hiteles néptánc vette át, és a '48-as gyulai néptáncversenyen már pünkösdi zöldgjárással, kunsági és erdélyi táncokkal, (Sárossy Bálint szépséges furulyakiséretével) nyert első helyezést a Vasas tánckar. Később, az *András Béla* karnagy operaelőadásaihoz kapcsolódó színpadi művekben *Szalay Karola* balettművész koreográfiáiban léptek a Magdolna utcában színpadra a táncosok. Majd ismét arculatot váltva, többrendbeli koreográfuscsere

megvalósult újabb néptáncos időszak következett. Mígnem a hatvanas években beköszöntött a *Szigeti Károly* és *Györgyfalvay Katalin* nevével fémjelzett „avantgarde”-korszak a Kőfaragó utcai új otthonában székelő Vasas Művészegyüttes életében. A nyugati izmusoktól tilalmakkal elzárt művészeti életben szurrealista látásmódot, sajátos szimbólumrendszert és színpadi eszköztárat megjelenítő műveknek (mint a háborús menyasszonyoknak a szanaszét repülő fátylokat feketébe váltó leplek, vagy – az archaikus népi sirató hangjaira – eltűnt fiát kereső anya víziója a *Montázsban*) revelációszerű hatása ma is felfedezhető a hazai színpadokon. A többszöri stílus- és irányváltások hullámzó korszakai után az utolsó évtizedek végül a nyugodt, *egyenletes művészi és pedagógiai munka jegyében teltek el* a Kőfaragó utcában, *Stoller Antal* vezetésével.

* * *

A Nemzeti Színházban bemutatott ünnepi műsor jól körvonalazható képet adott a mérnökből lett koreográfus művészi felfogásáról. A régieket, újakat köszöntő látványos ünnepélyes nyitánytól a táncosok tömegeit felvonultató fergeteges fináléig biztos kézzel vezetett műsorban az eredeti táncokat, táncdialektusokat, néptáncban túllépő kompozíciókat, a humort, drámát, lírai kettőst bemutató színes paletta összképét egyértelműen meghatározta a rögtönzéses stílustól távol tartott, csiszolt színpadi formák követelménye. A 19. századi romantika hagyományaira utal *Szigeti Károly* immáron időtállóvá vált *Magyar verbunkja*, míg a hiteles folklórt és táncdialektusokra utaló koreográfiákat *Hidas György*, *Pataky László* és *Makovinyi Tibor* jegyzi. *Stoller Antal* munkáit inkább a hagyományos táncnyelvet elemeire bontó és új összefüggésbe állító alkotói módszer

jellemzi. Érdeklődési körébe tartoznak a népszokásokban hagyományozódott hiedelmek és a pantomimikus táncokban megjelenő groteszk komikum, vagy éppen a transzcendensbe hajló drámai mozzanatok. Ezekből az elemekből merít a *Kontyoló*, a betyár kalandjairól szóló *Savanyójáték* és mindenekelőtt egyik legsajátosabb kompozíciója, a szerelem és halál témáját érintő – talán a középkori haláltáncokra is emlékeztető – lakodalmi játék, a *Bene Vendel tánca*. A széken merev tartásban ülő férfinak, azaz a *halottnak* egy kendővel kedveskedő, csalogató nő által való feltámasztása, a borzongás és játék határán lebegtetett darab a többszöri felújítások során mindjobban beérett, drámai hatása felerősödött. Más jellegű, szinte szertartászerű színpadi hatást váltottak ki az egy-egy tánc típus jellegzetességeit összefoglaló, sok táncost felvonultató kompozíciók, mint a régi kötött formákat őrző *Legénykörök*, valamint a tánc reneszánsz felszabadító hatására, férfi és nő összefogódzásából keletkezett szerelmi táncok gazdag változatait bemutató *Forgatóskok*. (Betanítók: *Boros Katalin, Povázai Zsuzsa, Mihályi József, Pátkay László*). A *Rábaközi verbunk* közösen végzett mozgáselemeinek egyszerűségével monumentális hatást váltott ki, miközben a hozzá kapcsolt, német eredetű *Erdőbényei bodnártánc* a hordóabroncsokkal járt raffiniált figuráival teremtett kontrasztot. Ugyanakkor e két merőben különböző stílus – hajdan más-más társadalmi közegben – némileg hasonló funkciót, egy

zárt férfiközösség („Céh”) befogadó, avató táncának szerepét töltötte be. A Nemzeti színházi gálaműsort követő szűkebb körű ünnepségsorozat a Kőfaragó utcában meggyőzően tanúsította, hogy a profi színvonalú színpadi produkció biztos mögöttes háttérrel, sokéves művészi, pedagógiai munkára, gazdag közösségi életre épül. A táncosok „zenész barátai”, a régebbi vasas táncosok és az „utódok”, az utánpótláscsoportok adták a műsorokat, és végül a hagyományos *Vasas karácsony* zárta a sort. Míg a színházteremben a mindenkori óriási karácsonyfa alatt álló ruháskosárban édességek között kutatott „az aprónép”, addig a termet zsúfolásig megtöltő Vasas-táncosok három nemzedékét a közös élményeket élőképekkel kifigurázó *pamfletműsor* szórakoztatta. Végül pedig a színház pincéjében terített asztal körül zajlott az éjszakába nyúló közös mulatság.

Ez, az együttalkotás örömeiben kialakuló közösségi élet jelenti az amatőrmozgalom egyik felmérhetetlen társadalmi értékét.

A Nemzeti Színház színpadán ünnepelt kitűnő gárda, majd a Kőfaragó utcában az emelettől a pincéig hullámzó sokadalom, a deresedő hajú és a karonülő babáikkal megjelenő táncosok láttán azt kell gondolnom, hogy a hajdan a Magdolna utcából elindított májusfa jófajta, erős gyökereket eresztett. Úgy látszik, olyan vastag törzű, lombos fává terebélyesedett, hogy talán kibír még egy újabb félévszázadot is.

Pór Anna

Stoller–Vavrinecz: *Forgatóskok*

Fotók: Tóth László (Ercsi)

Hármas tánctükör

A Magyar Állami Népi Együttes új műsora

Magyarországon a focihoz és a gyerekeveléshez mindenki ért, legalábbis jobban, mint azok, akik művelik. Úgy látszik, ez vonatkozik a táncszakmán belül is a Magyar Állami Népi Együttesre, annak feladatait és azok megoldásait illetően. Szinte minden szakmai bemutató alkalmából szóban elhangzik, vagy írásban megjelenik, hogy merre haladjon is tovább az együttes (jelen esetben a tánckar és az őt kíséző zenekar), hogy mi is a feladata, s hogy hogyan teljesítse azt. A MÁNE *Hármas tánctükör* című műsorának februári bemutatója után is megoszlottak a vélemények. De hisz így volt ez *Rábai Miklós* kései alkotói korszakában, majd *Timár Sándor* autentikus műsorai esetében is, továbbá a 45 éves jubileumi előadás bírálatoként, amikor *Mihályi Gábor* rázta le magáról *Timár* „betontojáshéját” 10 év után. Amint azt is többen kifogásolták, hogy mit keres *Molnár István* a MÁNE jubileumi műsorában... stb.

1951-ben a Minisztertanács „a népművészet magasfokú ápolására” hozta létre a MÁNE-t, s hogy ez miként történjék, rábízta *Rábai Miklósa*, aki ezt az akkori viszonyok között meg is tette, s közismerten *három lépcsőfokban* határozta meg az együttes eljövendő teendőit, melyeket lényegében meg is valósított. Most, hogy *Sebő Ferenc* lett az együttes művészeti vezetője, célkitűzését – koncepcióját – ő is három pontban fogalmazta meg: 1. „A magyar nyelvterület népművészeti hagyományainak ... gyűjtése, életbentartása, ... folyamatos tanulmányozása és továbbadása...” 2. „A régi Európa zene és tánc története a Kárpát-medence néphagyományainak tükrében... a középkori táncoktól a verbunkosig.” Végül a 3. pont szerint: „énekes, dramatikus táncjátékok következnek majd.” Persze, ne feledjük, hogy ezt a lépcsőfokot *Rábai Miklós* már meglépte, és nem is rosszul (*Kádár Kada*, *Barcsay szeretője*, *Kisbojtár*). Később a többi nagy együttes (Honvéd, Duna) is sok hasonló jó művekkel gazdagította már a magyar táncművészetet.

De lássuk az új háromrészes műsort: a *Hármas tánctükör* dunántúli, alföldi és erdélyi táncokat mutatott be. A színpadon két ház tornácainak jelzett díszleteit látjuk, amelyek – az egyes számok közötti elmozdítás során – hol udvart, hol utcát formáznak. Ezáltal a táncosok nemcsak különböző színpadtérben mozognak, de életszerű helyszíneken is, s így ezzel a táncok is elevenebbé váltak. Azzal a kialakult gyakorlattal is szakítottak, hogy egy kompozíció a középpontból irányuljon a néző felé. Ezt a megoldást ebben az esetben helyénvalónak éreztem, változatosabb, elevenebb színpadképeket láthattunk az eddigi hasonló tartalmú koreográfiákhoz viszonyítva. Mindezt szó szerint színesebbé tette a vetített, esetenként változó diahátter.

Ami az egyes táncszámok elkészítését illeti, nos, *Sebő Ferenc* elmondása szerint a program úgy készült, hogy a tánckar megnevezte az eredeti filmeket, megtanulták a táncokat, s azt némi „fésülés” után, lényegében improvizálva, nagy táncdedvvel és kitűnő technikával előadták.

Egyes táncoknál azonban (vagy talán éppen ezért) megjelent a tánczás koreográfiák állandó hibája: az ti., hogy a színpadra bejövő legények, az autentikusság jegyében fittyet hányva a közönségnek, a baloldalt helyet foglaló zenekarnál kezdték a táncot, hiszen „így eredeti”. De ezáltal most a zenekar baloldalon, elől, egy

méterrel lejjebb került a színpadnál, s a táncosok a zenekar előtt akarván táncolni, szinte a semminek táncoltak, vagy éppen sárga fejjel lefelé. Ha legalább a prímás fenn állt volna a színpadon, ő hangulati kontaktust teremthetett volna a táncosokkal és a zenekarral is.

Ám ha figyelembe vesszük az alkotók szándékát, célját, hogy ezt a műsort – főként – bérlet sorozatban iskolásoknak és külföldi vendégeknél szánják, akkor a fenti megoldások jól szolgálják az ismeretterjesztés feladatát.

Az egyes táncokat magyarázó szöveg előzte meg *dr. Pesovár Ernő* precíz megfogalmazásában, egyetemi színvonalon. Bizony jó lenne lefordítani a mondandót „gyerekül” és „külföldiül” is. Meg lehetne kérdezni egy tanítót, vagy tanárt, vajon hogyan mondaná el ő mindezt a tanítványoknak az ő szintjükön. A rólunk mit sem tudó külföldieknek szintúgy másképp kellene fogalmazni. A mostani szöveg legfeljebb a szakmai közönség számára volt érthető.

Improvizáció ide vagy oda, kár hogy a szórólapon nem volt feltüntetve, ki állította színpadra az egyes táncokat. Manapság vállalnia kell az alkotónak a tapsot, vagy a kritikát. Tudjuk, hogy az egész műsort *Mihályi Gábor* formálta meg, miért ez az elrejtőzész? Szép munkát végzett, s szintúgy dicséretet érdemel, mint mindig, a tánckar lelkes munkája.

Mégis, ha valaki most az együttestől, s az új művészeti vezető új koncepciójától „a” nagy műsort várta, nem kapta meg. Ez „egy” műsor, mely pusztán kezdete az említett koncepciónak. Sőt, felmerül a kérdés: de hiszen *Timár Sándor* művei 15 év alatt mást se tettek, mint amit a most bemutatott *Hármas tánctükör*, azaz „a magyar nyelvterület táncdialektikusainak bemutatását, élményszerű színpadi eszközökkel.” Akkor vajon most *Sebő Ferenc* miért kezdi újra a folklór autentikus bemutatását? Vagy: érdemes-e, kell-e újrakezdeni a „tisza forrásnál”, amikor a többi nagy együttes az elmúlt 15 év alatt messze elhúzott az ÁNE mellett, ami a folklórban rejlő dramatikus lehetőségek színpadi megoldását illeti? Vajon nem a fejlődésnek ebbe a szakaszába lehetne, kellene bekapcsolódnia a tánckarnak? A választ majd megadja a jövő, de ami igaz, az igaz: évtizedekkel ezelőtt az Állami Népi Együttes műsorainak művészi színvonala mintául szolgált a táncszakma többségének. Jó lenne, ha ezt az élenjáró szerepet a MÁNE ismét be tudná tölteni.

Vadasi Tibor

A rosszul őrzött lány – új főszereplőkkel

Az Erkel Színház egyik legkedveltebb repertoárbalettjében, *Sir Frederick Ashton* bűbájos táncjátékában az elsőként említendő új beálló ezúttal a Lise-t alakító *Végh Krisztina* volt. Bájos, szigorúan tartott ifjú lányt játszott; ügyesen kicselezte módos özvegyasszony édesanyját, hogy a pénz bugyuta kérő helyett titkos szerelméhez, a szegény Colashoz mehessen feleségül. Végh Krisztina igen jó klasszikus táncosnő, és így nem csoda, hogy a klasszikus részletekre ügyelt különös hangsúllyal. Az előadás folyamán mind felszabadultabb lett, és egyre jobb szerepalakítása mellett egyre szebben táncolt. Tiszta kivitelezése, szép sajátos vonalvezetései érdemnek külön kiemelését. Partnerre, *Cserta József* nem először táncolta Colas szerepét, de még soha ilyen jól. Fizikuma – nyilván a sok edzőmunka árán – már erőteljesebbre, ideálisabbra formálódott, mint akár a tavalyi évadban tapasztalni lehetett. Így aztán kellemes megjelenése mellett nagyon jó partnerolását láthattuk a pas de deux-kben, és variációit is sok egyéni virtuóz kombinációval bővítette. Úgy látszik, most kezdi igazán beváltani a színpadra kerülése óta hozzáfűzött reményeket. Észrevehető azonban, hogy még mindig a táncos megoldásokra kell a leginkább koncentráltan figyelnie, és ez a művészi kifejezést olykor hátráltatja.

Nagy várakozás előzte meg *Szakály György* beállítását Simone mama szoknyaszerepébe. Hírneves elődei után – mint *Fülöp Viktor*, majd *Pethő László* – kellett azt alkatához illőre formálnia. Mondani sem szükséges, nem volt könnyű dolga, és az sem meglepő, hogy ezen az első fellépésén még nem is találta meg a figura igazi karakterét. A kelleténél talán egy kicsit öregebb, zsörtölődőbb asszonyságot játszott, elveszítve ezzel a játékos felszabadult-

ság komikumát. Érzékeny művész *Szakály*, sokoldalú is, bizonyára nem fog sokáig bajlódni a szerep hiteles és hatásos megformálásával. Pillanatnyilag életkorban a vezető szolisták között nincs is nála alkalmasabb alakítója ennek a nehéz, de annál hálásabb feladatnak.

Az itthoni eredeti betanítás légkörét valójában egyedül *Eichner Tibor* őrizte meg. Alain-je, a gazdag atya ütődött fiacskája pontosan olyan volt, mint *Ashton* angol színpadán, és olyan, mint nálunk egykor *Sipeki Levente* és *Forgách József*, akiket annak idején utánozhatatlannak tartott a társulat. Vagyis egészen kiváló alakítást nyújtott most is, akárcsak a korábbi évek során. – Új szereplő volt a kisebb, de a darab cselekménye szempontjából nem mellékes alakot, a pocakos atyát, Thomas gazdát megfelelően, stílusosan életrekelte *Rotter Oszkár* is.

S először vezényelte ezt a balettet a fiatal karmester: *Bartal László*. Akadt néhány tempóbeli bakija, de ami lényeges, jól kézbe tartotta a zenekart és hangulatos zenei produkcióval emelte az est sikerét. Remélhető, hogy igényes balettkarmestert nyerünk személyében.

És végül nem lehet szó nélkül hagyni a lényegében szintén főszereplő *balettkar* színvonalas munkáját. Sok új fiatal arc tűnt fel köztük, némelyik épp a tavaly végzett osztályból. Ezúttal főleg a lányok táncos teljesítménye volt egységes és csiszolt, de a fiúk jórésze is megtette, amit feladata megkívánt. – Mindez és persze az egész színrevitel a próbavezető balettmester *Nagy Zoltán* nem csekély fáradozását is dicséri.

Gelencsér Ágnes

Lise: Végh Krisztina • Simon anyó: Szakály György

Ashton–Lanchbery: A rosszul őrzött lány • Fotók: Kanyó Béla

Alain: Eichner Tibor • Thomas gazda: Rotter Oszkár

A RAMBERT DANCECOMPANY Budapesten

Szerencsésnek mondhatom magam, mert másodszer találkozhattam idehaza a *Rambert*-társulattal, mégpedig huszonhárom évnyi különbséggel. Így ugyanis láthattam táncolni fénykorában *Christopher Bruce*-t, s láthattam fiatalkori darabjait, – most pedig a *Vígszínházban* pompás érettkori táncműveit. Élményszámba mentek akkor is, ma is; hasonlóságokkal és eltérésekkel együtt.

Bruce korunk legjelentősebb táncalkotóinak egyike. Személyes ízlésem szerint a mai középnemzedék elsőszámú ékessége. És bizonyára nem mellékes megjegyezni, hogy ő a társulatalapító *Marie Rambert* utolsó közvetlen növendéke, számos szempontból követője. Hiszen épp úgy, mint halhatatlannak minősített mesternője, nyitott a balettművészet alapjaitól a széles spektrumú modern táncstílusokig. Emellett képes arra, hogy a különböző ágazatok felől érkező táncosaiból egységes, kiváló technikai tudással, előadókészséggel rendelkező együttest alakítson ki, és működtessen. Nagyszerű táncosai megtartották a *Rambert Ballet* elragadóan szép, áradóan folyamatos táncstílusát, a lényegében egyedülálló *pózmintes mezítlábas légiességet*, amely a vendégjáték *január 17-i első estjén* bemutatott *Paul Taylor*-mű: az *Airs* áramlásait is jellemzi.

A *január 18-i* délutáni és esti előadáson elhagyták műsorukból a *Taylor*-balettet, s helyette a cseredarab: Bruce *Stream*-je került színpadra. Ezáltal talán még egységesebbre módosult a program stílári hangvétele.

Egyébként mindhárom előadás *Jiří Kylián* *Petite Mort* (vagyis: Kis halál) című, nemrég alkotott táncműve nyitotta a műsort. Jól választott Bruce, az nem is kétséges, mert *Kylián* rengeteg balettje közül ez a negyedórás mű illett ide legjobban hangulatteremtő nyitánynak. *Mozart* két legszebbnek tartott zongoraverse nye lassú tételeire koreografálta hat férfi és hat nő részére, s a darab nem más, mint egy tartózkodó finomsággal megfogalmazott „életérzés”, melynek lényege a *harc*. *Harc* ábrázolása (zene nélkül) férfiakkal, – kezükben a legszimbolikusabb általánosítható fegyver, a kard. Lépésanyaga szűkszavúan korlátozódik néhány egyöntetű csoportos mozgásra. Prelúdiom ez csupán a tulajdonképpeni témához: a felhangzó muzsikára megjelenő párok szerelmi találkozásaihoz

Petite Mort

és elválásaihoz, – harc a Férfi és Nő között. Csupa rövid együttlét, csupa „kis halál”. A párok táncos megfogalmazása azonban különbözik egymástól, bár mindegyik plasztikusan szép klasszikus-modern vegyes nyelvezetű, „ránézésre” is felismerhető kyliános eszköztárral. Találhatóan újszerű a szcenikai leleménye: egy hullámozó fekete lepel színpadot befedő, pillanatig tartó lehullása, mely lényegében jelenetezésül szolgál, de egyben teatrális dekorativitással is gazdagítja a látványt. Úgy tűnik például, hogy ebből a lepelből képződnek a fekete abroncsszoknyás (zenei) korfelidéző női öltözékek. S felmerül végül a zenei választás kérdése, melyet egy nyilatkozatában maga *Kylián* vet fel: „Zenei választásom talán provokatívnak, esetleg meggondolatlannak tűnhet!” – Nem, szerencsére nem tűnik annak; témája ellenére megoldásában a balett nagyon is muzikális.

A továbbiakban *Christopher Bruce* két darabja volt látható. Az egyik a *Stream* (Áramlat). A cím fordítása így szerepel a műsorfüzetben, bár a látottak alapján úgy tűnik, szerencsésebb lett volna *áramlásra* magyarítani. Már csak azért is, mert a darab jellegzetessége éppen a folyamatosság. Az alapvető inspirációt egyébként a *Stream* születéséhez *Philip Chambon* muzsikája adta. Már harmadszor dolgoznak együtt, és mint a koreográfus mondja, egyre jobban, ösztönös reakciók formájában is megértik egymást. Az új táncmű esetében nem konkrét történet megformálása realizálódik, hanem a különböző karakterű áramlások kapnak gyönyörű poétikus formát. Először egy emberpár jelenik meg: néger férfi és fehér nő. Kapcsolatuk érzelmi láncolata adja meg a darab alaphangulatát. Mert valójában *érzelmek áramlásáról* szól ez a mesteri táncmű, szavakkal lényegében ki sem fejezhető módon. Mintha természeti elemek: vihar, lágy szellő, folyók áramlása, hulló falevelek kavargása tünne elő emberi relációkban. Amit látunk, megint csak a társulat mozdulati forrásanyagából származó, Bruce-féle módon értelmezett *gördülékeny táncvariánsok sora*. Ilyenek például a négy férfitáncos erőteljes vi-

Airs

Stream

Christopher Bruce

Marie Rambert

harlökésekre emlékeztető indulatkitörései, vagy a táncosnők illékony röppenései. Minden esetben harmonikus mozgásban van az egész test és vele együtt a lélek. Nincs szabályos drámai felépítése a műnek – folyamat van. De a kezdet emberpárja megjelenik egy másik párral együtt, akár mint zenei zárlat, a darab befejezésekor. Egészét tekintve a muzsika ritmikái, illetve hangerőalakulása, elhalkulása vagy fokozódása szinte magától értetődően teszi lágyabbá vagy dinamikusabbá a koreográfiát.

Telibetalált zárószám a *Rooster*, vagyis a *Kakas*; vidámságot keltve ébreszti fel Bruce tinédzserkori emlékeit. Az akkoriban híresneves *Rolling Stones* muzsikájára kakaskodnak a bátortalan fiúk, a lányokat – akikhez persze közeledni alig mernek –, fenn hordott orral „lekezelik”. Bruce finom tartózkodással bánik a humorral is, s természetesen ezt a megközelítési formát ugyancsak csupa táncsal és karakterizáló mozgással fejezi ki. Van itt *rock and roll*, meg minden, amit egy

kisvárosi táncmulatságon a 60–70-es évek fiataljai amolyan *Elvis*-módon műveltek. Nagyszerű poén a befejezés: a kiöltözött, korántsem sikeres hódító *Rooster*, mintegy „premier planban” előrelépve, önelégült fintort vág. S ezzel frappáns pontot tesz a mű végére. Függyön. És persze tapsvihar.

A *Rambert Dance Company* táncosai mind a huszonketten *remekeltek*. Komplex technikai felkészültségükkel bizonyították, hogy napjaink önálló élvonalbeli társulataiban újszólólván mindent tudni kell. Klasszikát, modern stílusok bármelyikét, – vagyis amit megkívánhat tőlük egy éppen soronlévő táncalkotó. Ehhez pedig – talán mondani sem kell – embert próbáló, óriási munkára van szükség.

Jó volna velük gyakrabban, nemcsak húszévenként találkozni.

Gelencsér Ágnes

Rooster

Memória-zavar

Molnár Gál Péter a kritikusok nagy öregje. Véleménye fontos, sokak számára egyenesen meghatározó. Szarkasztikus megállapításai, szellemes érveivel magam is gyakran egyetértek, kivált, ha azok *nem tánra* vonatkoznak. De még ekkor is élvezem már-már szinte provokatív jólétesültségét, vagy ahogyan annak látszatát kelti. Érdeklődéssel olvasom írásait, mint eleven-különc színpontokat a rendszerváltás előtt és után is oly hátrányos helyzetű magyar tánckritika egén.

M.G.P. hatalma sem csekély: hazánk legnagyobb példányszámú napilapjában publikál. Tette ezt a Népszabadság január 19-i számában, *A Rambert Ballet* című írásban is; gyorsan, de sajnos, felszínesen reflektálva egy olyan jelentős kulturális eseményre, nevezetesen a *Rambert Dance Company* magyarországi vendégjátékára, amely *Horn Gyula* miniszterelnök londoni tárgyalásainak „kulturális” nyitányul szolgált. Ezért talán még sajnálatosabb, hogy hibázott.

M.G.P. a Vígyszínházban (és Győrött is) vendégszereplő angol balettagyűttest egyszerűen összetévesztette egy hazájából másikkal. „Három és fél évtizeddel az Erkel Színházban forró sikert arattak.” – olvashatjuk dicsérő szavait az általa megidézett hajdani Rambert Balettről. Csakhogy a társulat, amelyikkel, mint önnön előképével, a mai Rambert-együttest összeméri, az *nem a Rambert Ballet*, hanem a *London Festival Ballet*. Anglia – e rangos klasszikus balettagyűttese (a második számú a *Royal Ballet* után) – valóban három és fél évtizeddel ezelőtt: pontosan 1962 áprilisában járt Budapesten, valóban az *Erkel Színházban*, és valóban óriási sikert aratott. A túláradó, ám kétségkívül megérdemelt fogadtatást – programjának változatosságán és táncosainak ténylegesen magas szakmai színvonalán túl – minden bizonnyal annak is köszönhető, hogy ez volt a legelső *Nyugat-Európából* érkező balettagyűttest, amelyik a II. világháború után végre felléphetett hazánkban, s bemutathatta a nyugati balettművészet számunkra addig ismeretlen irányzatait.

Szó se róla: a *Ballet Rambert* is ellátogatott Magyarországra, csak tizenhárom évvel (!) később! Mert előbb még *Alvin Nikolais* társulata jött New Yorkból (1969), majd a *Nederlands Dans Theater* Hágából (1973), míg végre 1975 októberében – az akkori Budapesti Művészeti Hetek alkalmából és táncprogramjainak állandó színhelyén, a *Fővárosi Operett Színházban* – a lengyel származású Marie Rambert nevével fémjelzett csapat is fellépett. Nem az Erkel Színházban tehát, ahogyan a kritikus emlékezett. Bár ami igaz, az igaz: a siker itt sem és ekkor sem volt kisebb a *London Festival Ballet* Erkel színházi sikerénél. (Ezt már csak azért is bátran kijelenthetem, mert mindkét társulat minden előadásán jelen voltam.)

„Balettmánok máig emlékeznek szólistájuk, *John Gilpin csontalan testére, elképesztő forgásaira és előadói szuggesztivitására* A *boszorkányfiú* című táncmonológban.” – folytatódik az írás. Nos, a kitűnő táncos, aki természetesen a *London Festival Ballet* szólistája volt, s aki „Wichboyként” rendszeren elbűvölt mindannyiunkat, Ramberték ittjártakor idestova negyvenhatodik évét taposta. Következésképpen legfeljebb boszorkányapóként, mintsem boszorkányfiúként kelthetett volna illúziót, feltéve, ha tagja lett volna a *Rambert Ballet*-nak(!)

Aprópó: *Rambert Ballet!* Nomen est omen – a név kötelez! Ők sem véletlenül változtatták meg nevüket, s érkeztek meg a *British Council* meghívására mint *Rambert Dance Company*, még akkor is, ha jelenlegi művészeti vezetőjük és az 1975-ben látott társulat művészeti igazgatóhelyettese ugyanaz a személy. A ma már világhírű *Cristopher Bruce*, aki az angol követségen megrendezett sajtótájékoztatón a számos kortárs koreográfust jegyző repertoárral indokolta a névváltoztatást, melyre *Tölgyesi Gábor* is utal a ven-

dégjátékot beharangozó előzetes cikkében (a *Népszabadság* előző heti számában). Azt, hogy M.G.P. a saját írásában erről mégsem vesz tudomást, vélhetnénk akár burkolt, de szándékolt kritikusai állásfoglalásnak is. Csakhogy a kultúrrovat fiatal munkatársa – feltételezhetően a *British Council* háttéranyaga alapján – az *első* Rambert-vendégjáték dátumát is pontosan adja meg. Mindezt összevetve ezért csak arra gondolhatok, hogy M.G.P. nem olvasta sem a *hivatalos sajtóanyagot*, sem kollégája előzetesét; csupán *memóriájára* hagyatkozott, amely – ezúttal – cserbenhagyta. Más kérdés, hogy a kultúrrovat néhány napon belül úgy közölte a két írást, hogy az egymásnak ellentmondó tényekre nem figyelt fel, azokat nem korrigálta, hanem – liberalizmus lévén – az olvasóra bízta; ugyan, válassza ki magának a helyes dátumot, a tényleges társulatot, a megfelelő szólistát...

Mellesleg M.G.P. cikkének már a hangvétele is oly sértően cinikus, hogy csupán ezáltal is dezorientálja az olvasót. „*Marie Rambert kivette részét századunk legpofozkodóbb balettrányából: Gyagilev leszerződött a 'ritmusspecialistának' Sztravinszkij Sacre du printemps-jának első bemutatójához a tízes évek elején.*” – kezdi. Mindez igaz, de valahogy mégsem stimmel. A botrány, mint ismeretes, elsősorban Stravinsky újhangzású zenéje miatt tört ki a premieren. Ám ha Gyagilev, a század tán legjobb balettmenedzser és táncszakértője nem kéri fel az ifjú s kiváló Dalcroze-tanítványt, Marie Rambertet *A tavaszi áldozat* zenei „megfejtésére”, s arra, hogy a próbák során a koreográfussá avasztált Nizsinszkijnek segítsen, meglehet, még sokkal nagyobb zűrzavar támad a párizsi Champs-Élysées Színház nézőterén. *Rambert megbízatása tehát tehetségének és zenei érzékének elismerése*; a tény pedig, hogy ő ezt elvállalta, korántsem elmarasztaló, miként ezt az idézett indítatás sugallja.

Ugyanennyire rosszszívű az a mondat, melyben M.G.P. a társulatalapítás körülményeit firtatja. „*Az együttes munkájából nem szellőzött ki feledékenyen*” – írja –, hogy „...az alapító anya (értsd: Marie Rambert) férjének, a színikritikus-drámaíró *Ashley Dukenak* kicsinyke *Mercury Színházában* szakítottak a kiürült hagyományokkal és rakták le a diadalmas angol táncművészet alapjait.” Nos, mint tudjuk, a társulatalapításnak számtalan módját ismeri a tánc történet. A lényeg, hogy legyen meg a pénz, és legyen egy hely, ahol működni tud a csapat. Ezt pedig adhatja a város (lásd: *New York City Ballet*), adhatja a királynő (lásd: *Angol Királyi Ballet*), adhatja egy politikus (lásd: *Isadora Duncan* iskolája és együttese Moszkvában), de ha történetesen a férj (netalántán a szerető, vagy egy szerető jóbarát stb.) a hunyó, azért az sem olyan nagy baj. *Ashley Dukes* segítőkészségét egyébként miért is tagadná bárki? Egyébként megsúgom, hogy Rambert asszony lánya: *Angela Dukes* is alapított valamit. Mégpedig 1951-ben az ún. *Ballet-Workshopot*, a fiatal angol avantgardisták számára, képességeik kipróbálása végett... És terve megvalósításában őt is támogatta a férje, *Richard Ellis*. Hiába, nincs mit tenni. Úgy látszik, ez egy ilyen család...!

De félre a tréfával. Mert nem igazán vidám dolog, hogy hazánk első számú napilapjában Anglia első számú modern balettagyűttese ennyire felszínesen és felelőtlenül ítéltesse meg. A vendégjáték produkciójáról íródott tényleges kritika bizonyíthatóan szakszerűtlen megállapításaival most nem is vitaköznék. De azt azért megkérdezem: vajon, a Népszabadság a *Rambert Dance Company*val azonos színvonalú külföldi zenekar, vagy szintársulat vendégjátékáról közölné-e egy hasonlóképpen memóriazavaros, méltatlan méltatást?

Kaán Zsuzsa

Vadócok

Frenák Pál és társulata a Petőfi Csarnokban

Fotó: Papp Dezső

A zsinórpadrásig érő köldökzsinór óriásmagzatot köt össze a másik, idegen világgal. A „magzat” – a párizsi *Compagne Pál Frenák* egyik táncosa – plasztikusan végigmozogja a törzsféldés szakaszait, *François Donato* fura hangkulisszájára a levegőbe emelkedik, mintegy a tér láthatatlan magzatvizében lebeg –, majd egy velőtrázó sikolyra „megszületik”. Ennyi a *Vadócok* című *Frenák-ősbemutató* előjátéka, amely mégis pontosan megadja és kijelöli az alaphangot-hangulatot, melyet a táncos-koreográfus a darab egészén át is végigvezet.

A továbbiakban a táncosok acsarkodva küzdő, *férfítést* *gyermekekké-kamaszokká* válnak. Négyük féktelen lendülete, a megfeszített energia, a bennük rejlő érték, tehetség mind-mind félresiklik; erőködésük hiábavalóságától s a szeretet hiányától pedig még erőszakosabbá, agresszívebbé válnak. Az eszeveszett, vad rohanások, próbálkozások sora hasztalan; magányuk – legyen bár a velük egyívásuk sorsával mégoly közös is –, feloldhatatlan.

Egy szál fehér zoknira vetkőznek, a földön kúsznak és fétrengenek. De a *Vadócok*ban a pőrere vetkőzött testek legmélyén a lélek reszket; olyan darab ez, ahol a mezítelenség nem exhibicionizmust, hanem a személyiség megalázó lemezelenítését sugallja. A színpadra belendülő *négy kötél* nemcsak az indítás köldökzsinórját játssza vissza, de – szintén jelképesen –, fogódzót nyújt a világhoz.

Am – szükségszerűen – csapda is, mert nem lehet kimenekülni belőle. Összekapcsolódnak hát (mellesleg igen bravúros, akrobatikus eszközökkel hintáznak szállnak a levegőben). Látjuk, ahogy függnek egymástól is, önmaguktól is, mint „láncszemei” egy őrfítő mechanizmusnak. És eközben hiába próbálnak meg egyéniségekké válni, mindez – az adott csoportban-társadalmi közegben-környezetben stb. nemigen sikerül. Egyformák maradnak hát: egymástól tanuló, egymás példáján okuló, ám egymással mégiscsak összekötött-összezárt, egymásnak – s így önmaguknak is – kiszolgáltatott sorstársak.

Vérebek zenekíséretként használt csaholása fokozza kitörési kísérleteik tragikumát, a fáradtság s a béna félelem okozta dermedtséget. Majd váratlanul, s valami furcsa melegséggel, nosztalgikusan, egy Karády-dal hangzik fel: „*Álmaimat nem veheted el, még akkor sem, ha más ölel...*” – s ők – a nemlétező társ helyett – önmagukat ölelik... Később megjelenítik a *nőt* is: alakjában s külsejében (fémcs fényű ruhában, izléstelen fülbevalókkal) frusztrációs félelmeik és szexuális bizonytalanságuk ölt testet...

„*Kis belvárosi proligyerek! Anyyira tehetséges volna? Vajon mit lát benne a Bandi?* – súgtak

össze titokban, még a hatvanas években, a tehetősebb mamák – lánykákra várva a balettiskolában, ahova magam is jártam. De tudomásul kellett venniük, hogy az anygylarcú, sovány, de finom csontozatú *Frenák Pali* (családja tragédiáinak a Semmelweis utcai bérház lakói is nemegyszer tanúi voltak), egy emelettel lejjebb szinte otthonra talált köztünk, *Ákos Klára* és *Jeszzenszky Endre* V. kerületi balett-munkaközösségének szerény *balett-termében*.

S annak előtte? A gyermekkor? A süketnéma anyával, a korán elhalt, szintén süketnéma apával? Majd – kényszerűségből – a szabadi intézet állami gondozottjaként eltelt nyolc évvel? Ezek lehetnek csak a gyermeklelket próbáló, nem éppen „*áldott idők*”...! Am attól a perctől kezdve, hogy megfogta a rudat, a tánc lett az életeleme; számára legalább olyannyira fontos, mint a levegő. *Frenák a táncban önmagát találta meg végre*, s ezzel egyidejűleg az *önkifejezéshez szükséges* legvalódibb, legigazabb, az élő beszédnél s a süketnéma jelbeszédnél is értékesebb, *egyetemes kifejezési eszközt*.

A *klasszikus balettől* a dzsesszig, a modern balettig s *kortárs táncig* – a Semmelweis utcai iskolától Londonon át Párizsig, s ott Roland Petit-től Janine Charrat-ig, majd az *önálló társulatig* (1989) ugyancsak viszontagságos út vezetett. Frenák alkotásaiban is a legnehezebbet választotta: korunk emberi kudarcainak ábrázolását egészen a személyes élmények feldolgozásáig. Mert a *Vadócok* nem más, mint leplező önvallomás. Súlyos, komor élményt nyújtó kompozíció – jelenlegi hibái ellenére is. Például, hogy a koreográfia egyelőre túl gyakran s túl sokáig használja a talajt (amikor egymáson gurulnak, fekszenek, fétrengenek); vagy hogy a zene izonyatosan hangos. Nem ártana, ha – a repülő testekkel mérészen „kifejezített” térhez hasonlóan – feszebb lenne a dramaturgia, gondolatilag összefogottabb a vetkezés és öltözés, következetesebb a gyermekkor s a kamaszkor indulatainak érzékeltetése.

Egyszóval: érlelni kellene még a *Vadócokat*; hogy a kísérleteiből erőteljes produkció váljék. De az előadás már így, „első nekifutásra” is elég érdekes, a kifejező tánc ereje s a táncosok dinamikája elég hatásos volt ahhoz, hogy nyugtázzuk: Frenák nemcsak a saját múlttal számolt le, számolt el a *Vadócok*ban, de – kegyetlen őszinteségénél fogva – a világ bűneiért, negyedmagával, megpróbálta megkövetni a világ minden szenvedő kisgyermekét.

Frenák-Donato: *Vadócok* (Saltvageries)
A „magzat”: Pascal Giordano

Kaán Zsuzsa

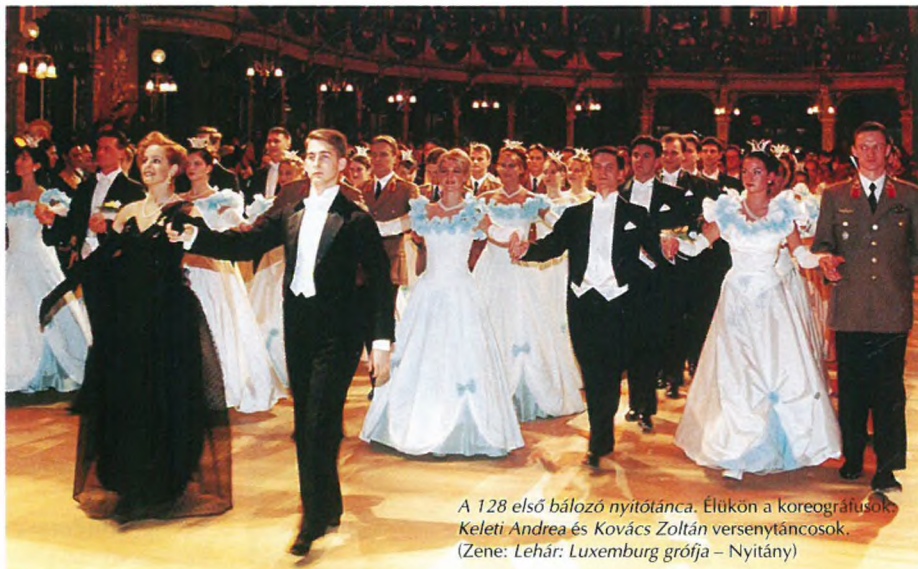

BOAVI

Budapesti Operabál – harmadszor

Gloria von Berg és őrgróf Pallavicini Károly, a bál tiszteletbeli elnöke

A 128 első bálozó nyitótánca. Elükön a koreográfusok Keleti Andrea és Kovács Zoltán versenytáncosok. (Zene: Lehár: Luxemburg grófja – Nyitány)

Ketten az operaénekesek közül: Kertesi Ingrid és Berkes János

Korcsmáros Péter, a BOAVI ügyvezető igazgatója, Berkes János és a Magyar Nemzeti Balett művésznői: Castillo Dolores, Galambos Lilla és Darvas Gabriella

Dr. Hegyháti József, az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium államtitkára és felesége

Rábaközi Andrea, sztármodell partnerével, Noszály Sándor teniszbajnokkal, a Zwack-házaspár társaságában

Kováts Tibor, a Magyar Nemzeti Balett szőlőtáncosa, Kováts Adél színművész és a Nemzetközi Balettgála marketingvezetői: Szuhay Judit és Szuhay Lajos

Kanyó Béla képriportja

európa

európaS Magyar Táncdíj

a
TÁNCMŰVÉSZET
szakmai díja.

Az V. ünnepélyes díjátadás
a Tánc Világnapja alkalmából
a Magyar Állami Operaházban,
1998. április 22-én,
Perrot-Coralli/Lavrovskij-Adam:
GISELLE című balettelőadása előtt.

Fotó: Kanyó Béla

Ashton-Lanchbery: *A rosszul őrzött lány*
Colas: ifj. Nagy Zoltán

Seregi-Goldmark: *A makrancos Kata*
Petruccio: Solyosi Tamás

Fotó: Kanyó Béla

A díj fő szponzora: A díj médiaszponzora:

MOL
MAGYAR OLAJ- és GÁZIPARI
Részvénytársaság

MAGYAR HÍRLAP

A díj kiemelt szponzorai:

DUNA
TELEVÍZIÓ

Foltin-Rossa: Harangok
A legkisebb lány: Rémi Tünde

Seregi-Bart: Oliver!
A Madách Színház Táncműhelye

További szponzorok:

Az európaS Magyar Táncdíj
– a világhírű amerikai szakfolyóirat,
a DANCE MAGAZIN 1954 óta létező díjához
hasonlóan –,

**az önálló magyar szaklap:
a TÁNCMŰVÉSZET szakmai díja**
a magyar táncművészek népszerűsítése
és művészi teljesítményeik elismertetése érdekében.

A díjat, amely **Pauer Gyula** Munkácsy-díjas
szobrászművész
gyönyörű **bronzszobrából** és a szaklapot kiadó
Táncművészet Alapítvány szakmai ösztöndíjából áll,
1994 óta minden évben a Tánc Világnapja alkalmából
adják át a Magyar Állami Operaház színpadán,
az esti balettelőadást megelőzően, a közönség
nyilvánossága előtt.

A díjat rangos személyiségekből álló
kuratórium ítéli oda.

Tagjai:

Esztergályos Cecília színművésznő, a Pécsi Balett
egykori sztárszólísta,
dr. Köves Péter ügyvéd,
Nádasi Myrtil balettművész-színművész (London),
Pártay Lilla, a Magyar Állami Operaház Kossuth-díjas
balettművész-koreográfusa,
Szinetár Miklós főrendező, a Magyar Állami Operaház
főigazgatója,
dr. Takács István, a díj kezdeményezője,
Vásárhelyi László folklórkutató-koreográfus.

A kuratórium elnöke:

Kaán Zsuzsa tánckritikus,
a TÁNCMŰVÉSZET főszerkesztője,
a logo tervezője.

Az eddigi kitüntetettek:

1. Magyarországon működőmagyar táncos	2. Külföldön működő magyar táncos/ koreográfus	3. A magyar táncművészet méltó módon képviselő együttes

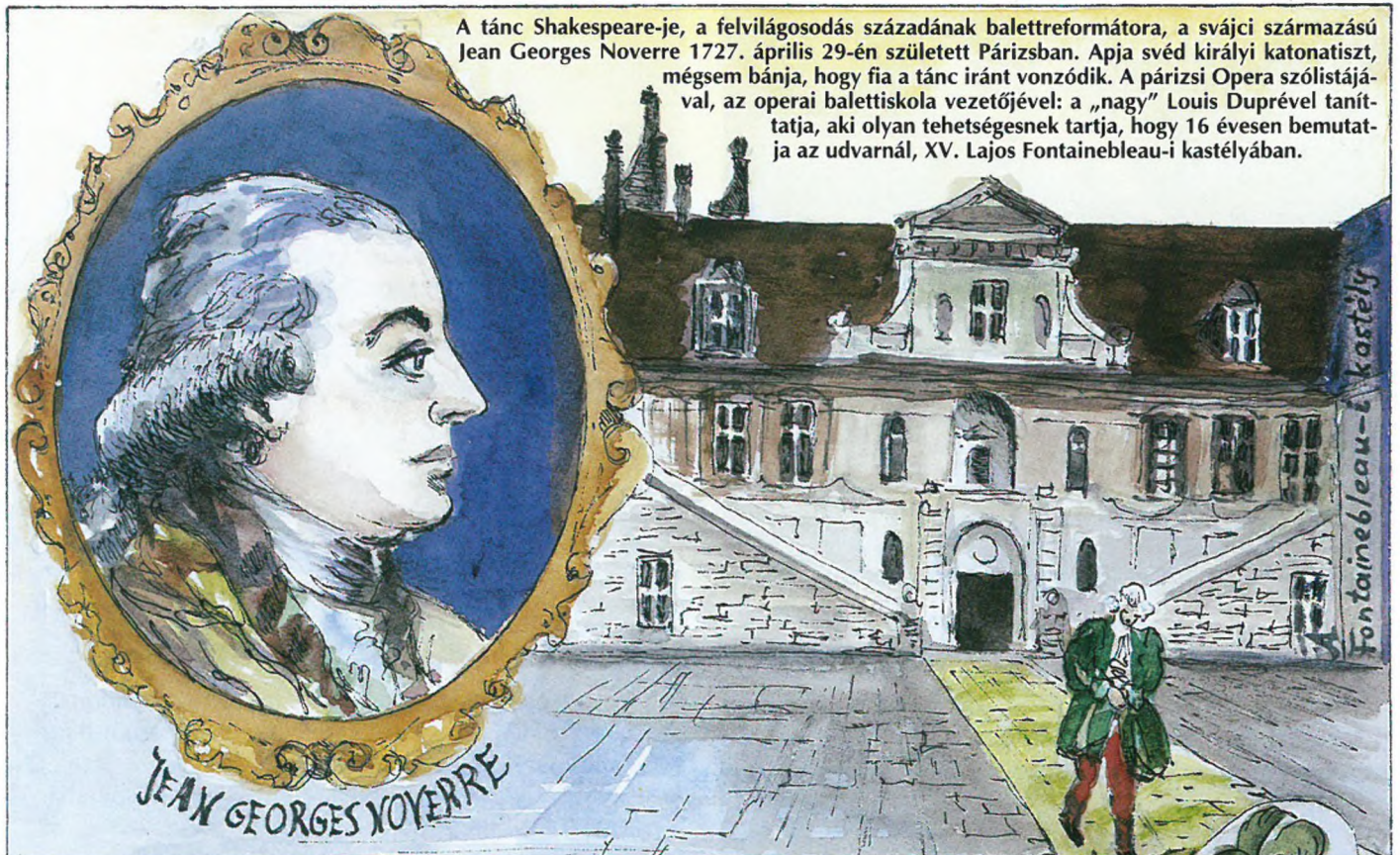
1994. Ladányi Andrea	Solymosi Zoltán (Royal Ballet, Anglia)	Állami Népi Együttes és a Honvéd Táncszínház
1995. Hágai Katalin (Magyar Nemzeti Balett)	Vámos György (Basel Ballett, Svájc)	Budapest Táncegyüttes
1996. Nagyszentpéteri Miklós (Magyar Nemzeti Balett)	Péntek Kata (Hollandia)	BM Duna Művészegyüttes
1997. Végh Krisztina (Magyar Nemzeti Balett)	Nagy Iván (Ballet de Santiago, Chile)	Győri Balett

Az 1998. évi kitüntetettek:

1. ifj. Nagy Zoltán
(Magyar Nemzeti Balett)
és **Rémi Tünde**
(Honvéd Táncszínház)

2. Solymosi Tamás
(Bécsi Staatsoper, Ausztria)

3. Madách Színház Táncműhelye

A tánc Shakespeare-je, a felvilágosodás századának balettreformátora, a svájci származású Jean Georges Noverre 1727. április 29-én született Párizsban. Apja svéd királyi katonatiszt, mégsem bánja, hogy fia a tánc iránt vonzódik. A párizsi Opera szólistájával, az operai balettkola vezetőjével: a „nagy” Louis Duprével taníttatja, aki olyan tehetségesnek tartja, hogy 16 évesen bemutatja az udvarnál, XV. Lajos Fontainebleau-i kastélyában.

Am a fiú nem arat sikert: az udvari balett műfajának napja – a Napkirály korához képest – leáldozóban van... Még ugyanebben az évben (1743) debütál a párizsi vásártéri Vigoperában, majd Berlin, Strasbourg, Marseilles és Lyon lesz pályája első 10 évének főbb állomása. Visszaszerződik az újjáépített Opera Comique-ba, de már a 120 tagú balettegyes élére: szólótáncosnak és koreográfusnak. Egész Párizs tódul a Kínai ünnepek című balettjéhez, amelyet véletlenül az angol David Garrick, a kor leghíresebb Shakespeare-színésze is megnéz. Elragadtatással nyugtázza, hogy különleges alkotóművésszel hozta össze a sors: Noverre-t meghívja Londonba. A Garrick könyvtárában töltött órák, a beszélgetések s az olvasás tánc történet szakos egyetemi Noverre számára felér egy táncesztétika-szemeszterrel...

Táncház – 25 éve az ifjúság szolgálatában

A táncházmozgalom különleges nevelési és szórakozási lehetőséget adományoz a modern társadalmak ifjúsága számára. Magyarországról indult, s ma a világ minden civilizált földrészén találkozunk vele.

Örülünk ennek: végre nemcsak mi várjuk a világ értékeit, segítségét, hanem mi magunk is tudunk adni. Nemcsak mi vágyunk Európába, hanem Európa is és a világ is jön hozzánk a kulturális hagyományok újraélesztése és a nevelésben való hasznosítása ügyében.

Mi lehet az oka annak, hogy a nevelés ilyen értékes és hasznos gyakorlatát mi alakíthattuk ki? Mert Magyarországon valósult meg a néptánc, népzene, népi játék halódó állapotából való újraélesztése s a közösségformáló szórakozási formák közé való emelése. Igen, itt történt meg a kulturális vegetáció megteremtése. Igaz, Európában már régóta működnek hagyományápoló kis közösségek, néptáncklubok. Észak-Amerikában már a II. világháború előtt is táncoltak néptáncokat, de nem a hagyományos formájukban, hanem lényegét kiemelve, kötött koreográfiai formátumokban. Tehát a táncitanítók a „táncölteményeket” tanították, de a „táncnyelv” használatát nem!

A mi táncházmozgalmunknak az a lényege, hogy a faluban, a nép körében – társadalmi, gazdasági, politikai okok miatt – halódásra kényszerített népi műveltségünk a városokban feléledési lehetőséget talált. Ebben a folyamatban a feléledést, az újrászületést tartom a legfontosabbnak. A táncház nem emlékgyűjteménye a régi hagyományos táncoknak, hanem városi körülmények közt újrászületett formája.

A tehetséges táncosok a táncházakban a hagyományt újraalkotják, mint ahogy ez hajdan a falvakban is történt. Nagyon reméljük, hogy hamarosan a falvak ifjúsága is követi a városokban kialakult gyakorlatot, s ezzel a hagyomány teljes életfolyamata fog megvalósulni. Így volt ez régen is, bízunk benne, hogy így lesz a jövőben is.

Természetesen ez időt igényel. A táncházmozgalom 25 éve egy személy életében nagy idő, de egy társadalmi életfolyamatban nagyon is kevés.

Hogyan is alakult ki ez a kulturális csoda? Mint említettem, erre nem találunk példát a világban. Biztos hozzájárult e felfedezéshez hazánk földrajzi fekvése is a keleti és a nyugati, valamint a déli civilizáció találkozáspontján. Íróink, költőink már századokkal korábban is példásan merítettek a népi műveltség értékeiből, a zeneművészet területén pedig *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* munkássága volt a legösztönzőbb a számunkra. A néprajzkutatás, a táncfolklorisztikai kutatások háttere is fontos volt a módszer kialakításakor. Az is érdekes, hogy *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* művészi pályájukkal párhuzamosan foglalkoztak nagy szeretettel a népzene kutatással és a gyűjtött anyag tudományos rendszerezésével.

Így volt ez a néptánc kutatók esetében is. *Martin György* profi táncos volt, a *Pesovár-testvérek* is kitűnő táncosok voltak, s az utánuk következő kutatók is. Ez a kulturális sokoldalúság segített minket ahhoz, hogy az új néptáncpedagógiai módszer kialakulhasson.

Magam is hivatásos táncos voltam *Martin György*vel, *Vásárhelyi László*val. Önálló művészi és pedagógiai munkámat az 1958-ban alapított *Bartók Béla Táncgyűjtés*ben kezdtem. Nem véletlenül választottam *Bartók Bélát* az együttes névadójának. *Bartók Béla* művészi célkitűzései, a világ zenekultúrája felé való nyitottsága, népzenei kutató munkája, pedagógiai célkitűzései és embersége ösztönöztek arra, hogy az együttesem névadója legyen.

A bartóki szellemet követő táncművészeti munkához szükséges volt a néptáncgyűjtő munka, az alapos zenei tájékozódás, egy új néptáncpedagógiai módszer kialakítása, miután a tánctechnikai képzést megkaptam mesteremtől, *Molnár Istvántól*. A *Bartók Együttes*ben az első tíz évben *Sári József* zeneszerző közreműködésével oldottuk meg a táncok zenekíséretét, klasszikus zenét tanuló diákokkal. *Martin György* táncfolklorista – aki művészi munkám állandó figyelője volt –, 1971-ben meghívta *Sebő Ferencet* és *Halmos*

Bélát a *Bartók Együttes* próbájára, s akkor széki dalokat énekeltek és muzsikáltak nekünk. Ezt megelőzően már tanulmányoztuk a széki táncokat. Éppen ezért az utcán sétálgató széki embereket becsalogattuk az együttes próbájára, de akkor még csak a Pátria-hangfelvételekre tudtuk őket táncoltatni, s most meg *Sebő Feriék*től élő zenét hallhattunk. Ez borzasztóan nagy öröm volt számunkra. Akkoriban elég nehéz volt Erdélybe utazni. Sem én, sem táncosaim nem jártak még Széken, de a széki táncok alapjait már akkor is nagyszerűen ismertük, s most még ehhez élő zenét is kaptunk.

Még egy élményemet kell elmesélnem, ami még jobban ösztönözte az új néptáncpedagógiai módszerem kialakítását. A Népművészeti Intézet – nagyon bölcsen – olyan bemutatókat szervezett, ahol egy vidék hagyományörző együttese és ugyanezen vidék táncait táncoló városi együttesek szerepeltek. Az egyik bemutatón a szatmári nagyecsediek voltak Budapesten, s együtt táncoltak a szatmári táncokat táncoló táncgyűjtéssekkel. A *nagyszerű tánctechnikával, fiatalos erővel táncoló együttesek nem tudtak olyan művészi élményt nyújtani, mint az idős paraszttáncosok!* Ekkor döbbsentem rá az élő táncnyelv birtoklásának fontosságára, s alakult ki bennem az a koncepció, hogy a táncot úgy kell megtanulnunk, mint a beszélt nyelvet, s majd csak azt birtokolva jöhet létre az igazi táncöltemény, a koreográfia.

Végül még egy fontos mozzanatot említek a táncházmozgalom indulása előtti időkből. *Lelkes Lajos* az 1972-es *Zalaegerszegi Kamara Táncfesztiválon* felkeresett azzal a gondolattal, hogy néhány együttesel együtt rendezzünk közösen táncházat. *Novák Ferenc* – úgy tudom, akkor írta szakdolgozatát a széki táncokról, s talán *Lelkes Lajos* innen vette ötletét. Először félttem az elgondolástól, az ötvenes évekbeli tánciskolák kötelező „csárdásiskoláit” juttatta eszembe, de az ötletet elfogadtam, s létrejött az *első táncház a Liszt Ferenc téri könyvklubban, 1972. május 6-án. A Bihari Táncgyűjtés* volt a házigazda, s ott volt a *Vasas Művészegyüttes*, a *Vadrózsák Táncgyűjtés* és a *Bartók Béla Táncgyűjtés* is. Azt vitattuk akkoriban, hogy klubszerűen működjön-e a táncház, – mint Nyugat-Európában szokás –, vagy nyitott legyen, s bárki részese lehessen a néptánc, népzenevel való találkozásnak. A *Sebő Együttes* és a *Bartók Együttes* az utóbbi forma híve volt. Így indult útjára a *táncházmozgalom*. Kezdetben a Művelődési Intézet több tanfolyamot is szervezett, de a fő bázisa a *Bartók Béla Táncgyűjtés* maradt, később csatlakoztak hozzá az Állami Balett Intézet néptánc-tagozatának *lelkes táncosai*. A zenei bázisa a *Sebő Együttes* lett, s az utánuk alakult sok kiváló zenei együttes.

Először itthon lett nagyon népszerű és divatos a táncház. Mikor még kevés táncház volt Budapesten, a Fehérvári úti Művelődési Ház bejáratához rendőrök érkeztek, s nem engedtek be több fiatalt, – mondván, megtelt.

Akkor is tudtuk, hogy más oka volt annak, hogy rendőröket küldtek a táncházba. Szerencsénkre a magasabb hivatali körökben védőink is voltak. *Vitányi Iván* segítségével nélkül nem biztos, hogy békében táncolhattunk volna.

Mindenesetre az eltelt negyedszázad alatt – nehézségek ellenére is – a táncházmozgalom eredményesen működött és működik itthon is és a világ számtalan pontján Japántól Amerikáig.

Nagyon sajnáljuk, hogy *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* nem lehetnek szemtanúi a városi táncházakban felújított, újraélesztett paraszti kultúrának; hogy nem láthattak egy *Tavaszi Táncház-találkozót*, ahol több ezer fiatal táncol együtt, vagy amint budapesti iskolákban az általunk tanított játékokkal játszanak a gyerekek az órák közti szünetek alatt.

Örömmel ünnepeljük a táncházmozgalom sikeres 25. évét, de még nagyon sok a tennivalónk e nemes ügy és az ifjúság érdekében.

Tímár Sándor

Az „Adventi vendégjárás” margójára

A december 15-i bemutató óta sok idő telt el, ám a nagyszerű műsor után máig sokan érdeklődnek, hogy a *Timár Kamara Táncgyűttes*, a *Corvin Táncgyűttes* s a *Csillagszemű Gyerek Táncgyűttes* mellé miért volt szükséges két vidéki együttest is meghívni, hiszen mindegyik budapesti együttes képes önálló műsort is adni...

Pályafutásom során nagyon sok együttesnek voltam szakmai segítője, művészeti tanácsadója, koreográfusa. Nagyon sok együttes máig vállalja azt a művészi koncepciót, a néptánc-hagyomány bartóki szellemű ápolását, amelyet évtizedek óta képviselek. Hála Istennek, sok ilyen csoport van s most (közülük) kettőt választottunk a karácsonyi vendégszereplésre.

A csornai *Pántlika Táncgyűttes* munkáját már legalább 10 éve segítem. Úgy tűnik, a „magot jó helyre vettem”: a 35 fős nagy csoport mellett utánpótlás- és gyermekcsoport is működik 200 fővel.

A *Pántlika Táncgyűttes* főleg Csorna környékén és még sok külföldi országban is szerepelt. Több vendégkoreográfussal is dolgozik, gazdag a műsorkészletük, s ami a legfontosabb, a táncosok nevelése olyan, hogy elmélyülten ismerik az egyes vidékek táncnyelvét s legalaposabban a rábaközi „táncnyelvet”. Ezen túl az is nagyon fontos, hogy a csornai táncosok megértik a koreográfus szándékát, azonosulni tudnak a tánc mondanivalójával. Ráadásul jó a zenei felkészítésük, szépen énekelnek. Ezt a dicséretet a műsort néző jeles zenekemberektől is hallottam.

A Bogár István Hagyományörző Együttes

A műsor második részét ők nyitották: a *Pántlika Táncgyűttes* táncosai a *Kibédi táncok* című koreográfiát adták elő (amelyet egykor nekik készítettem, s később az *Állami Népi Együttes* is nagy sikerrel táncolta a *Vallomások* című műsorban). A *Kispántlika a Táncok Somogyból* című koreográfiát táncolta, majd a nagyok zárták a csornaiak műsor részét a *Lőrincrévi multság* című koreográfiával, melyet az Állami Népi Együttes *Táncra lábam* című műsora zárótáncaként készítettem.

A csornaiak még a műsort záró *Szalmári táncokban* is részt vettek, mert ez a tánc is szerepelt a repertoárjukban. Remek alkalmazkodó-készségüket az is igazolja, hogy a budapesti táncosokkal a főpróbán tíz perc alatt alakították ki a harmonikus együttműködést. A sikeres budapesti vendégszereplés után – gondolom, a csoport vezetői is elégedettek (*Lengyel Sándorné* művészeti vezető és segítője, *Lengyel Ágnes*). Magam is csak dicsérni tudom eredményes művészi munkájukat.

A másik vendégegyüttes a *Bogár István Hagyományörző Együttes* volt Ócsényből. Az ócsényiek szereplése is mély nyomot hagyott a nézők lelkében. Ők a műsor első részét zárták. Először a gyermekcsoport lépett a színpadra a *Szólótaposó* című koreográfiával, majd jöttek a fiatalok és az idősebbek, akik közt táncolt

olyan pár is, amelyik a 30-as években alakult Gyöngyösbokréta által szervezett *Bokréta Együttesben* is táncolt. A csoport 1997-ben vette fel Ócsény szülőltje, *Bogár István* nevét, aki a sárközi hagyományok lelkes gyűjtője, kutatója volt.

A régmúltú sárközi gyűjtéseim alapján – hat évvel ezelőtt – a Magyar Művelődési Intézetből *Héra Éva* fősztályvezető kért fel, hogy segítsék az ócsényi hagyományok újraélesztésében. Szívesen tettem eleget ennek a kérésnek és újra útnak indultam Sárközbbe, Ócsénybe. Tanítottam a gyerekeket, az ifjúsági csoportot. A próbákon sokszor részt vettek az idősebb táncosok is, akik még beleszülettek a hagyományba. Ez nagy élmény volt számomra, de a tanító útjaimra kísérő japán táncosoknak is. Sajnos, az 1978-ban készült *Aprók tánca* című tv-sorozat néhány adatközlője már elment közülünk, de azért Ócsényben máig vannak eredeti hagyományörző táncosok. Így sikerült elérni, hogy a gyerekek is, az ifjúsági generáció is nagyon hitelesen megtanulta az idősebbek táncait. Az ócsényi példa után az lenne a következő nagy feladat, hogy a falvakból gyűjtött táncokat visszavigyük lelőhelyükre s ott újraélesszük! Ha ez sikerült a nagyvárosokban, miért ne sikerülhetne a táncok szülőhelyén, a falvakban? Ezt most sikerült Ócsényben meg-

A Pántlika Táncgyűttes

valósítani, s ez a fajta hagyományélesztő munka más sárközi falvakban is elkezdődött. Ebben a munkafolyamatban nagyon lelkes segítők voltak és vannak, mint *Szűcs Sándorné*, a hagyományörző egyesület vezetője és *Bacsó Sándorné* művészeti vezető.

Az újra birtokolt táncnyelven sikerült olyan koreográfiát színpadra állítanom az őcsényi hagyományanyagból, melyben a fiatalok tánckeretet adtak az idősebbek teljesen szabadon rögtönzött táncának; – így az idősebbek is teljes részesévé válhattak a kötött színpadi táncformának. A táncok szépségét csak fokozta a nagymamától öröklött csodálatos viselet.

Az est műsorát kísérő zenekar, a *Kolompos Népzenei Együttes*, a legkülönbözőbb zenei stílusokat szólaltatta meg hitelesen s a táncok igényei szerint: a táncosokat biztatva, lelkesítve. Miközben örömmel tapasztaltuk a nézők lelkesedését, szándékainkkal való azonosulását, s azt, hogy a falu is visszafogadja a hagyományát, újra eszembe jutottak Bartók Béla sorai: „Amekkora változatosságot a fül kap, – hála a dallamok sokféleségének –, akkorában van része a szemnek is. Ezek felejthetetlen élmények, mert tudjuk, hogy a falunak ez az állapot a pusztulásra van ítélve. És ha egyszer ki-
pusztult, soha többé föl nem fog támadni, helyét soha valami hasonló nem fogja betölteni. Nagy üresség marad majd utána a városi kultúra és állkultúra hulladékainak gyűjtőhelye számára.”

E szerint tehát Bartók attól tartott, hogy a civilizáció előretörésével végleg elpusztul a néphagyomány. Vegyük Bartók Béla szavait nagyon komolyan, de a kialakult új magyar néptáncpedagógiai módszer talán mégis ad némi reményt értékeink megőrzésére. Hiszem, hogy a néphagyomány célszerű és helyes felhasználása boldogabbá teheti a mi és az utódaink jövőjét; segít, hogy ne veszítsük el emberségünket; hogy létezhessünk és boldogulhassunk a harmadik évezredben.

Timár Sándor

Junior és ifjúsági magyar bajnokságok '98

A hazai versenytáncélet rövid téli álmából a Szeged melletti Zákányszéken ébredt, ahol január 31-én került sor a Junior és Ifjúsági Magyar Táncbajnokság első felvonására. Természetesen az itt elért bajnoki címek birtokosai képviselik majd hazánkat a soron következő EB és VB küzdelmekben.

A helyi iskola tornacsarnokában mintegy ötszáz néző préselődött össze. Akik eljöttek, nem bánták meg, mert a szentesi Szvit TSE rendezésében forró hangulatú, izgalmas és hazai mércével mérve jó színvonalú verseny élvezői lehettek. A szentesi mazzorettcsapat nyitóműsora után már a versenyzőké lett a főszerep. A pontozóbírói kar (*Bíró Csaba, Boros Zoltán, Horváth Ferenc, Jánosi László, Móczó János, Rimányi Judit és Törökgyörgy József*) az ifjúsági standard mezőnyben 16 párost értékelt. Végül óriási fölényrel, mind az öt táncot külön-külön is megnyerve, lett első hazai táncmozgalmunk egyik legtehetségesebb párosa: *László Csaba és Németh Anikó* (a szentesi Szilver TSE színeiben), akik akár a magyar reményeket is megvalósíthatják talán az októberben Vácott megrendezendő ifjúsági világbajnokságon!

Az ifjúsági latin mezőnyben 17 páros szerepelt, s köztük csak az utolsó táncban, a *jive*-ben dőlt el a bajnoki cím sorsa: a nagyszerűen hajrázó, alacsony termetű *Kovács Máté–Nagy Zita* kettős (Oktogon Tánccentrum) szerezte meg a győzelmet. A *László–Németh duó* itt is elindult, és kitűnő produkcióval második lett. Ha van egy kis szerencsésük, duplázhattak volna.

A junioroknál standardban 4, latinban 2 pár gyűlt össze. Mindkét kategóriában a *Szepesi testvérek* (Szilver) nyertek. Teljesítményük halványabb volt az ifjúsági élműzönynél, de ebben a mini mezőnyben jó benyomást keltenek. Kitűnő alapokkal rendelkeznek, és mivel öt éve táncolnak együtt, ezáltal jó köztük az összhang.

Február 15-én Balatonszéplakon az Ezüstpart Szálloda elegáns báltermében mintegy négyszáz néző tekintette meg a Junior és Ifjúsági Tíz tánc Magyar Bajnokságot.

A mezőnyben indult 11 pár között a standard és latin kategória 5-5 táncát külön-külön is megnyerve ezúttal fölényesen lett „abszolút” első a szentesi *László Csaba–Németh Anikó* páros (Szilver TSE). Jó technika, színes előadásmód, lendület s temperamentum volt a jellemzőjük ezen a délutánon, és erővel is kitűnően bírták. *Pap Balázs és Tóth Ágnes* (szegedi Pro Art) most is igazolva jó híréket, lettek a másodikok. Említést érdemel még a

Filák Márk–Csapó Alexandra
Junior Tíz tánc bajnokok
Fotó: Rollinger Károly

régóta együtt táncoló *Bozóki Csaba és Szőzdi Szilvia*, akiknek mindig is a standard volt az erős oldaluk, de a latinban is feljövőben vannak.

A junioroknál csak 3 párost láttunk. A hazai környezetet élvező *Filák Márk–Csapó Alexandra* páros (Boletti-Flamingo) csak szoros, izgalmas csatában jutott a dobogó csúcsára. A standardben „csak” másodikok, latinban viszont első lettek. Végül jobb helyezési pontjaikkal lettek bajnokok.

A balatonszéplaki rendezvényen egy kitűnő Országos Latin Ranglistaverseny élvezői is lehettünk 24 pár részvételével. Együtt láttuk az egész magyar élműzönnyt: felnőtteket és ifjúságiakat egy mezőnyben. Végül a vártnál simábban győzött a *Németh Péter–Lajtai Beatrix* fővárosi bajnokpár.

Visszatérve a Junior és Ifjúsági Magyar Táncbajnokság küzdelmeire: bár nyílt „titok”, hogy messze van tőlünk a nemzetközi élvonal, de az itt látott fiatalok közül hittel és akarral, sok-sok tanulással néhányan talán beverekedhetik magukat a világ legjobbjai közé!

Rollinger Károly

Köszöntjük kitüntetettjeinket!

Január 22., a Magyar Kultúra Napja alkalmából Göncz Árpád, köztársasági elnök – Magyar Bálint művelődési miniszter jelenlétében – „az egész nemzet hálájának jelképeként” állami kitüntetéseket adott át a Parlament kupolacsarnokában a művészeti élet, a kultúra és az oktatás képviselőinek. Olyan kitüntetettekről van szó, akik „a legtöbbet tették a magyar kultúra fenntartása, kiteljesítése és megőrzése érdekében” – mondta rövid köszöntőjében az államfő. A hazai táncélet számos jeles személyisége is magas állami kitüntetésben részesült.

A Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét Eck Imre, Kossuth-díjas koreográfus, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét Kaszás Ildikó, a Magyar Állami Operaház magántáncosa, balettművész, érdemes művész, a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjét Demcsák Ottó, a Győri Balett Harangozó-díjas magántáncosa, Menyhárt Jacqueline Liszt-díjas balettművész, a Magyar Táncművészeti Főiskola főiskolai tanára, érdemes művész, Stoller Antal koreográfus, valamint Szögi Csaba koreográfus, a Közép-Európa Táncszínház igazgatója vehette át. A Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt tulajdonosa lett Dvorszky Erzsébet balettmester, a Magyar Táncművészeti Főiskola főiskolai adjunktusa és Kaán Zsuzsa tánc-történész, kritikus; a Magyar Köztársasági Bronz Érdemkeresztet ezúttal Busi Tiborné, a Magyar Táncművészeti Főiskola tanulmányi csoportvezetője kapta.

Március 15-e alkalmából a Magyar Köztársaság elnöke – Horn Gyula miniszterelnök jelenlétében – ugyancsak magas állami, illetve kulturális elismerésben részesítette a táncművészet számos kiválóságát.

Kossuth-díjat adományozott Hágai Katalin balettművésznak, a Magyar Állami Operaház primabalerinájának; Széchenyi-díjat adományozott dr. Körtvélyes Géza tánc-történész-kandidátusnak; a Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztjét Sárközi Gyula balettmester, a Magyar Állami Operaház szólistája, a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztet Nagyszentpéteri Miklós, a Magyar Állami Operaház magántáncosa és Szamosi Judit, a Budapesti Operett Színház magántáncosa, a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztet Farkas Katalin, a Budapesti Operett Színház magántáncosa, a Magyar Köztársasági Bronz Érdemkeresztet Bészné Molnár Ilona, a Győri Balett gazdasági igazgatója és Gerzsenyi Péterné, a Budapest Táncegyüttes gazdasági igazgatója kapta.

Harangozó Gyula-díjas lett:

Erényi Béla, a Magyar Állami Operaház magántáncosa, William Fomin, a Győri Balett magántáncosa, Lányi Attila, a Honvéd Táncszínház táncművésze és Mucsi János, a BM Duna Művészegyüttes művészeti igazgatója.

A szakma valamennyi kitüntetettjének őszintén gratulál, és további eredményes munkát, jó egészséget kíván

a Szerkesztőség.

HET
NATIONALE
BALLET

Különös, mondhatni, rendhagyó összetételű baletteladás részesei lehettek mindazok, akik a Holland Fesztivál ünnepi programjai közül a Holland Nemzeti Balett évadzáró programját választották a nyolc éve átadott, de még most is vadonatújnak tetsző, amszterdami Het Muziektheaterben.

A négy egyrésztes táncmű a társulat sokoldalúságára s széles stílári spektrumon nyugvó repertoárjára utal. A Holland Fesztivál alkalmából másorra tűzött két felújítás – a Lander-Etűdök és az együttes egyik állandó koreográfusa, Toer van Schayk épp 25 évvel ezelőtt bemutatott, már akkor „kortársnak” számító műve: Az ünnep előtt, alatt és után –, eleve két szélsőséges póluson nyugvó irányzatot képviselt.

Az egyszerre újromantikus és újklasszikus balettszvit: az Etűdök egzakt módon ezúttal mégsem az „ecole”-ban való jártasságot tükrözte; ehelyett – a plasztikus árnyjáték, vagy a fehér balerinák Chopinainaköltőiségű adagioja ellenére is –, inkább egy megfáradt, a nyári szünetet áhító balettegyüttes képét mutatta. Szerencsére, a szólisták közül a „balerina” szerepében tündöklő Larissa Leznyina, és a három férfiszólista közül legalább az egyik; Alexander Guljajev érzékeltetni tudta az Etűdök tolmácsolásához méltó (és szükséges) technikai s művészi magaslatokat. Jelenlétük jótékony sugárzásában – a fináléhoz közeledvén – már-már a társulat is felzár-

Árnyak és fények a Het National Ballet repertoárján

Gyorsfénykép az 50. Holland Fesztiválról – III. rész

Lander–Czerny: *Etüdök*
A *Het National Ballet* társulata
(1997. VI. 13.)

között mögéjük, csak hogy ekkor egy újabb, s bosszantó hiba vont le pótolhatatlanul sokat a ragyogó koreográfia hatásából. A Muziektheater-beli *Etüdökből* ugyanis *hiányzott a csillár!* Így azonban elmaradt az a hátborzongatóan összetett *hatás*, amely nélkül az *Etüdök nem ugyanaz az Etüdök*, miként azt *Harald Lander* 1948-ban megálmodta és megalkotta. Nem derülhetett ki, hogy *a szcenika* hogyan képes hatványozni a tánc erejét; hogy a koreográfia szerint a technika felerősödő nehézségi foka, a táncosok bravúrjainak megsokszorozódása, a tempó felgyorsulása, egyáltalán: a klasszikus balettetüdőkben *az allegro diadala* hogyan teljesedik ki *a színpadlásról Czerny akkordjaival összhangban leeresztett négy, majd még négy és még négy elegáns csillár hatására*. Impozáns jelenlétükkel a tánc fényes ünnepi csarnokává nemesítve az egyébként díszlet nélküli teret, *s a fokozás, mint esztétikai kategória szemléltetésének* is tökéletesen eleget téve a színpadi gyakorlatban. Szomorú, hogy épp az *50. Holland Fesztivál közönsége* nem élhette át ezt a csodát, amelyet eddig az *Etüdök közönsége* tudomásom szerint mindenkor, a világon bárhol és bármikor (*Budapest is!*) megtapasztalhatott.

Van Manen–Pärt: *Three pieces for Het – Pas de deux*
Sofiane Sylve és Gaël Lambiotte
(1997. VI. 13.)

Fotók: **Deen van Meer**

Az estet záró *Van Shayk-darab* homlok-egyenesenest más irányt képviselt. Bibliai inspirációra a hét arkangyal – félreérthetetlen utalással Nizsinszkij hét nimfájára(!) – várja s köszönti az Urat, aki persze csak a darab végén, görögös kiskocsin érkezik, és nőnek néz ki! Közben egy sereg táncos (a „vendégek”) improvizatív hatású, modernkedő lépésanyaggal (amely sokszor inkább tornagyakorlatnak tűnt) 40 percen át úgy tesz, mintha dolga lenne. *„Depressziósan humoros egy a darab!”* – tartják a hollandok; én inkább *ekletikusnak* mondanám, még inkább feleslegesnek. De mindenképp alkalmatlannak arra, hogy *egy félévszázados, nemzetközi fesztivál során az első számú holland balett-társulat reprezentáns záródarabja legyen!* Még jó, hogy a háttért képező sivatag (vagy inkább „a pampák”?) egén szikrázó napkorong lassan lefelé haladt, és remélni lehetett, hogy mire a színpad horizontjába hanyatlík, addig e bizarr himnikus ünnepnek is vége szakad!

A II. részként előadott *Three Pieces for Het* – nemcsak azért jelentős, mert *ősbe-mutató*, s mert *Van Manen* a fesztivál alkalmából, kifejezetten a társulatnak komponálta, hanem mert kristálytisztán tolmácsolt modern balettnyelvezetéknek és egy különös hangulatú pas de deux-nek köszönhetően *ez volt az est legérdekesebb és legértékesebb fejezete*. Nem csoda hát, hogy a június 21-i balettestre visszagondolva – mintegy félév múltán –, ez, illetve a csak ott és akkor eltáncolt, *Isadora* című *negyedik produkció* vált máig is maradó élményemmé. Ezzel a lírai és plasztikusan expresszív *Rudi van Dantzig-szólóval* (1976.) búcsúzott a színpadtól *Jeanette Vondersaar*, a társulat egyik kiemelkedő képességű szólistája, aki *Balanchine, Graham, Forsythe, Van Dantzig* és *Van Manen* műveinek hiteles előadója volt hosszú éveken át. Tetszett, ahogy pályáját a közönségnek bemutatták, ahogy szeretettel és sok-sok virággal búcsúztatták. S ami a fő: *Vondersaar* stílusos és kiértelmezett *Isadora*-alakítása, omló vörös ruhájában, oda-sorolandó az egész 1997-es Holland Fesztivál legkiemelkedőbb táncsemményei közé.

Kaán Zsuzsa

A mexikói szarvastánctól a kínai modern balettig

Poszt-népi és neo-etnikus táncegyüttesek Washingtonban – II. rész

Amelia Hernández

A *Ballet Folklórico de México* hosszú, sűrű múltra tekinthet vissza: 1952-ben alapította mindössze nyolc táncossal egy mexikói primabalerina, *Amelia Hernández*, azóta járják Mexikót és a nagyvilágot. Washingtonban 1962-ben voltak először, egy évvel azután, hogy Párizsban a Nemzetek Fesztiválján nagydíjat nyertek. A Warner Theatre-ben, 1997 szeptemberében 45. *ünnepi évadjuk* hathetes vendégszereplés-sorozatát nyitották meg: 13 ezer kilométer állt előttük az Egyesült Államokban és utána 12 másik országban, Észak-, Közép- és Dél-Amerikában, Európában és a Közel-Keleten. 65 táncosuk 8 tonna jelmezzel és kellékkal utazik. A Washingtonban vendégszereplő három „poszt-folk”-„neo-etnikus” társulat: az ír *Riverdance** és a kínai *Guandong* profiljához képest ez a csoport áll legközelebb a hagyományos népi együttesekhez, bár amikor ők indultak meg a divergáns úton, nagyonis szakadároknak tűnhettek. Hagyományos bennük országuk tánc kultúrájának bartókian-kodályosan szisztematikus felkutatása. Az USA déli határa alatt húzódo hatalmas területen, az olmec indiánok birodalmától a modern Mexikó megszületéséig eltelt több ezer év alatt, több mint harminc, egymástól erősen elütő kultúra virágzott, köztük olyan drámai erejűek, mint a prekolumbiánus aztékoké és mayáké, vagy a 15. és 16. században behajózott spanyoloké, franciáké, hollandoké, de az afrikai rabszolgahajókról megszökött négerké is: valamennyinek jegyei fellelhetők a mai mexikói művészetekben. Amalia Hernández írta egyszer: „Az *oaxacai* indián maszkok és táncok Maximilián császár európai udvarát karikírozzák... Kilenc évvel ezelőtt *Zacatecasban* azt láttam, hogy az ottani táncosok a *Vörös kereszt szimbólumát* festik bohócruháikra; A *tlaxacai* népitánc manapság a *rock*, *n'roll* mozdulatait mímeli.” És: „Igyekszem lenyúlni a legmélyebb gyökerekhez, de céloom: *showmüsort* kreálni.” Hagyományhűen és szakadarmód, tennem hozzá én. Hagyományhű például a *tiaxtlai*

tarima színpadra állítása: a falu – *Hernándeznél* az együttes – legjobbjai egy emelt platformon, amolyan hatalmas asztalon járják táncukat, a *torót*, az *iguanát*. De messze szakadt a néprajzos rekonstrukciótól például *Concheros* című koreográfiájával, amelyben *kitalálta* azokat az ősi táncokat, amelyeket legfeljebb csak sejteni lehet egy-egy azték-maya relikviából; vagy egyik leghíresebb kompozíciójával, a *Szarvastánccal*, amely a sonorói *yaquis* vadászok századokon át megőrzött mozdulatait felhasználva mai táncdrámát teremtett.

Ezt a kettősséget tartja az együttes legfőbb erényének *Ocavio Roca*, a latin-amerikai táncművészet egyik legjobb értője, mikor így ír a *San Francisco Chronicle* hasábjain, 1995. szeptember 25-én: „*Amalia Hernández szerelme Mexikó gazdag népi tradíciója iránt elég mély ahhoz, hogy változtatni, másítani merészeljen rajta. Az eredmény: az elmúlt négy évtized legegényibb újvilági táncprodukciója.*”

A Kínából éppen *Csiang Co-Min* elnökkel egyidőben (és úgy halom, igazán *véletlenül* így!) Washingtonba érkezett 14 táncost számláló *Guandong* magát *Kína első modern táncegyüttesének* nevezi. A csoport 1990-ben alakult, az *American Dance Festival* támogatásával. A támogatást tulajdonképpen nem is a csoport, hanem annak igazgatója kapta. Amikor még nem volt az. A *sanghaji* születésű *Yang Mei-Qi* 1963-ban, hétévi tanulás után szerezte meg diplomáját a *Pekingi Táncakadémián*. Egy évvel később népitáncot kezdett tanítani *Kantonban*, a *Guandong Táncakadémián*, aztán lassan-lassan szélesítgetni kezdte a *kurrikulumot*, 1987-re már aki akart, tanulhatott balettet, modern táncot, zenét is. Közel 20 évi tanítás után *Yang Mei-Qit* az iskola igazgatójává nevezték ki. 1987-ben tanulmányútra küldték az Egyesült Államokba, az *American Dance Festival* nemzetközi koreográfus munkaműhelyébe. Hazatérve az ő javaslatára és az Ázsiai Kulturális Tanács, valamint az *American Dance Festival*, a *Rockefeller Alapítvány* és az *Amerikai Tájékoztatói Hivatal (USIA)* támogatásával Kína több ezer éves történetében először *amerikai táncművészek érkeztek az országba*. Egy 4 éves modern tánckurzust tartottak az akadémia válogatott növendékeinek. Ők lettek Kína első professzionális táncosai, akik *tülléptek a folkló-*

* A *Wolflap-beli* fellépésükről szóló tudósítást előző számunkban közzöltük. (A szerk.)

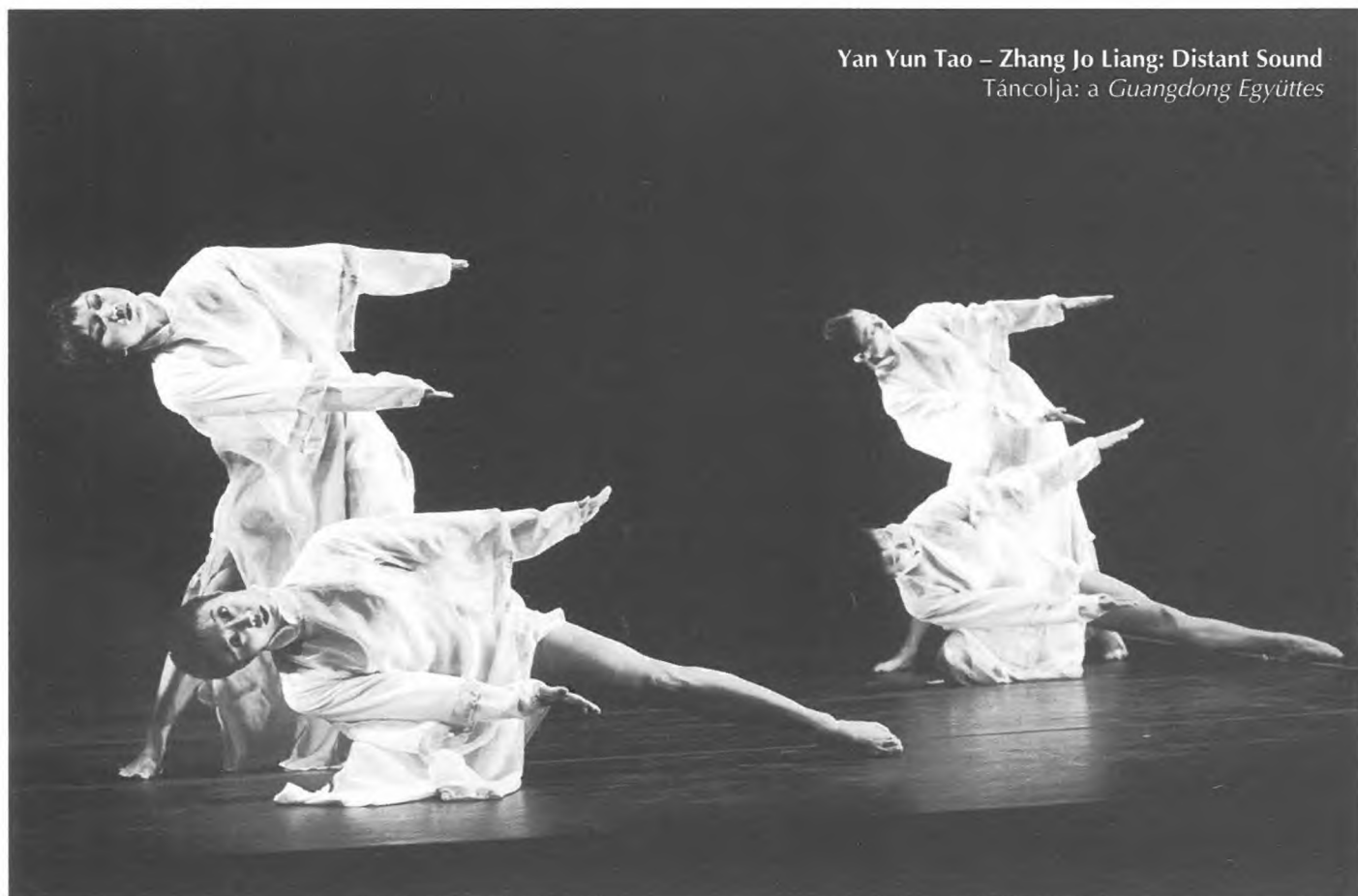
ron és a hagyományos kínai baletten. 1992-ben legjobbjaiból alakította meg Yang a guangdongi tartományi kormány jóváhagyásával a mai *Guangdong Együttest*. Az alig 5 éves csoport nemcsak elsajátította a kínai táncosoknak rendkívül idegen nyugati táncnyelvet, de tette olyan jól, hogy szégyenkezés nélkül odaállhatott a legjobb nyugati balettegységek mellé. A washingtoni fellépésüket kíváncsian figyelemmel kísérő szakértőket mégsem ezzel, a jószerivel csodának is beillő teljesítményükkel aratták, hanem azzal, ahogyan az amerikai idiómákat szinte csak eszköznek, szerszámnak használták ahhoz, hogy megteremtsék vele teljesen egyéni, elvitathatatlanul *kínai, de az ősiére mégsem hasonlító stílusukat*. A *Guangdong* első professzionista bemutatkozása 1990 nyarán volt, a kantoni 160 személyes Barátság Színházban. Az amerikai sajtónak összeállított életrajzuk szemérmesen elhallgatja, milyen fogadtatásban részesítette a város forradalmian új, számukra teljességgel idegen műsorukat. Amerikai tanáraik szájátva nézték tanítványaik üstökösi felfutását. Még debütálásuk évében részt vettek *Párizsban* a 4. Nemzetközi Táncfesztiválon, ahol két fiatal táncosuk a világ legjobbjai elől elnyerte a *Grand Prix Pas De Deux*-t, 1994-ben pedig, a 6. Párizsi Nemzetközi Fesztiválon egy harmadik táncosuk a *férfi szólótáncos* kategóriájában szerzett aranyérmet. Azóta már vendégszerepeltek Franciaországban a 14. montpellier-i Táncfesztiválon, bejárták Ausztriát és Németországot. 1997 októberének végén már másodszor jártak az Egyesült Államokban.

Műsorukon hat tánc szerepelt, hat kínai koreográfus munkái: az együttes táncosainak kalákában koreografált *Floating Dust* hagyományos kínai dallamokra készült; két másik tánc, Gao Cheng Ming *Strong Windje* és Yan Yun Tao *Distant Soundja* kínai kortárs zeneszerzők – Xu Bo Yun és Zhang Jo Liang – zenéjét használta, míg Sang Ji Jia *Comrade*-jában John Adamsot (a *Nixon in China* című viharos sikerű amerikai opera szerzőjét) és Xing Liang *Light* című táncában Gustav Mahlert koreografálta meg. Az utolsó, a Kennedy Center-beli est teljes második részét kitöltő *Undetermined Domain* három zeneszerző – Elliot Goldenthal, Louis Andriesson és David Lang – majdhogyan atonális ötvözetét használta akusztikai háttérként.

A *Guangdong* táncosainak Amerikába hozott műsora egzotikum,

de nem kuriózum. Táncaik nyelvezete, táncosaik tudása könnyen bármelyik errefelé ismert, elismert együttes vagy annak sztárjai mellé sorolja őket. Ami egyedül különös bennük, az a rendkívül fiatal együttes teljes, tökéletesen kiforrott készsége, és az, hogy annyi idő alatt, amíg mások a jó epigonságig sem mindig jutnak el, senkivel össze nem téveszthető, egyéni stílust tudtak maguknak kidolgozni. Sarah Kaufman a *Washington Post* 1997. október 27-i számában többek között ezt írja a *Guangdong Együttesről*: „*Szerda esti műsoruk első perceitől világos volt, hogy – minden logikát megcáfolva – ezek olyan kaliberű és meggyőződésszerű táncosok, akik megérdemlik a látványos tálalást.*” (Mármint a Kennedy Centerben való fellépést.) „*Akrobatikus rugalmasságuk, félelmet nem ismerő, szenvedélyes mozgásuk, hibátlan önkontrolljuk azt mutatja, hogy egy olimpikon akaraterejével készültek fel.*” A kritika utolsó két bekezdése azonban többet árul el az amerikai balettművészetről, mint erről a modern kínai együttesről, azzal, hogy mit hiányol és mit nem ért egyáltalán. Először a hiányérzet: „*Nem sok volt a színpadon abból, amit úgy hívhatnánk, hogy ‚boldogság‘. A műsoron szereplő fél tucat mű közül csak az egyetlen Floating Dust mutatott valamelyes könnyedséget. A koreográfia – az együttes közös munkája – szellemes duettek sora volt, amelyekben a párokra oszlott táncosok úgy fonódtak össze és váltak szét, mint osztódó sejtek, bár egyesek ennél érzékibben bonyolódtak. A korbács azonban mindig mintha a nők kezében lett volna.*” És az értetlenség: „*A hosszú Undetermined Domainben érdekesen használtak valami fémhátú állványozásfélét, amit körbe gurigáztak a színen, függőlegesre állítva sejteknek tetszett, vagy – megfordítva – tömör falnak, felborítva pódiumnak. A táncosok rávetették magukat, leugráltak róla, bele- és ráterelték őket. Végősoron azonban olyan volt, mintha egy turmixba számtalan ötletet dobáltak volna bele és zavaros püreként jöttek volna ki.*” Lehet, hogy az *Undetermined Domain* az újkori kínai történelem legszégyenteljesebb fejezetét, a kulturális forradalomnak nevezett rémkorszakot beszélte el fájdalmasan, szépen, szemérmesen, de őszintén...? Beata Ignorantia.

Zalán Magda
(Washington)

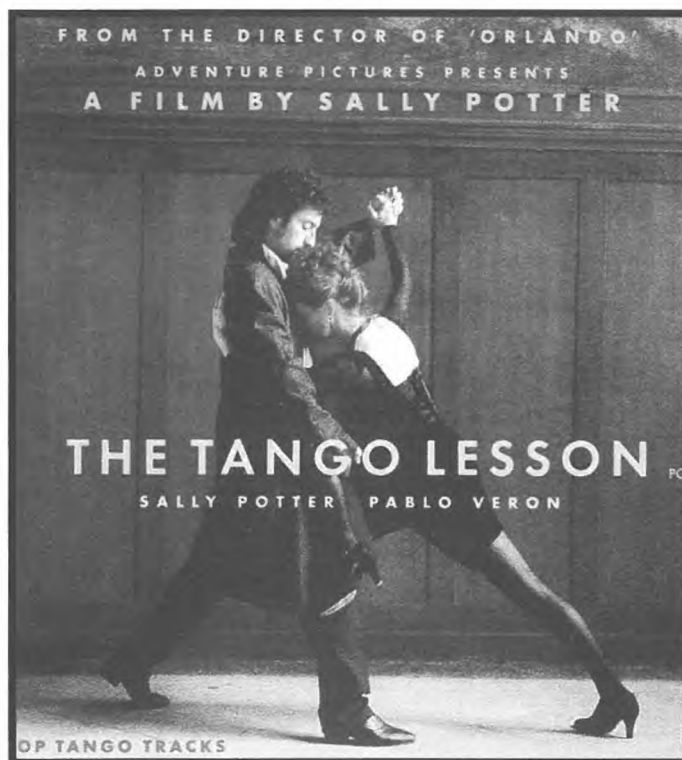
Yan Yun Tao – Zhang Jo Liang: *Distant Sound*
Táncolja: a *Guangdong Együttes*

London etnikai lázban

London a társastáncok új aranykorát éli. Milliók élnek egzotikus ritmusok vonzáskörében, hétvégéről hétvégre, napról napra. Lazán rázva, megveszekedetten izzadva, és vannak, akik éppenséggel akár bámulatbajtító technikával is. Amíg a fiatalabbak a „jungle”-tól jönnek transzba, a húszas-harmincas korosztályt a *szalsza* és a *tangó* szenvedélye hevíti fel. London minden negyedében gombamódra szaporodnak a *klubok*, ahol este nyolc-kilenc felé órát lehet venni, utána pedig, uccu neki, bele a szenvedélyes ritmusok mélyvizébe, reggelig. Tanárnők, szociális dolgozók, takarítók, edzők és filmrendezők szállnak elragadtatott mámorban, amíg a lábuk bírja. London táncközönsége etnikai lázban ég, és a futótűz a színpadi tánc világába is becsapott.

Ott az általános latinmánia hullámát legsikeresebben *Joaquim Cortez* lovagolta meg, múlt év végi és ez év eleji fellépéssorozataival. A *flamenco* huszonhat éves képviselőjének egy egész sor adu van a kezében, amiket sikere érdekében maximalisan ki is aknáz: családi örökségként tanult flamenco-technikája mellett klasszikusan képzett táncos, gyönyörű és kellemes férfi, *Madonna PR* cége képviseli, és milliomos divattervezők állnak sorba, hogy jelmezeit megalkossák. A Royal Albert Hall dugig is telt minden este, annak ellenére, hogy a földszinti jegyek 100 fontba kerültek.

Cortez egy egyveleget vonultatott fel: egy sor „eredeti” flamencotáncost és -zenészt és saját koreográfiáját mutatta be másfél órás műsorban. Mint koreográfus, a flamencot kortárs mozgáselemekkel és mondanivalóval ötvözte. Stílusa naiv, ki nem forrott, és az igazi tánc kedvelőket, bizony, nem tudta magával ragadni. Az „egyneműek közötti társkapcsolatok” a visszaterő témája, de gondolati, formai közhelyeknél nem jutott tovább. Színházi effektusokat (fény, díszlet, hang stb.) használt, s ez inkább vakmerőségről, mintsem éleslátásról tett tanúságot. Az ír *Riverdance* együttes például remek atmoszférát tudott teremteni színházi effektu-

sokkal, egy hasonlóan stilizált etnikai mozgáskincs kiteljesítése érdekében. Cortez szárnybontogatásaihoz a másfél óra túl hosszúnak tűnt, olyannyira, hogy volt, aki el is bóbiskolt. A magyar közönség Almadovar: *A róza neve* című filmjében láthatta Cortezt, egy fantasztikus idősebb női partnerrel, és az a néhány perc szívéttepő, felemelő és felejthetetlen marad minden néző számára. Hiába a világhír: nem minden arany, ami fénylik: Cortez egyelőre még nem egy koreográfus-zseni, és jobban jár, ha a közönség az Almadovar film néhány percére emlékezik, mint az Albert Hall másfél órájára.

Augusztusban, nem sokkal tartozása előtt, a Hackney Empire látta vendégül a szintén világhíres *Les Ballet Africain*, Guineából. Habár a *Ballets Africain* Franciaországban és Ausztráliában például rendszeresen hatalmas sikert arat, itt, az Albert Hallnál sokkal olcsóbb jegyeknek csak egy része kelt el, és leg több este gyakorlatilag csak a földszint telt meg. Ez főleg azért

elszomorító, mert az előadás egyszerűen fantasztikus volt.

A *Ballets Africain* Guinea minden vidékéről összegyűjtött hagyományos törzsi táncokat mutat be, hagyományos zenével és népviseletben, és egy összefüggő történetláncra fűzi fel őket. A táncosok elképesztő energiával és hihetetlen technikával rendelkeznek. Az afrikai mozgáskultúra alapját képező függetlenített mozdulatok virtuózai, és ezt még akrobatikával fűszerezik. Testük, a legapróbb lehetőségekig, *mosolyogva válik eggyé* a dobok kérlelhetetlen ritmusával: teret, időt és transzcendenciát fölényesen uralnak. A cirkusz, a példabeszéd, a tánc, a zene, a (fél)meztelenség még eredeti egységünkben, műnemekre fel nem osztottan, jelenik meg: ezekben a táncokban. De ami igazán felemelő, hogy a test sem vált még el a lélektől, mint a szekuralizált nyugati kultúrákban. A táncosok semmit nem szígyellnek, mindent beleadnak technikájukba: testüket, lelküket. És ennél igényesebb művészet nincs. A közönség tombolt,

volt aki sírt. Szundikálás nem volt. Bárcsak többen tomboltunk volna.

A 97-es év elejének „nagy eseménye” a Cortez-turné volt. Az év végére pedig *Sally Potter: Tangó leckéjét* kiáltották ki egyhangúlag a brit kritikusok „azt muszáj megnézni”-nek. Sally Potter Virginia Woolf *Orlandó*-jának filmrevitelével tett szert hírnévre. Az *Orlando* egy ízig- végig művészfilm, érdekes, szürrealista képvilággal, és pikanti- riái közé tartozik, hogy a rendező I. Erzsébet királynő szerepét a birodalom egyik leghíresebb, éltes homoszexuálisára, Quentin Crispre bízta. És amennyire képileg és intellektuálisan telített és kihívó film az *Orlando*, annyira egyszerű a *Tango lesson*: fekete-fehér, önéletrajzi történetet mond el, lineáris elbeszélő technikával, és egyenes szókimondósággal. Sally Potter saját személyén keresztül ábrázolja az angol középosztálybeli nőt, akit elkap az etnikai láz, és a tangóban keres menedéket, értelmet és persze önmagát. Potter remek példája az önzésnek és önhittségnek. Az elkényeztetett középosztálybeli értelmiségi, akinek már mindene megvan, most valami „másra” vágyik: a tangó szenvedélyére. És azt hiszi, úgy érzi, hogy ezt meg is kapja, el is éri, sőt végül tükrözi is. Potter ügyesen megtanulta a lépéseket, de ettől még nem lett jó táncos. Sajnos, ezt senki nem árulta el neki, és azt sem, hogy ha egy jó táncfilmet akar csinálni, ne magának ossza ki a női főszerepet. Ha pedig jó pszichológiai ábrázolást akar, úgy több kegyetlen őszinteségre lenne szüksége.

Az angol lelkületet, beleértve affektáló büntudatát, évszázadok gyarmatosítása kovácsolta azzá, ami: nem más kultúrák elcsajátítását, hanem kisajátítását tartja természetesnek. Potter filmjének is az a gyengéje, hogy ezt a kisajátítást egy önzetlen, sőt nagyvonalú gesztusként tünteti föl, és nem az érzelmszegény környezetből menekülő lelki sérült elkeseredett identitás-keresésének.

Forrai Éva
(London)

Magyar növendékek külföldön

Élet a párizsi Jeune Balletban

1996 őszén, 8. évfolyamos főiskolai balettnövendékként részt vettem a VII. Párizsi Nemzetközi Táncversenyen. Egyénileg indultam, így nem kis feladat volt a részvétel megszervezése. A felkészítést korábbi mesternőm, *Dvorszky Erzsébet* vállalta, anyagi támogatást a Soros Alapítványtól és szüleimtől kaptam.

A junior kategóriában a 36 résztvevő lány közül 13-an jutottunk a középdöntőbe. Sajnos a döntőbe már nem sikerült bekerülnöm, viszont a versenyt és a próbákat figyelemmel kísérő párizsi *Jeune Ballet de France* együttes vezetősége szereplésem alapján később felajánlotta, hogy a következő évadtól csatlakozzam a társulathoz.

A verseny során láttam, hogy nálam pár évvel fiatalabb táncosok milyen magabiztosan, felszabadultan mozognak a színpadon.

Ugy is éreztem, hiába van alapos technikai felkészültségem, a kevés színpadi gyakorlat, a nagy lámpaláz lerontja teljesítményemet. Továbbfejlesztésemhez feltétlenül szükségesnek tartottam a sok színpadi szereplést, így 1997 augusztusában elfogadtam a JBF ajánlatát, a főiskolától pedig évhalasztást kértem.

A Jeune Ballet de France együttese 1983-ban alakult *Robert Bertier* vezetésével. Tagjai 17–20 éves fiatalok, akik általában egy évig tartózkodhatnak az együttesnél. Ez idő alatt megtanulnak egy igen változatos, a klasszikus balettrészletektől a modern koreográfiáig terjedő repertoárt, s közel 100 előadáson vesznek részt.

Nehéz volt egyedül, francia nyelvtudás nélkül elkezdni az új életet Párizsban. Szerencsére már kezdettől fogva nagyon sok munkám volt. Sok újat tanultam, így például Bournonville-technikát, modern technikákat. Dolgozhatok olyan neves koreográfusokkal, mint Carolyn Carlson, Redha és mások. Szeretem táncolni Carlson *Underwood*-ját, bár engem főleg klasszikus és neoklasszikus darabokban foglalkoztatnak. Legkedvesebb szerepeim: *A hattyúk tava*, *Odetto-je*, *A szilfid nagy pas de deux-je*, valamint *Jean-Guillaume Bart Le Diablé á Quatre* című koreográfiájának főszerepe. J.G. Bart a Párizsi Opera Balett szólótáncosa, a kritikák magasztalják kristálytisza klasszikus technikáját, ezért nagyon boldog voltam, amikor azt mondta: „Te nagyon tisztán táncolsz!” Igyekszem megőrizni ezt a tisztaságot, ami nem is olyan könnyű. Nagyon hiányzik az instrukció, a szigorú, minden hibát észrevevő mesternői szem. Most látom, milyen szerencsésnek mondhatom magam, hogy a főiskolán olyan mesternőim voltak, mint *Dvorszky Erzsébet*, *Stimáczi Gabriella* és *Sebestény Katalin*.

Fotó: Csillag Pál

Odetto: Párczen Zsófia

Az együttesel turnéztunk Franciaország sok városában, s már hat afrikai országban is felléptünk. Január végén Mexikóba utazunk, ahol a *Mexikói Opera Balett* együttesével lesznek közös műsoraink. Több mint 30 előadásunk volt eddig, s most már elmondhatom, nem érzek olyan szörnyű drukkot a színpadon, mint korábban. Felszabadultabb vagyok, örülni tudok a táncnak, a játéknak, a közönség tapsának.

Párczen Zsófia

Fotó: Papp Dezső

Bozsik: *In Memoriam Isador Duncan*

A címszerepben: *Blaskó Borbála*

Hol nevelkednek Pina Bausch „Szegfűi”?

Bozsik Yvette indított el és ismertett meg először a kortárs táncsal, ezzel a furcsa, különös világgal, melyben kifejezési lehetőséget láttam a magam számára. A Táncművészeti Főiskola végzős növendékeként, '96-os diplomakoncertemen

In Memoriam Isadora Duncan címmel, Chopin zenéjére egy szólót készítettem. Javaslataira jelentkeztam múlt nyáron az Esseni Folkwang Hochschule-ba, a Wuppertalban működő *Pina Bausch és társulata* által irányított művészeti főiskolára.

A három napig tartó felvételi sorozat 170 jelentkezőjéből mindössze 20 ember nyert sikeres felvételt az iskolába. Esszenben egy új életbe csöppentem. Idén júniusban végeztem a 4 éves főiskola első évfolyamát. A napi 10-12 órás megfeszített tanulás mellett új embereket, új hagyományokat, szokásokat ismerhettem meg. A világ különböző országaiból összesereglett fiatalok hatalmas lelkesedéssel küzdenek nap, mint nap a tes-

tükkel. A diákok között a 17 évestől egészen a 29 évesig minden korosztály megtalálható. Sokan még csak most kezdnek ismerkedni a tánc fogalmával, de valami hallatlan ösztönös erő hajtja őket, amitől koordinálttá, rendszerezetté válnak mozdulataik. Nem is hinné az ember, hogy aki eddig zsonglorként, vagy pantomimművészként kereste kenyerét, micsoda hittel és varázserővel lép ki *táncosként* a színpadra. Az ambíciózus fiatalok saját koreográfiáikat is bemutatják az évről évre megrendezésre kerülő úgynevezett *Jungechoreographer* esteken, melynek fő célja a külvilág impulzusait a fantáziánk által mozdulattá álmódi.

Pina Bausch vezető táncosaj tanítanak minket a *szabad tánc művészetére*. *Malou Airaud*, *Pallai Ágnes*, *Dominique Mercy*, *Lutz Förster* és nem utolsósorban a még mindig aktív *Jean Cébron*. Oktatásuk teóriája: megmutatni a külső és belső benyomások kifejeződését és mélyrehatóan feltárni az ember belső világát. Nem egy fiktív követelménynek kell megfelelnünk, hanem azt kéri számon, hogy az ember *önmagához képest mennyit és hogyan fejlődik*. Nincs mérce! *Itt mindenki ön maga mércéje!* Az állandó gyakorlati óráink: klasszikus balett, modern technika, improvizáció, flamenco; elméleti óráink: tánc történet, a Lában Rudolf által létrehozott táncírás (kinetographia), a táncsal kapcsolatos aktualitások, melyet Pina Bausch impresszáriója tart és zene. Emellett néha dzsesszt és *Alexander-technikát* is tanulhatunk. Félévkor és év végén a vizsgák után nem kapunk jegyet, a tanárok személyenként mindenkiel megosztják a vizsgákon szerzett tapasztalataikat, véleményt nyilvánítanak a jövőbeni továbbfejlődésünk érdekében. Én is megbeszélhetem velük az esetleges problémáimat, nyitottak mindenemű javaslatra, mely a javamat szolgálja. Estéknél, ha marad még jártányi erőnk, Düsseldorfon keresztül Wuppertalba utazunk, hogy tanúi lehessünk Pina Bausch nagyszerű táncszínházi műveinek. A 20 órák kezdődő előadások előtt már órákkal a pénztárbablakoknál tolongó, zsigongó tömeg izgalommal várja, bejuthat-e a nézőtérre. Ilyenkor döbbenek rá, hogy a modern táncra mekkora igény és érdeklődés van manapság a világban.

Blaskó Borbála

Tükröződések

Kiállítás a berlini Georg Kolbe múzeumban

Oscar Bie (1846–1938), az ismert és jónevű német táncművész, tánckritikus, aki különös szeretettel a mozdulatművészet, az „Ausdrucktanz” megszállott imádója, istenítője és teoretikusa volt, a Gyagilev-féle *Ballet Russes de Monte Carlo* 1910-es első berlini vendégtájkakor a szívéhez és tollához kapott. „Mától kezdve másképpen kell értékelni a táncművészetet!” – kiáltott fel, a *Der Tanz* című újság kritikájában.

A korabeli leírások szerint nemcsak a táncszakma, de a társzművészetek szinte valamennyi reprezentánsa toladott, özönlött a színházba. A csak szórványosan eljutó hírekből ismert baletteggyűttes fellépése egyszerre lett szenzáció, s egyben művészileg is fokozottan inspiráló, egyedülálló esemény. A német főváros közönsége ájuldozott az orosz művészekről, s az addig felállított mozdulatművészeti teóriák, az egyleti minőségű táncsoportok munkáiból, kezdetleges önálló estekből, dilettáns operai táncbetétekből táplálkozó német elképzelések alaposan megintogtak.

Miután – sajnos – a még gyermekcipőben járó filmgyártás az Orosz Balett előadásairól nem készített, nem készíthetett felvételeket (megnyomorítva a hálás utókor?!), a balettművek elképesztő hatásától és sikerétől felbuzdulva festőművészek, rajzoló, szobrászművészek és fotósok invitálták műtermekbe az orosz művészeket, vagy könyörögtek bebocsátási engedélyért a napi próbagyakorlatokra.

Georg Kolbe: Nizsinszkij

Tükröződések címmel adott helyet a berlini *Georg Kolbe* múzeum a Gyagilev-féle Orosz Balett 1910-es, 1912-es és 1914-es vendégtájkáról, és annak a német művészetre gyakorolt kisugárzásáról szóló kiállításnak. „Mellékletként” egy 250 oldalas, nagy szakértelemmel és gondnal elkészített tanulmánykötetet (49 DM) is kiadtak, amelyet nemcsak számtalan eredeti fotó, műsorfüzet, díszlet és jelmeztervplakát, de sok igen okos tánc-történeti szakírás is gazdagít.

A több teremből álló, háromszintes, Berlin zöldövezetében lévő egykori műterem-villa, ahol Georg Kolbe élt és dolgozott, ma a művész hagyatékaként a várost szolgálja – valamennyi termében ezen alkotások kéz a kézben, harmonikus megértésben Stravinsky muzsikájára egy elképesztően szép előadást produkálnak; megismételhetetlenül. Festmények, rajzok, skiccek: *Max Slevogtól*, *Georg Kolbétól*, grafikai gyors pillanatképek: *Ludwig Kainertől*, *Ernst Opplertől* s *Max Pechsteintől*, míg a házigazda Kolbe lenyűgözően plasztikus Nizsinszkij-szobra int táncra...

Szinte egyedülálló csemege az az ötfi-gurás, meissenai procelánba „öntött” kompozíció, amelyet *Paul Scheurich* készített *Fokin: Karnevál* című balettje hatására, Tamara Karszavináról, mint Colombina és Vaclav Nizsinszkijről, mint Harlekin.

Már maga a gondolat is hátborzongatóan szép, hogy nyolcvan évvel ezelőtt ezekben a helyiségekben, ez a két zseniális táncművész „táncolt modellt” Georg Kolbénak is.

A kiállítás egyik munkatársa hívja fel a figyelmemet az egykoron igen jónevű Schneider-fotóműterem egyik ismert *Anna Pavlova-sorozatára*. Miután a muzeális értékű anyag védelme végett fotografálni nem lehet, így elkészeredésemben veszek egy pár kevésbé sikerült képeslapot.

A csodás véletlenek összjátéka, hogy ugyanaznap délután a berlini bolhapiac-on, egy cigarettareklám-színészalbum hátsó traktusából szinte *élmézuhan* a *hatdarabos sorozat*. Megbabonázó pillanatok...

Königer Miklós
(Berlin)

„Terpszikhoré jegye alatt”

Marie Taglioni, a balettromantika királynője – I. rész

Marie Taglioni – A kép a stockholmi Dansmuseet tulajdona

Marie Taglioni bizonyosan a legfontosabb balett-táncosok egyike, aki valaha is élt... A legfontosabb alatt nem mindig a legjobb értendő. A kortársak leírása persze aligha megbízható, ennek ellenére a tánc-történet ma is a legnagyobb balerinaként tartja számon. Miután a stílusok és a balett-technika hihetetlen mértékben változott, a tegnapi sztárjai aligha versenyezhetnének a maiakkal. Maga a „nagy” Taglioni, amikor 68 évesen részt vett egy balettelőadásán – Emma Livryt látta (akit kevés növendékei közé sorolhatunk) –, így szólott mellette ülő kísérijéhez: „Az én időmben mi nem tudtunk így táncolni.” Ezt megerősítik a későbbi intelligens, és magukat objektíven látó balerinák is. Például Tamara Karszavina, aki egy kicsit kétségbe vonta a maga tudását a későbbi kortársakat látva. De ugyanez vonatkozik Margot Fonteynre is, aki úgy tartotta, hogy az ő technikai tudásával ma (az 1960-as években) nem vennék fel egyetlen komoly balettkolába se.

Marie Taglioni 1804. április 23-án, Stockholmban született. Apai ágon régi, olasz balett-táncos generációból származik, a papa Filippo Taglioni. A svéd mama egy tenorista lánya. Így a kis Marie-ben az

észak hidegsége és az olaszok szenvedélyessége egyaránt keveredik. *Balett-tanulmányait* – no, de hogy is lehetett volna másképpen –, *apjánál kezd*, majd a kor nevezetes balettmesterénél, Coulonnál folytatja. Az 1822-es bécsi bemutatkozáson táncol először a nagy nyilvánosság előtt. A balett címe szinte profétikus: „Egy fiatal Nympha fogadtatása Terpszichore udvarában.” A táncot kedvelő múzsa nem csak fogadta, de befogadta is őt. Sőt, a múlt században, ha valakiről el lehetett mondani, hogy „Terpszikhoré jegye alatt” született, az Marie Taglioni volt.

A nagyon jól kalkuláló atya fokozatosan formálta lányát. A zord és kérlelhetetlen Maestro Taglioni lányából addig soha nem látott balett-technikai és stílusmegújító csodát faragott. A bécsi bemutatás után, mindenki ellenében, nem volt megelégedve lányával, és napi hat órát gyakoroltatta; reggel, délben és este, két-két órát még az esti fellépések mellett is. Olyan bonyolult lépésekkel teletűzdelve, amiket a ma legtökosabban leírt régi Bournonville-i vagy az olasz Enrico Cecchetti-féle balettkolai tananyag sem ismer már. A leckék alatt Marie gyakran zokogott a fájdalomtól, míg a másik szobában a mama fojtotta el a sírását. Szomorúan jegyezhetjük meg, hogy az „Ecole” klasszikus balettkola lépés- és mozdulatanyaga ma már sajnos a felére csökkent.

Egy sokatmondó történet illusztrálhatja a fentieket. Már Európa-szerte elismert balerinaként Taglioni Londonban vendég szerepelt és a napi gyakorlatokat ott is kérlelhetetlen apja vezette. A hotelben, ahol laktak, egy vendég panaszkodott, hogy nem tud nyugodtan sziesztazni a felette lévő szobából áthallatszó dobogás miatt. A hoteltulajdonost papataglioni alaposan leteremtette: „Le is törném a lányom lábait, ha hallanám a lépteit.” A népszerűsítő tánc-történészek tévesen neki tulajdonítják a balett spicc-technika feltalálását. Mint sok más újítás, ez is egyszerre és fokozatosan alakult ki. Az akkori spicc-cipők még alig kikeményít-

tett „blokk orral” voltak ellátva. A szárnyalást elősegítő és szimbolizáló, puha spicc-cipő csak másodpercekre adhatott segítséget a súlytalan lebegéshez, ami a romantikus balett egyik alapismérve. A balettkosztüm alapos megváltozása és megújulása is hozzájárult az új stílus kikristályosodásához. A térd alatt és a boka között végződő, ún. romantikus „muszlin géz” tűtű szintén jelentős része e stílus színpadi illúziójának. *Így született meg a fehér balett.*

Filippo Taglioni, mint *stílus-teremtő koreográfus* – pontosan a lányához viszonyítva – a kortársak kevésbé értékelték, hisz Marie Taglioni olyan döbbenetes benyomást keltett a korabeli nézőkben, mint a repülést, szárnyalást poétikusan kivetítő, újszerű táncos, hogy mint „balett-ikonográfiai” egyéniség, mindent és mindenkit háttérbe szorított.

De hát ki gondolt ott a koreográfusra? A kritika, a kortársak szinte kizárólag Marie Taglioni foglalkoztak, és ez aligha lehetett csoda, hisz a büszke apa, aki teljes tudatában volt lánya különleges és egyedülálló képességeinek (fokozott muzikalitás,

Filippo Taglioni–Jean Schneizhoeffter: *A Szilfid* (1832)A címszerepben: Marie Taglioni
James: Paul Taglioni

végtelen kecsesség, könnyedség és elegancia), saját magát tudatosan szorította háttérbe. Párizsi, 1827-es bemutatkozásuk egy korszakot nyit meg. Ahogy a korabeli kritika írta, a romantika a tánchoz lett applikálva. Marie Taglioni *Meyerbeer* ma már sajnos ritkán játszott operája, az *Ördög Róbert* balettbetéjében mutatkozott be, ahol az akkori idők ízlésének megfelelően a francia nagyoperában, lehetőleg a második felvonásban egy nagy balettbetének kellett szerepelnie. A szín egy kies kolostor és a sírjából kikelő apácák megelevenedett vezetőjét Marie táncolta. Az akkori kor gázlámpa világításával a kép kísérteties látványt nyújthatott. Innen számítható a romantikus balerina mint „imidzs” és stílus, földöntúli jelenése; „Szilfidek, Undinék” és „Villik” lakják be a színpadokat, majdnem egy századon át. Ez a domináns figura a múlt századi balettromantika fénykorának és a későromantikus balettek világának központi alakja. Az álom és realitás ütközése a főtéma, ahol szinte klisére készülnek a jobb vagy közepesebb balettek. Ezek egyik legjobbjai és prototípusa 1832-ben *A Szilfid*, amely szerencsére a mai napig fennmaradt.

Filippo Taglioni koreográfiái – sajnos, egy kivétellel – nem maradtak fenn; bár minden, magát valamire becsülő balettmester leírta balettjeit, így ő is. A librettó és partitúra ismeretében és a balett-technikát alaposan ismerő szakértők ezek alapján életre tudták kelteni „A Szilfid”-et, a párizsi Roland Petit *Balett* számára a 40-es évek végén Victor Gsovsky újítja föl, majd 1972-ben, szintén Párizsban, Pierre Lacotte a Párizsi Operának készíti el, ha nem is pontos, de az eredetivel stílusban nagyon összevágó verzióját, amely lépésanyagában is korhűnek tekinthető.

Taglioni fontosságát és hatását nem kell talán bizonygatni azzal, hogy stílussteremtő példaképpé tudott válni, hisz a kortársai és az utána következő generációk minden valamirevaló nagy balerinája sem akart más lenni, mint Taglioni. *A Szilfid* valóságos balettforradalomnak számított. A Budapesten az 1970-es években játszott August Bournonville-verziója Hermann Løvenskjöld zenéjével persze „csak egy engedély nélküli, kalózkodó produkciónak számíthatna a Taglioni család féltékeny szemében.” A dán Bournonville nem kapta meg Koppenhága számára Jean Schnetzhoeffler eredeti zenéjét, Pilippo Taglioni pedig túl sokat kért a dánoktól, és még azt is követelte, hogy kizárólag lánya játszhasza a balett címszerepét, ezért szóba sem jöhetett a koppenhágai eredeti bemutató. Bournonville ezek után 1836-ban maga kreálta meg saját verzióját. Miután Marie Taglionival ő is táncolt „A Szilfid”-ben, a dán variáns valszínű közel áll papa-Filippo „ne nyúlj hozzá verziójához”. Tehát ma ez a két változat egy letűnt kor balettelményének örök tanúja.

Hézsó István
(Amszterdam)
(Folytatjuk)

Két premier – két címszereplő

Falstaff: Sólyom-Nagy Sándor

Pályájának kísérőtársa a *Falstaff*, Verdi utolsó remeke. Már az 1965-ös Erkel-Kodály énekversenyen énekelt Ford monológját, később színpadi szerepei közé sorlódtott, néhány éve már a címszerep birtokosa. (Énekes truvájként, televíziós portréfilmjében, Ford-Falstaff duettet láthattunk

Verdi: Falstaff
A címszerepben: Sólyom-Nagy Sándor

Fotó: Mezey Béla

tőle.) Ahogyan gazdagodott pályája, úgy érlelődött egyre jobban ehhez a lírikus komédiához, amely a legnehezebben előadható művek sorába tartozik; Falstaff pedig igencsak próbás feladat. Sólyom-Nagy Sándor Falstaffjának lényege: *költészettel tölti meg a nagy szájhős, a hazugságokkal édesített szürke hétköznápok „bajnokát”*. Meggyőzően emberi, érezteti: a műben az önmagát leleplező nagy olasz mester, az ábrándok álmodójának sorsa is jelen van. Ezért nem engedi, egyetlen pillanatra sem, hogy öncélú komédiázásba forduljon a játék. A komolyság külön szellemi súlyt ad Falstaffjának: „becsületmonológjában” a valóság kicsinyessége fölé emelkedik, kelepccs randevújára különös, méltósággal koreografált hódolattal érkezik, kezében egy szál virággal, száján formálódó szerelmes esküvessel. A zárójelenetben pedig, mint a szépség álmodója – a különben meg nem értők megalázása ellenére – mindenki fölé emelkedik. Valóban: „mi lenne velük nélküle?”. Sólyom-Nagy Sándor elmélyült kifejezőkészsége, csiszolt énektechnikája párosított alakítással varázsolta Falstaffját.

Turandot: Fekete Veronika

Ha a baritonisták számára Falstaff a próbatétel, úgy a szopránoknak minden bizonytalansággal *Turandot*. Puccini nem kímélte a címszerepre vállalkozókat: tökéletes és biztos magasságokat kíván, nem szólva az átütő erejű közép- és mélyregiszterekről. Nem véletlen, hogy eléneklésére csak bi-

Puccini: Turandot
A címszerepben: Fekete Veronika

Fotó: T. Szántó Péter

zonyos pályaidő eltelte után vállalkoznak a drámai szopránok. Fekete Veronikát jó időben „érte el” Turandot. Nem tartozik a „túlterhelt” művészek közé: *Éjkirálynő, Szilágyi Erzsébet, Constanza, Abigél* – szerény repertoárja. A Turandottal, biztosan állíthatjuk, pályacsúcsra érkezett, ahonnan – egy kis szerencsével, no meg segítséggel – a világhírnév is ígérkezik. Mind zenei és vokális hozzáállása, mind szerepfarmálása nemzetközi rangú. Már megjelenésével uralja a színpadot. A hatalom jelképeként állandó izzás, szinte az utolsó pillanatig a mindenki felett uralkodó Turandot. Fátyla mögött azonban jól érzékelhető zaklatottsága, legyőzöttség. Így válik a megszo-kott bálványból érző asszonnyá, a szenvedély tüzeit elfogadó Nővé. A ritkán tapasztalható közönségsikerhez hozzájárult Kovalik Balázs ugyancsak kimagasló rendezése és Rico Saccani karmesteri remeklése, aki új színekkel, zenei hangzásokkal növelte az előadás rangját, s benne Fekete Veronika hazai színpadot túlnövő teljesítményét.

Mátai Györgyi

CONTENTS

Volume 29 • No 1. 1998

NATIONAL PROGRAMME SUGGESTIONS	2	DANCE HISTORY IN DRAWINGS	
NEWS IN HUNGARY	4	Mariann Bottyán - Zsuzsa Kaán: <i>How did Noverre Become a Ballet Reformer?</i>	24
NEWS FROM ABROAD	5	HOME MIRROR	
EXHIBITION GUIDE		*Sándor Timár: <i>Dance House - 25 Years of Serving the Youth</i>	25
<i>Dances of Nations - 1. - Dance photos from the Falvay-collection</i>	6	Sándor Timár: <i>Guests of the Municipal Culture Hall at Advent</i>	26
FAREWELL		Károly Rollinger: <i>Junior Hungarian Dance Competitions '98</i>	27
<i>Iván Szabó /1913-1998/</i>		28 Congratulations to the Awarded Artists!	
Obituary by Iván Vitányi	7	WORLD MIRROR	
Farewell speech by Ferenc Novák		*Zsuzsa Kaán: <i>Light and Shade in the Repertoire of Het National Ballet –</i>	
TOPICAL	9	28 A Snapshot of the 50th Holland Festival – part 3	
INTERVIEW		Magda Zalán: <i>From the Mexican Stag-Dance to Chinese Modern Ballet –</i>	
Gedeon Dienes: <i>“Orchestica is my Movement Philosophy” -</i>		<i>Post-folkloric and neo-ethnic dance ensembles in Washington – part 2</i>	30
Interview with movement artist <i>Mária Tatai</i>	10	32 Éva Forrai: <i>London – in Ethnic Fever Hungarian Students Abroad</i>	
WHO ARE YOU...		33 • Zsófia Párczen: <i>Life with the Jeunne Ballet in Paris</i>	
<i>...John Taras? - “I consider Balanchine to be the greatest choreographer” –</i>		• Borbála Blaskó: <i>Where do Pina Bausch’s Carnations Grow ?</i>	33
Interview by Katalin Lórinç	12	Miklós Königer: <i>Reflections –</i>	
REVIEW		34 Georg Kolbe Exhibition in Berlin	
*Zsuzsa Kaán: <i>Unfinished Past - the new programme by the Fáklya Croatian Dance Ensemble</i>	13	DANCE HISTORY	
*Anna Pór: <i>The Vasas Legend</i>	14	István Hézső: <i>“Under Terpsichore’s Sign” –</i>	
Tibor Vadasi: <i>Threefold Dance Mirror - a documentary programme by MÁNE (Hungarian State Folk Ensemble)</i>	16	35 Marie Taglioni, Queen of Ballet in Romanticism – part 1	
*Ágnes Gelencsér: <i>La Fille mal Gardée with New Dancers in the Main Roles</i>	17	OPERA BOX	
*Ágnes Gelencsér: <i>The Rambert Dance Company in Budapest</i>	18	36 Györgyi Mátai: <i>Two Premières – Two Title-role Artists</i>	36
Zsuzsa Kaán: <i>Memory Disorder – notes on a review</i>	19	37 CONTENTS (in English)	
*Zsuzsa Kaán: <i>Savages - Pál Frenák’s Company at the Petöfi Hall</i>	20	38 NEWS FROM HUNGARY (in English)	
HOME MIRROR		39 NEWS FROM ABROAD (in English)	
<i>Opera Ball in Budapest - for the third year (photo report by Béla Kanyó)</i>	21	40 EXCERPTS (in English from the articles with * marks)	
*“europaS” Hungarian Dance Award - for the Fifth Year	22		

• The No 1. issue gives a selection from among the events held up until February 28, 1998.

• The articles in the journal do not necessarily reflect the opinion of the publishing house and that of the editorial board.

Ballet

The **Mrs Téri Margit Horváth Foundation of Ballet Masters'** prizes were again presented in three categories this year. The awarded artists were **József Cserta**, soloist at the Hungarian National Ballet, **Katalin Sebestény**, ballet master at the Hungarian Dance Academy and **Imre Dózsa Jr.**, who is a ninth grade student at the Hungarian Dance Academy. The prizes will be presented to the artists on **March 17th** in the Bertalan Székely Room at the Hungarian State Opera by **Evelyn Téri**, a chair-woman on the Board of Trustees, ballet master and special correspondent working in Vienna.

Folkdance

New Year Welcome was the title of a series of significant traditional programmes, lasting for two days and organized in Budapest. In the morning of **January 31st** the **Folkdance Anthology '97** programme was held in co-operation with the **György Martin Folkdance Alliance** at the Erkel Theatre. On the same day, the **Folkdancers' Ball** took place at Almási tér Recreation Centre. The **Elemér Muharai Folkart Alliance** had arranged that its **Kalákadance** take place prior to the ball, and was an event which saw numerous tradition-preserving guest ensembles participating both in organisation and performance. The following day, the **Heritage Children's Folkart Society** had organized a rich programme for their new cast, in which junior groups from nearly all over Hungary participated. The audience at the Erkel Theatre could also see performances by the prize winners of the Children's Solo Dance Festival, held in Szarvas.

* * *

Seventy-one performances by the **Honvéd Dance Theatre**, the **Budapest Dance Theatre**, the **Bartók Dance Ensemble** and the **Bihar Dance Ensemble** will take place in 1998 in co-operation with the Budapest **Folklore Centre**. These ensembles will stage with great care and expertise the rich dance traditions of the various Hungarian regions. Director **Gyula Urbán** and his colleagues are considering

FOLKLÓR CENTRUM
FOLKLOR THEATER

broadening the range of their cultural services: in the tourist season they are offering authentic gypsy folklore programmes for interested Hungarian and foreign guests. It was as part of this project, that on **February 13th**, there was a highly successful performance by the **Bartók Dance Ensemble** with the **Kalyi Jag Ensemble**.

* * *

On **March 14 and 15** the series of events of the **17th Dance House Meeting and Folkart Fair** will be held at the Budapest Sports Hall with contributions from the **Dance House Guild**, **Heritage Children's Folkart Society** and the **Alliance of Folkart Ensembles**, which is to commemorate the **150th anniversary of the 1848 revolution and fight for freedom**. Visitors to the event will be able to experience folkmusic, folkdance and other folkartistic products from many amateur and professional performers, junior and adult folkdance en-

sembles, students of music schools and various folkartists who care for tradition. The most outstanding programme of the two-day long series will be **Eastern Dance Storm**, a large-scale international folkdance production which, on **March 13**, is also the opening gala performance of this year's **Budapest Spring Festival**.

* * *

In the framework of the **Kaposvár Spring Festival**, a rich series of programmes, the **Somogy Spring '98** will take place between **14 and 30 March**. Besides the concerts, exhibitions and conferences (dance will also be assigned to an important part). On **March 15** the **Somogy Dance Ensemble** will present its programme at the Gergely Csiky Theatre and, between **March 21-25**, the **International Folkmusic and Folkdance House Meeting** will take place between offering colourful, open-air programmes. On **March 20** this series of events will be completed by the programme **Kaposvár is Welcoming Budapest**, an all-day long presentation by the **Somogy Folkmusic Band** and the **Somogy Dance Ensemble** to the Budapest audience of Vörösmarty square.

* * *

This year, the **Bartók Dance Ensemble** is celebrating its 40th anniversary. It is for this occasion, that they will present on **March 21 and 29** a performance in conjunction with the **Hargita State Transylvanian Folk Ensemble** in the Folklore Center; bet-

ween **April 3 and 5** they will take part in the **Zalaegerszeg Chamber Dance Festival** and on **April 25 and 26**, in the Budapest Culture Centre, they will perform again, this time on the occasion of the International Lad's Competition and Commemorative Programme, commemorating György Martin. The same venue will house the **Bartók Children's Groups** programme, which they will also join in performance with on **May 9** and then, in addition to their regular folklore programmes, the **Bartók Ensemble** will take part in the **Festival of Europe Prize Winning Ensembles** to be held in Székesfehérvár between **August 14 and 23**.

Contemporary Dance

The **Workshop Foundation** and its partner organisations in New York (the **Dance Theatre Workshop** and **Danspace**) are arranging the **Young Dance Artists' Meeting from Eastern and Western Europe** at the **Mu Theatre** between **March 21 and 23**. The aim of the meeting is to enable contemporary dance artists, who live next to but yet isolated from one another, to familiarise themselves with one another's work, exchange their views and have the opportunity to participate at a festival in America. At the meeting, ten Hungarian dance artists or ensembles will present a 10 minute long workshop activity: **Panja - Putto**, **Réka Szabó's** group, **KompMánia**, **Off Ensemble**, **Kata Péntek**, **Cie 2 in 1**, **Phobos**, **Eszter Gál**, **Shaman Theatre**, **Zsófia Nemes-Attila Király**. The other foreign dancers (Czech, Slovakian, Croatian, Slovenian, Russian and Latvian) will also present **showcase** programmes. The meeting is of even greater importance in that it will for the first time be held in Budapest, with the participation of Hungarian and foreign organizers as well as dance experts.

Stop Press News

Philip Morris Hungarian Ltd. has signed an agreement in which it offers itself as chief sponsor to the **Alliance of Hungarian Dance Artists**. The agreement was signed on **March 26** in Budapest by vice-managing director **Gábor Garamszegi** and **Antal Fodor**, administrative member of the presidency of the dance alliance. In accordance with the agreement, Philip Morris will sponsor the first **All-Hungarian Dance Meeting and International Dance Video Film and CD-ROM Festival**, to be held between **May 15 and 25** in **Győr**. The festival will be the first of its kind. The audience attending the festival will not only get an overall picture of the highest achievements of Hungarian Dance at present, but will be able to see the best ensembles, video films and CD-ROMs available. Philip Morris feels highly honoured to be the main sponsor of this important event.

Hungarians in the World

The Savaria TSE from Szombathely succeeded in reaching the finals of the **Latin Mix Formation World Championships**, which were held in Munich in December 1997 and won fourth place (a brilliant achievement). Hungarian dancers cannot have been expected to reach a higher position, in the light of their second placing in the European Cup and the first in the Austrian Open. Several years before this, in 1988, the Savaria TSE, although not reaching the finals, did come fifth at the World Championships under the leadership of **Anikó Kiss (Mrs Rimányi)**. From 1997 it has had a new choreographer, **Ágota Berta (Mrs Horváth)** whose work has also been assisted by the internationally acknowledged professional German coach **Marcus Sónyi**. It will also depend on them, how well Savaria will do in the **European Championship of the Latin-American Formation Dances on May 16** at the Budapest Sports Hall, considering that Botafogo, their rival team from Budapest, came sixth in the finals in 1993 and was led by Tibor Dalotti.

* * *

The Haag meeting of the **European Centre of the World Dance Alliance**, held between **February 7 and 9**, compromised on and then passed a bid for a work-project outlined by the leaders of its eight committees. One of these, the Committee for Scientific Research and Documentation, under the leadership by **Gedeon Dienes** has, among other things, undertaken to care for and publicise EUDRID (European Dance Research Information Directory). Among the new members are Estrella Casera Garcia from Spain (director of the Committee for Technology), Wanda Riberio da Silva from Portugal (director of the Committee for Education and Health) as well as Neja Kos from Slovenia, who has agreed to supply all information needed. Thanks to the Soros Foundation, EUDRID, which includes the names of dance researchers and research institutions from more than thirty European countries, is also available on Internet:

<http://www.c3.hu/~dienesbu>

Ballet Competition

This year, the run of international ballet competitions began with the **Prix de Lausanne**, held between **January 27 and February 1** at Lausanne's Palais de Beaulieu.

It was followed by the **Third Rudolf Nureyev International Ballet Competition** for dancers aged 16-26, and held every two years in Budapest between **March 10 and 14**.

Next is the **USA International Ballet Competition** in Jackson, Mississippi, which will be

held between **June 13 and 28**. This competition takes place every four years and is for "juniors" aged 15-19 and "seniors" aged 20-26.

The **Varna International Ballet Competition** will be held between **July 18-29**. Important in terms of tradition, this competition which takes place every two years, is divided into two categories: Junior - for ages 15-19 and Adult - for those under the age of 26. The **Maya International Ballet Competition** will be held between **August 17 and 22** in St Petersburg, Russia. The categories "ballet" and "modern" are for dancers between the ages 17-26.

In Tel Aviv, Israel, the **Suzanne Dellal International Dance Competition** will be held only in the "modern" category between **October 19 and 28** for dancers between the ages 18-40.

And lastly, between **November 5 and 23**, the **Eighth International Dance Competition of Paris** will be held in two stages: first in "contemporary" dance, then in "classical" dance at the Champs-Élysées Theatre.

The gala evening for the winners in both categories will take place in the same theatre on **November 23**.

/Dear Riders!

We will cover the Third Nureyev International Ballet Competition in Budapest in our next issue ed./

The Festival of Vienna

The **1998 Vienna Festival**, always very rich in real musical and theatrical scoops, will play host to some outstanding celebrities and companies from international dance life. On **June 5** **Meg Stuart** from Bussels will arrive to premiere her new piece **Played Mind Out**, which had its first night in Stockholm last autumn. As always, the choreographer constructed her piece together with visual artist **Gary Hill**. (Meg Stuart has already been invited to the 1999 and 2000 Vienna Festival to present her other works).

On **June 10** **NEUER TANZ**, a contemporary dance group from Düsseldorf, led by **VA Wölfl**, will introduce themselves. They have moved as far away from traditional classical ballet-basics as possible. For VA Wölfl it is space which is the happening itself, whilst the movements are a kind of supportive device in order to create a "radical" stage-universe without any compromises.

However, the most significant event of this year's Vienna Festival, at least in the minds of the organizers was the guest performance by the **Frankfurt Ballet**, led by **William Forsythe**, their artistic director and choreographer. Forsythe can perhaps be considered to be the most daring reformer of classical ballet, bringing about whole new ballet aesthetics within his choreographies. The **Frankfurt Ballet** will premiere at the Theater an der Wien on **May 17**.

Barishnikov 50 Years Old

On **January 21** in New York, **Mikhail Barishnikov**, the most popular classical ballet star of today, celebrated his 50th birthday by giving a programme of four(!) parts. The most significant phases in the career of the ever young 50 year-old "Misa" are well-known by ballet lovers all over the world: he was the founder of Kirov, then when in the USA, that of ABTh, the NYCB and again the ABTh, at which he became director. In 1990 he founded the **White Oak Dance Project**. Then he went on a tour to California with his sensational festive production, **"Dance and Music Evening - with the White Oak Chamber Orchestra"**. His programme included the dance etude **Three Russian Preludes** (by **Mark Morris** to a piano solo from Shostakovich); the famous **Chaconne**; a choreography by José Limon (which he had composed for himself in 1942) and two more, brand new choreographies. One of them, choreographed by the young Morris-dancer **Kraig Patterson**, was **Tryst**, which brilliantly demonstrated Barishnikov's energy in movement. The last piece was **Heartbeat: mb**, in which the artist - with a little device fixed on his half-naked body -

Weekend MOVIES PERFORMING ARTS

The New York Times

danced on the amplified electric impulses of his own heart-beat. "This he did with such freshness and flexibility, that no living dancer could ever imitate him." - admitted the stern critics in the American journals.

REVIEW

PREMIER

Unfinished Past

The Première of the Fáklya Croatian Dance Ensemble in the characteristic choreographic iconostas of *Antal Kricskovics* nearly all the folkdance dialects from the Balkans have peacefully co-existed over the previous four decades, as have the most diverse musical trends and styles in the repertoire of *Fáklya* ensemble, his artistic group, which has regularly included them in its programme or even in one single choreography. The Croatian folk ballad did not jar with Bartók's percussion music, nor did the Macedonian tune jar with that of Musorgsky, the Catholic

Kricskovics-Balkan folkmusic:

The Prodigal Son
in the title role: *János Molnár*
his brother: *Ádám Halmos*
photo: *Béla Kanyó*

Serbian songs with Mikis Teodorakis or Kodály's *Missa Brevis* with Indian classical music. There has always been something which could unite the multifold dances and music in a harmonic unity: this was *Kricskovics's vivid picturesque fantasy*, with the help of which he, so to say, took the motifs in their roughness by the forelock and either battered or refined

them until they obediently suited the dancers' bodies like a kind of ancient ceremony veil.

Having seen *The Unfinished Past*, the latest programme of the *Fáklya Croatian Dance Ensemble*, I had the same impression. It is not only because he preserves the works of classical choreographers for his dancers

once joined by young colleagues, but also because his new choreographies or adaptations have the same complex creative concept. Just like in older times. After all; Kricskovics is one of those artists who gets his impetus to renewal from his temperament, obsession and not his age...

Zsuzsa Kaán
(p. 13)

REVIEW

The Vasas Legend

Stoller-Hungarian folksongs: Women's Rounds (Karikázó)
performed by the *Vasas Dance Ensemble*
photo: *László Tóth* (from *Ercsi*)

The Dance Group of the Vasas Artistic Ensemble is 50 years old

Dance is Whirling Around was the title of the festive performance, which opened the one-week series of jubilee events, held at the National

Theatre at the end of November. The history of this ensemble, whose well-established name dates back half a century to the interlude between the two world wars, began when the *Vasas gymnasts* performed the legendary *Prometheus*

Pantomime in its central building in Magdolna street. Having managed to avoid the watchful eyes of the police and the threat of censorship, this mime was to remember the hope of a nation who was guided out of darkness into light. The place in history of

the symbolic plays after Prometheus, was later taken by authentic folkdance and, within a short time (as early as 1948) the Vasas Ensemble won the folkdance competition in Gyula, where they presented the green-branch processions of Whitsuntide and dances from Kiskunság and Transylvania (performed to *Bálint Sárosy's* beautiful long shepherd's pipe accompaniment). Following this period, it changed its profile and a newer folkdance epoch began. In the 1960s, housed in Kőfaragó street in a new centre, they entered their avantgarde period, which was to be exemplified by *Károly Szigeti* and *Katalin Györgyfalvai*.

....And lastly, after having changed styles and directions several times during the previous decades, the ensemble went through a calmer period with rather more balanced circumstances for artistic and pedagogical work with artistic leader *Antal Stoller*. The programme held at the National Theatre gave an overall picture of the choreographer's artistic concept (originally an engineer).

On seeing this excellent dance group, celebrated on stage, in their central building, the crowd filling the house from the cellar to the upper floors, the generations of former dancers, with babies in their arms, others with greying hair, I remember Magdolna utca and the first free May performance. The tree that started to grow then allowed strong roots to push deep into the ground. Now the tree seems to have grown wide, spreading branches that will last for at least the next half a century.

Anna Pór
(p.14)

REVIEW

REPERTOIRE OBSERVER

La Fille mal Gardée - New Dancers in Title Roles in the Erkel Theatre

The first new dancer to play the part of Lisa in *Sir Frederick Ashton's* charming repertoire ballet was *Krisztina Végh*. She had to create a girl who had been brought up in a strict family, but who cleverly dodged her mother, the rich widow, in order to be able to marry her secret lover, the poor Colas, instead of her wealthy stupid suitor. *Krisztina Végh* is an excellent classical dancer and it was no wonder that she paid special attention to the classical details. During the course of the performance she became more and more relaxed in addition to getting better and better in her acting, as the performance went on, she danced with increasing beauty. Her clear technical accomplishment and her characteristic line deserve special mention. Her partner, *József Cserta* has already danced the role of Colas several times, but never so brilliantly. He really seems to be fulfilling the expectations of the professionals since his arrival on stage. It can still be recognized, though, that he needs to concentrate most on the technical solutions which, at times, hinder him in his artistic expression.

The role of the mother Simone was taken, along with great expectations and anticipations, by *György Szakály*. After such famous predecessors (*Viktor Fülöp* and *László Pethő*) he would have to make it really suit his character. It is unnecessary to say that this was not an easy task, consequently it is not

surprising that, during this very first performance, he has not been able to hit on the real character of this figure: he acted a slightly older woman than was needed and such was the extent of her grumbling that he missed the ease of the playful comedy. *Szakály* is a sensitive and versatile artist, who will surely not need long to authentically and powerfully present *Simone's* part. At present, there is no other artist among the principal dancers at the Opera who, in terms of age, would better suit this rather demanding but very rewarding role.

Ágnes Gelencsér
(p. 17)

REVIEW

GUEST PERFORMANCE

The Rambert Dance Company in Budapest

I feel rather lucky to have been able to meet the *Rambert Ballet* any in Budapest after twenty-three years. I was able to see *Christopher Bruce* dance in the prime of his life, I was able to see his early works - but this time I saw his magnificent mature choreographies presented at the Comedy Theatre. They had been of great delight to me then and were now as well, with all their similarities and differences.

The recently choreographed *Petite Mort* ("Little Death") by *Jiri Kylian* opened all 3 performances in Budapest. When selecting from *Kylian's* numerous works, *Bruce*, no doubt, made the right choice since this 15 minute long piece was best suited to evoking the tune of the whole evening. He used *Mozart's* piano concertos - often

regarded to be his finest compositions - to the slow movements of which he choreographed his work for six male and six female dancers. It is nothing else but "life-sensation", conceived with reserved delicacy, and its main concern is *conflict* between Men and Women. It is short time that they spend with each other, i.e. "little deaths". The dance composition of each couple is different, all of them looking gracefully when mixing classical-modern dance languages. Only by seeing it, is it quite easy to detect the typical *Kylian-like* means...

Two pieces by *Christopher Bruce* were presented in the following part. One of them was *Stream*. This is how the programme had it, although, having seen it, it would have been more accurate to translate it as "Follow", since the quintessence of the piece is *continuation*. *Stream's* main inspiration was the music of *Philip Chambon*. It is the third time the pair have worked together and according to the choreographer, they are more successful every time: they even understand each other in their instinctive reactions. The fact is, it is a master piece, which is about our streams of emotions, impossible to be put into words. As if natural elements would appear in human relations: tempest, mild breeze, flowing rivers, whirling, falling leaves. Examining the complex work it is possible to detect changes in rhythm and (sonoral) intensity making the choreography either softer or more dynamic seamlessly. It was a direct hit to have included *Rooster* as the final piece: it conjured up *Bruce's* memories of his teenage-years. To the music of the Rolling

Stones, who were very popular then, the shy boys would strut around and condescend the girls - who they would not even dare to get near to. Bruce treats humour with careful attention, and, of course, he expresses this with a lot of dancing and characterizing movements. There is everything, even rock and roll to be found here, suggesting the Elvis-kind of entertainment for young people at dance events in little towns in the 1960s and 1970s. There is an excellent twist in the ending: the poshly dressed Rooster, not a successful, original man, steps forward as if he were in the limelight and pulls a rather self-assured face. This is a highly effective ending to the piece. Curtain. And, of course, thunderous applause. All the twenty-two dancers of the *Rambert Dance Company* have excelled. They have proved with their complex training that nowadays, members of companies in the forefront of dance, have to be able to know everything: any of the classical and modern styles required by the choreographer taking his turn with a certain company. In order to do this - perhaps needless to say - you have to work preterhumanly hard. It would be nice to meet them more often, and not just every 25 years.

Ágnes Gelencsér
(p. 18)

REVIEW

QUEST PERFORMANCE

**Savages - Pál Frenák's
Company at the Petöfi Hall**

The umbilical cord reaching to the upper flies connects one

giant embryo with another, an alien world. The "embryo" - one of *Compagnie Pál Frenák's* dancers - plastically shows the phases of evolution moving plastically, then rises into the air to the strange sound effects as if floating in the invisible forewaters of space - next it is "born" accompanied by an unearthly scream. This much is the prelude to the *Frenák-première Savages* but does still suggest and determine the dominating tone and atmosphere in which the dancer-choreographer communicates.

Following it, the dancers become *children, adolescents* who are fighting grudgingly in their mature bodies. The boisterous impulsion of all four of them, their unremitting energy, the values and talent residing in them, all glide out. Their futile efforts and loveless lives make them even more forceful and aggressive. They get undressed with the exception of a pair of white socks, crawl on the floor and roll about. Yet, in *Savages* it is the soul that is trembling in the deepest parts of the naked bodies; it is a piece, in which nakedness does not suggest exhibitionism but the humiliating stripping of the personality. The four strings, which are swung onto the stage do not only reflect the umbilical cord from the beginning but, symbolically, are hand-holds in the world. However, they are traps at the same time because it is impossible to escape from them.

This rather severe composition with a gloomy atmosphere is relatively interesting even if one sees it for the first time. The intensity of this expressive dance and the dancers'

dynamics were effective enough for us to draw the conclusion: In this piece, the choreographer, born of dumb and deaf parents and brought up in an orphanage, came to terms with his own experiences from his

childhood, but being mercilessly honest, for the sins of the world, he tried to apologize to all the suffering infants all over the world.

Zsuzsa Kaán
(p.20)

europaS Hungarian Dance Award - for the Fifth Year

The
europaS
Hungarian Dance Award is
the
professional prize of
TÁNCMŰVÉSZET

The fifth award presentation ceremony
on the occasion of the World Day of Dance will take place
prior to the ballet performance of *GISELLE*
by Perrot-Coralli/Lavrovsky - Adam
on April 22, 1998 at the Hungarian State Opera House

europaS Hungarian Dance Award - same as the prize of the world-famous American DANCE MAGAZINE since 1954 - is the professional prize of TÁNCMŰVÉSZET, the independent Hungarian journal, the purpose of which is to popularise and appreciate the artistic achievements

of Hungarian dance artists.
since 1994 the prize, a beautiful bronze statuette by Munkácsy prize-winning artist Gyula Pauer and a professional grant from the Foundation of Táncművészet editing this journal, has always been awarded on the occasion of the World Day of Dance at the Hungarian State Opera House, prior to the evening ballet performance in the presence of the public.
The prize winners are nominated by the Board of Trustees.

Board of Trustees:
Cecília Esztergályos actress, former soloist of the Ballet Sopianae,
dr Péter Köves lawyer
Myrtill Nádasi ballet artist - actress /London/
Lilla Pártay Kossuth prize-winning ballet artist and choreographer of the Hungarian State Opera
Miklós Szinétár stage director and general director of the Hungarian State Opera
dr István Takács founder of the prize
László Vásárhelyi folklore researcher and choreographer
Chairwoman of the Board:
Zsuzsa Kaán dance-critic, editor-in-chief of TÁNCMŰVÉSZET and designer of the logo

Awarded Artists:

1. Hungarian dancer working in Hungary

1994: **Andrea Ladányi**

2. Hungarian dancer/choreographer working abroad

Zoltán Solymosi
(Royal Ballet, England)

3. Ensemble representing Hungarian dance art at a high standard

Hungarian State Folk Ensemble and the Honvéd Dance Theatre

1995: **Katalin Hágai**
/Hungarian National Ballet/

György Vámos
/Basler Ballett, Suisse/

Budapest Dance Ensemble

1996: **Miklós Nagyszentpéteri**
/Hungarian National Ballet/

Kata Péntek
/the Netherlands/

BM Duna Artistic Ensemble

1997: **Krisztina Vég**
/Hungarian National Ballet/

Iván Nagy
/Ballet de Santiago, Chile/

Győr Ballet

Awarded Artists in 1998:

Zoltán Nagy Jr.
/Hungarian National Ballet/ and **Tünde Rémi**
/Honvéd Dance Theatre/

Tamás Solymosi
/Wiener Staatsoper, Austria/

Madách Theatre Workshop

(pp. 22-23)

Seregi-Webber: Cats

photo: **Béla Kanyó**

performed by the *Workshop Ensemble of the Madách Theatre*, the 1998 winners of **europaS** Hungarian Dance Award

HOME MIRROR**Dance House - 25 Years of Serving the Youth**

"The dance house movements offer the youth living in modern societies a special

opportunity for education and entertainment. It started off in Hungary and today, it has spread to every civilized country worldwide.

We are delighted about this: at last, it is not only us who expect the world's values to

arrive in Hungary but we, too, can offer something. It is not only us who long for Europe but also Europe and the world are coming to us for the sake of reviving our cultural heritage and using it for educational purposes.

What can the reason be that we were in such a prestigious situation to have been able to conceive this useful and precious form of education? It is because in Hungary, folkdance, folkmusic and folk games have been revived from their dying stages. They have been given importance through their ability shape communities, whilst entertaining as well. Yes, cultural life has been reborn. However, in Europe, there have been smaller communities and folkdance clubs caring for tradition for quite a long time. In North-America, for example, folkdance had been performed even prior to World War 2, even if not in a traditional, but a stricter choreographed form, that eliminated the main characteristics. The dance teachers had been teaching

the "dance works" but not the usage of the "dance language" itself.

The main point to our dance movement is that our folkloristic education, which, in villages and among country people, for social, economic and political reasons was pushed into the background to die out slowly, has found an opportunity for revival among the inhabitants of the towns. In the whole process, I consider this revival, this re-birth, to be of utmost importance. The dance house is not a collection of memories of the old, traditional dances, but are memories reborn into urban circumstances..."

Sándor Timár
(p.25)

WORLD MIRROR**Light and Shade in the Repertoire of HET National Ballet****A Snapshot of the 50th Holland Festival - part 3.**

Those who decided to go to see the end of season programme of the *Holland National Ballet* instead of other festive performances of the Holland Festival, were able to share in a peculiar, rather unusual ballet performance in terms of the arrangement of the programme, which was held at the *Het Muziektheater* in Amsterdam, looking brand new in spite of its being 8 years old. *The four one-act pieces* exemplify the versatility of the company and the wide range of styles in their repertoire. On the occasion of the Holland Festival there were two revivals in their programme: one of them was *Lander Etudes*, the other *The Feast, bevor, during and after* which had been regarded as

"contemporary" at the time of its birth and which was choreographed by one of the company's resident choreographers *Toer van Schayk*. These two pieces have represented two extremely different trends. Nevertheless, *Etudes*, the ballet suit, which is *neoromantic* and *neoclassical* at the same time, did not so much reflect the ballet company's expertise in "ecole", but more the desire of a weary company for their awaited summer holidays. But fortunately, among the soloists, *Larissa Leznyina*, shining in her role of a "ballerina" and one of the male soloists, *Alexander Guljajev*, succeeded in presenting us the highest technical and artistic skills needed for the interpretation of *Etudes*. Thanks to their presence, the whole company seemed to catch up with them, as the performance moved towards the *finale*. However, there was an other annoying shortcoming, which

undoubtedly drew much from the excellent choreography's merits: *the chandalier was missing* from the *Etudes* at the Muziektheater. The hair-raising, complex *effect* was lacking from *Etudes*, without which it is *not the same Etudes* as was conceived by *Harald Lander* in 1948. We were not able to see how much the power of dance can be reinforced with the help of *scenic means* - a *chandalier* could have turned the space without scenery into a noble festive hall. It is very sad: that very *the audience of the 50th Holland Festival* was not able to experience the wonder, which all audiences up till now have always been able to share in when watching *Etudes* - be it anywhere in the world (and also in Budapest). Van Shayk's choreography, which finished the programme, represented a turn in a totally different direction. Biblically inspired, the seven archangels with a clear reference to Nijinsky's seven nymphs are expecting and

hailing Jesus. But he only arrives at the end of the piece, on a rolling little coach and he looks like a woman! Meanwhile, a lot of dancers (the "guests"), using improvisational modernesque steps, occasionally looking rather like exercises, act as if they are up to something, all of which lasts 40 minutes. Dutch people think "It is rather a depressing humorous piece". I would rather say it is *eclectic*, more over, it is "superfluous". But in any case, it is not appropriate to be the representative piece of a company that is regarded the best in Holland, and not even suitable for the closing piece of an international festival... *Three Pieces for Het*, which were performed in the second part, are of great significance not only because they were choreographed for this company on the occasion of the festival, but also because, due to the brilliant interpretation of modern dance language and a *pas de deux* of individual atmosphere, *this was the most interesting and valuable part of that evening*. Looking back on the June 21 performance more than half a year ago, this and the *fourth choreography, Isadora* have stayed with me as lasting experiences. It was with the rather lyric and plastically expressive *Rudi van Dantzigsolo* (from 1976) that *Jeanette Vondersaar*, one of the most outstanding and especially talented soloists of the company left the stage for good. For many years, she was the authentic interpreter of choreographies by Balanchine, Graham, Forsythe, Van Dantzig and Van Manen. I was really impressed to hear about her career in public and to see the amount of flowers she received. Thus the audience said their good-byes to her. (Vondersaar's superb Isadora, acted in a red, flowing dress, presented in a fine, mature style, belongs to the most outstanding series of dance event of the 1997 Holland Festival.)

Zsuzsa Kaán
(pp.28-29)

FIZESSEN ELŐ A

TÁNC

című folyóiratra,
egyetlen telefonhívással,
OTP-kártyával!

Önnek nem szükséges csekkek kitöltésével, postázásával fáradságot. Lapunkat telefonon is megrendelheti és azt OTP-bankkártyája segítségével egyúttal ki is fizetheti.

Az InterTicket bankkártyás telefonos ügyfélszolgálat a
(06-1) 266-0000
számán hétfőtől szombatig,
9-20 óráig hívható.

Az InterTicket bankkártyás szolgáltatásai: színház-, koncertjegy vásárlás, hirdapelőfizetés

Laptulajdonos és kiadó: a

TÁNCMŰVÉSZET MAGAZIN

Alapító:

Vályi Rózi tánc-történész

Kuratórium:

Kaán Zsuzsa, Markó Iván,
Seregi László

Fővédnök:

Göncz Árpád köztársasági elnök

A védnökség

és szerkesztőbizottság tagjai:

Esztergályos Cecília,
Harangos Gyula, Keveházi Gábor,
Kricskovics Antal,
Kún Zsuzsa, Nádas Myrtil (London),
Sallay András,
Szakály György, Zsuráfszki Zoltán

A

TÁNCMŰVÉSZET

1998. 1.
számának támogatói:

Nemzeti
Kulturális Alap
Táncművészeti
Kollégiuma

Médiaszponzor:
Magyar Hírlap
Könyv- és Lapkiadó Rt.

A TÁNCMŰVÉSZET
jelenlegi budapesti alternatív árusítóhelyei:

BELVÁROSI KÖNYVESBOLTOK

BOAVI Kft. (Opera Shop)
1061 Budapest, Andrassy út 22.
Tel.: 132-8197

HELIKON KÖNYVESHÁZ
1065 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 37.
Tel.: 131-2329

ÍRÓK BOLTJA (Parnasszus Kiadó Kft.)
1061 Budapest, Andrassy út 45.
Tel.: 322-1645, 342-4336;
Fax: 342-4311

LÍRA & LANT (Rózsavölgyi Zeneműbolt)
1052 Budapest, Szervita tér 5.
Tel./fax: 118-3500, 118-3312

LITEA Könyvesbolt & Teázó
- Budavár/1014 Budapest, Hess András tér 4.
Tel.: 175-6987

MAGYAR TÁNCMŰVÉSZETI FOISKOLA
- 1061 Budapest, Andrassy út 25.
Tel.: 267-8649

PÜSKI KIADÓ Könyvesháza
1013 Budapest, Krisztina krt. 26.
Tel.: 175-7763; Fax: 201-4444

OPEN DOORS. OPEN HEARTS. OPEN MINDS. *Visitors to Hungary experience friendliness and cordial hospitality all along, also when they wish to get acquainted with the treasures of Hungarian culture. The homeland of Zoltán Kodály, the world famous composer and teacher of music, is called deservedly the country of Festivals: art celebrates its festive days here throughout the year. It is not easy to choose from the rich cultural programmes offered: beside the comprehensive range of programmes of the Spring and Autumn Festivals, various branches of art go on parade. The list includes the Folklore and Old Crafts' Festival, organ concerts, an Opera and Ballet Festival, open-air performances, medieval games, theatres, museums and galleries. Alongside these events, the traveller may admire the wonderful historic monuments of the country. Hungary does not only offer you a vacation rich in cultural experience – wherever you come from, you will encounter heartfelt Hungarian hospitality, too.*

Did you know that it was a Hungarian who taught almost the whole world to sing?

For more information, please contact:
TOURINFORM: H-1052 Budapest, Sütő u. 2.
Tel.: (36-1) 117-9800, Fax: (36-1) 117-9656
E-mail address: tourinform@hungarytourism.hu
homepage: <http://www.hungarytourism.hu>

